

Turun yliopisto
University of Turku

Löylyä lisää!

Suomen käsityönopeettajien työuupumuksen tila

Aatu Vehosmaa & Juuso Vilponen
Pro gradu -tutkielma
Käsityökasvatus
Opettajankoulutuslaitos, Rauma
Turun yliopisto
3/2018

Vehosmaa Aatu & Vilponen Juuso:
Löylyä lisää! Suomen käsityönopettajien työuupumuksen tila

Pro gradu -tutkielma, 61 s., 11 liites.
Kasvatustiede, käsityökasvatus
maaliskuu 2018

Opettajien ja muiden ammattikuntien kokemaa työuupumuksen tunnetta on tutkittu paljon, mutta käsityönopettajiin kohdistuvaa tutkimusta aiheesta on kovin vähän. Omassa tutkielmassamme tavoitteena on selvittää suomalaisten käsityönopettajien työuupumuksen tunteen kokemisen tilaa tällä hetkellä sekä etsiä yhteyksiä työuupumuksen tunteen kokemiseen.

Tutkimus on kvantitatiivinen ja kyselylomake lähetettiin Webropol-muodossa TAO ry:n ja TOL ry:n jäsenille. Tutkimusjoukoksi saatiin 153 opettajaa Suomesta. Kyselylomakkeen osana käytettiin työuupumusta mittaava Maslach Burnout Inventory -mittaria, jota on käytetty aiemmissa tutkimuksissa mittaamaan mm. työolosuhteita, työtyytyväisyyttä ja työssäjaksamista. Tutkielmassa etsittiin yhteyksiä työuupumuksen kokemukseen vastaajien demografisten taustatekijöiden sekä käsityönoppiaineen muutosten avulla. Tutkielman teoreettinen viitekehysmalli pohjautuu aiemmista tutkimuksista nousseisiin käsitteisiin ja niiden väliseen yhteyteen työuupumuksen tunteen kanssa.

Tuloksista voidaan todeta, että joka viides käsityönopettaja on uupunut työssään. Käsityönopettajan työuupumuksen tunteen kokemisen ja sukupuolen välillä ei ollut merkitsevää eroa. Käsityönopettajan työkokemuksella on merkitystä työuupumuksen tunteen kokemisen kanssa. Käsityönoppiaineen muutokset eivät vaikuta yhtä vahvasti vastavalmistuneisiin tai työuransa alkuvaiheessa oleviin käsityönopettajiin kuin työkokemusta enemmän omaaviin. Tutkielman tuloksia voidaan soveltaa jatkotutkimuksissa esimerkiksi käsityönopettajan työuupumuksen syiden tutkimisessa tai työuupumusta ennaltaehkäisevien toimien suunnittelussa.

Asiasanat:
kvantitatiivinen tutkimus, työuupumus, käsityö, käsityönopettaja, työhyvinvointi, työkyky, stressi, burnout, käsityön oppiaineen muutos

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
1.1	Aiempiä tutkimuksia	3
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYSMALLI	5
3	KESKEISET KÄSITTEET	6
3.1	Käsityönopettaja	6
3.1.1	Käsityö ilmiönä	7
3.1.2	Käsityö oppiaineen muutoksia	8
3.2	Työuupumus (burnout)	10
3.2.1	Työkyky	13
3.2.2	Stressi	15
3.2.3	Työhyvinvointi ja työympäristö	18
3.2.4	Sukupuoli, työkokemus ja työpaikan sijainti	21
4	TUTKIMUSONGELMAT	24
5	TUTKIMUSMENETELMÄ	25
5.1	Tutkimuksen mittarin valinta	25
5.2	Mittari	26
5.3	Aineiston keruu	28
5.4	Tutkimuksen toteutus	29
5.5	Aineiston analysointi	32
6	TULOKSET	35
6.1	Tulosten tarkastelu	35
6.2	Kokevatko käsityönopettajat työuupumuksen tunnetta?	36
6.3	Työpaikan sijainnin ja työuupumuksen kokemuksen yhteys	37
6.4	Työuran ja työuupumuksen kokemisen yhteys	38
6.5	Sukupuolen ja työuupumuksen kokemisen yhteys	39
6.6	Käsityönoppiaineen muutokset käsityönopettajien kokemana	40
6.6.1	Monimateriaalisuuden vaikeus ja kuormittavuus	41
6.6.2	Kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helppous	42
6.6.3	Teknologia sisältöjen opettaminen	43
6.6.4	Käsityön opettaminen POPS 2014 mukaan	44
6.6.5	Tyytyväisyys käsityönopettajan ammattiin	46

6.6.6	Käsityönopeettajien ajatukset uranvaihdosta.....	47
6.6.7	Käsityönopeettajien yhteisopettajuus	48
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
8	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	52
8.1	Tutkielman eettinen tarkastelu	53
9	POHDINTA.....	56
9.1	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	60
10	LÄHTEET	61
11	LIITTEET	70

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehysmalli. Viitekehysmalli koostuu tutkimukselle keskeisistä käsitteistä sekä tutkimusta ohjaavista tekijöistä..... 5

Kuvio 2. Työuupumuksen kolmitahoinen oireisto (Kalimo & Toppinen, 1997, 8) ... 11

Kuvio 3. Työkykytalo (Työterveyslaitos 2017, www-dokumentti). Juhani Ilmarisen kehittämä malli, jolla pyritään kuvaamaan yksilön työkykyyn vaikuttavia tekijöitä ja sen rakentumista. (Toivanen, 2012)..... 14

Kuvio 4. Manka (2015) stressin vuorovaikutusmalli..... 16

Kuvio 5. Rauramo (2012) Työhyvinvoinnin tarvehierarkia -portaikko..... 19

Kuvio 6. Käsitteen muuttaminen indikaattoriksi ja muuttujaksi (Kananen, 2014, 136)25

Kuvio 7. Tutkimukseen osallistuneiden sukupuolijakauma 29

Kuvio 8. Kyselyyn vastanneiden työvuodet. 30

Kuvio 9. Tutkimukseen osallistuneiden työpaikkojen sijainti -jakauma maakunnan mukaan.

31

Kuvio 10. Käsityönopeettajien työuupumuksen tunteen kokemus eli työuupumuksen tila. 36

Kuvio 11. Tutkittavien työpaikan sijainti Suomen maakuntien mukaan. 37

Kuvio 12. Työkokemuksen yhteys työuupumuksen tunteen kokemiseen.	38
Kuvio 13. Sukupuolen yhteys työuupumuksen tunteen kokemiseen.	39
Kuvio 14. "Koen monimateriaalisuuden vaikeaksi."	41
Kuvio 15. "Koen kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoksi."	42
Kuvio 16. "Teknologia sisältöjen opettaminen on minulle helppoa."	44
Kuvio 17. "Uuden käsityön opettaminen OPS2016 mukaan on minulle helppoa." ...	45
Kuvio 18. "Olen tyytyväinen käsityönopeettajan ammattiini"	46
Kuvio 19. "Olen miettinyt uranvaihtoa"	47
Kuvio 20. "Koen yhteisopettajuuden helpottavan työtäni."	48
Kuvio 21. Tutkielman tutkimuseettinen prosessi.	54

Taulukko 1. Manka (2015), Esimerkkejä työhyvinvointia edistävästä ja estävästä paineesta.

17

Taulukko 2. Työkokemuksen taustatekijän ryhmien nimeäminen.....	30
Taulukko 3. Työuupumus -summamuuttujan homogeeniset ryhmät	33

1 JOHDANTO

Tutkielman tarkoituksena on selvittää kokevatko käsityöopettajat työuupumuksen tunnetta työssään.

Aihe valikoitui siksi, että opettajien työuupumus sekä siitä johtuvat välikohtaukset ovat olleet paljon viime aikoina pinnalla eri medioissa. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää eri ruuduissa esitettyä välikohtausta Kärpäsen koulusta, jossa opetushenkilö ja oppilaat ottivat rajusti yhteen keskenään. Oppilaat onnistuivat taltioimaan tapahtumat videolle ja tämä nostatti uudelleen puheenaiheeksi opettajien työssä jaksamisen (Talasterä, 2016, [www-dokumentti](#).)

Opettajan työ on auttamisammatti, jonka nähdään olevan erityisen herkästi uupumusta tuottava ammatti (Haaparanta, 2008, 108). Opettajien työuupumusta on tutkittu paljon, mutta käsityöopettajia koskevia tutkimuksia on todella vähän, eli tarvetta aiheen tutkimiselle löytyy.

Tutkimusten mukaan opetuslalla työskentelevät ovat jatkuvasti enenevässä määrin väsyneempiä, joten haluamme selvittää, minkälaisia ovat käsityöopettajien kokemukset aiheesta. “Enää ei riitä, että on opettaja ja kasvattaja, vaan opettajan työssä vaadittavat valmiudet edellyttävät lähes kaikkien tieteenalojen mukaista koulutusta”. (Syrjäläinen, 2002, 94). Työssä jaksamisella on myös yhteiskunnalle suuri taloudellinen ja inhimillinen merkitys. Suomen valtion budjetista noin kolmannes menee ennen aikaisten eläkkeiden korvaamiseen. Työhyvinvointi näkyy koulujen taloudessa suoraan vähentyneinä poissaoloina ja eläkekustannuksina. Työpahoinvoinnin on arvioitu maksavan Suomelle noin 30 miljardia vuodessa, joka on yli puolet tämänhetkisestä valtion budjetista, kokonaisbudjetin ollessa 55 miljardia euroa. (Salovaara & Honkonen, 2013, 19.)

Puhuttaessa opettajien mahdollisesta työuupumuksesta, vaikuttaa se myös aina oppilaisiin. Uupunut opettaja voi tiedostamattaan siirtää negatiivisia oireitaan oppilailleen (Koskinen & Mauro, 2009, 10). Opettajien työhyvinvointi sekä uupumus ovat vakavasti otettavia aiheita. Kysymys ei ole pelkästään opettajien jaksamisesta, vaan myös työyhteisön ja erityisesti oppilaiden hyvinvoinnista. Lamminpää (1999, 109) on huomannut opettajien hyvinvoinnin vaikuttavan oppilaisiin kertautuvasti.

Tässä tutkielmassa tarkoituksena on tutkia käsityöopettajien uupumuksen mahdollista olemassaoloa, paljon stressin ja työuupumuksen tunteen mittaamiseen käytetyllä

Maslach burnout Inventorylla (MBI) – mittarilla. Sen avulla on testattu monia eri ammat-
tikuntia. Tavoitteena on pyrkiä etsimään eroja uupumiseen suomalaisten käsityönope-
tajan keskuudessa eli määrittää riippuvuutta käsityönope-
tajan ammatin ja työuupumuk-
sen välillä. Tulevina opettajina aihe herättää meissä mielenkiintoa sekä huolta. Voivatko
käsityönope-
tajat olla uupuneita samalla tavalla, kuin muut opettajat.

1.1 Aiempia tutkimuksia

Käsityönopeettajiin kohdistuvaa uupumuksen mittaamista ei ole aikaisemmin tehty ja siksi tutustuimme uupumukseen sekä opettajien työuupumukseen liittyviin tutkimuksiin aiheemme pohjustukseksi.

Uupumisen määrittelyä ei ole kehitetty tieteelliselle tasolle, vaan se nähdään ennemminkin sosiaalisesti ongelmaksiksi, jonka takia sen käsitteellistäminen on omalla tavallaan ainutlaatuista. Ainutlaatuista tämä on siinä mielessä, että sillä on pragmaattinen, käytännöllinen perusta tieteellisen tai opillisen perustan sijaan. Alun perin uupumista löyhästi määriteltiin ja tutkittiin kliinisesti sekä persoonattomasti. Tätä lähestymistapaa uupumisen tutkimukseen toteutettiin osaksi sen takia, koska klinikot ennemmin kuin oppineet akateemiset tutkijat, tutkivat uupumusta. (Richardson, Karabenick & Watt, 2014; Durr, Chang & Carson, 2014, 199.)

Santavirran, Aittolan, Niskasén, Pasasen, Tuomisen, & Solovievan (2001) tutkivat suomalaisia peruskoulun ja lukion opettajia (N=1028) ja heidän työolosuhteitaan, työtyytyväisyyttään ja työssäjaksamista. Tutkimuksen tulosten perusteella opettajien havaittiin potevan jatkuvaa väsymystä. 16 %:lla opettajista jatkuva väsymys oli uupumusasteista ja 4 %:ia kärsi vakavasta uupumuksen tunteesta. Tulokset kuitenkin osoittivat, että opettajat eivät uupuneet itse opettajan työstä, vaan muusta työstä, joka liittyy nykyään opettajana olemiseen. Opettajat nostivat esille muiksi asioiksi, jotka ovat nousseet isoon rooliin opetustyön ohelle esimerkiksi keräysten organisoiminen, kehittämistyöryhmät, erilaiset kampanjat ja hankkeet, juhlien vetovastuut, leirikoulun valmistelut ja leirin vetämisen sekä kahvin keittämisen ja astianpesukoneen täyttämisen opettajanhuoneessa. Itse päätyön ja näiden lisätöiden raja on muuttunut häilyväksi. (Salovaara & Honkonen, 2013, 21.)

Pitkittäistutkimuksessa tutkijat Burke ja Greenglass (1995) tutkivat työuupumukseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden vaikutusta opettajiin yli vuoden ajan. Tutkimukseen osallistui opettajia ja rehtoreita (N=833), jotka vastasivat kyselyyn ensimmäisellä mittauskerralla. Toisella mittauskerralla vastausprosentti oli 43 % (n=362). Tutkijat havaitsivat työstressin, työn konfliktin omaisuuden ja monimerkityksellisyyden, niukan asiakaskunnan (työnteko oppilaiden kanssa kanssakäymistä) ja epätodelliset odotukset siitä, mitä työ pitää sisällään liittyvän ainakin yhdellä tavalla uupumuksen tunteeseen kummallakin mit-

tauskerralla. Työuupumus oli rinnastettavissa matalampaan työviihtyvyyteen, psykosomaattisiin oireisiin, alhaisempaan elämäniloon, suurempaan lääkkeiden tarpeeseen sekä työpoissaoloihin. (Koenig, 2014, 17.)

Pasasen (2001) tutkimuksessa havaittiin opettajien käyttävän stressinhallintakeinona ongelmanratkaisutyyppejä hallintastrategioita mieluummin kuin välttämistyyppisiä hallintastrategioita. Silloin kuin stressitilanteeseen uskotaan pystyvän puuttumaan, pidetään ongelmaan suuntautunutta hallintaa tehokkaampana stressin vähentäjänä. Välttämiskeinoilla taas tarkoitetaan stressitilannetta, jossa ajatuksia kirjaimellisesti paetaan, esimerkiksi yritetään unohtaa tai kieltää ongelma ja asiayhteys, pidetään lomaa tai lähdetään sairauslomalle. Omaa stressiään opettajat kokivat hallitsevansa keskinkertaisesti (asteikolla 1-10, ka. 5,7). Opettaja, joka oli enemmän stressaantunut, käytti useammin välttämistyyppistä kuin ongelmanratkaisutyypistä stressinhallintakeinoa. (Pasanen, 2001, 100.)

Minkään yksittäisen oireen mukaan ei voida diagnosoida työperäistä stressiä. Tutkimukset kuitenkin osoittavat opettajien sairastelevan usein, sekä kokevan viihtymättömyyttä yleisesti työssään. Useimmat opettajat osoittavat myös halua vaihtaa ammattia. (Ojanen, 1985, 80.)

Alankomaissa, de Haus ja Dickstra (1999) tutkivat 3758 ammattia, joissa vaaditaan korkeita sosiaalisia taitoja. Näitä ammatteja olivat psykiatrit, psykologit, hoitoalan ammattilaiset, opettajat sekä johtavassa asemassa työpaikalla toimivat henkilöt. Tutkimuksen tuloksena sekä mies- että naisopettajat omasivat korkeimmat uupumuksen merkit kaikissa kolmessa työuupumuksen mittaamiseen käytetyissä kolmessa ulottuvuudessa. Poikkeuksena tulokselle oli naisopettajien depersonalisaatio. Depersonalisaatiotaso eli itsensä todelliseksi kokeminen oli naisopettajilla korkeampi kuin hoitoalalla ja psykiatrisella alalla toimivilla henkilöillä, mutta alhaisempi kuin psykologeilla ja johtavassa asemassa työpaikalla toimivilla henkilöillä. Opettajat olivat eniten vaarassa altistua työuupumukselle kuin minkään muun sosiaalialan työntekijät. (Richardson, Karabenick & Watt, 2014; Durr, Chang & Carson, 2014, 199.)

Aikaisemmat tutkimukset siis tukevat ajatusta siitä, että opettaja ammattina on altis työuupumuksen kokemiseen.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYSMALLI

Tutkimuksen keskeiset käsitteet, jotka löytyvät teoreettisessa viitekehysmallissa (Kuvio 1.), ovat keskeisiä ja sitä ohjaavia käsitteitä. Tutkimuksessa pyrimme kartoittamaan käsityönopeettajien työuupumuksen kokemusta. Ja mitkä ovat erityisiä piirteitä työuupumuksen kokemiseen käsityönopeettajien keskuudessa Suomessa.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehysmallin sisäosassa on käsityönopeettaja, jonka ympärille tutkimuksemme keskittyy. Käsityönopeettajaa ympäröi työuupumuksen kokemus, joka aiempien tutkimusten perusteella voidaan rinnastaa opettajan ammattiin, ja näin ollen myös käsityönopeettajiin. Työuupumuksen kokemus koostuu eri tekijöistä ja eri muuttujista, jotka ovat yhteydessä uupumuksen kokemiseen. Nämä tekijät ympäröivät viitekehysmallissa käsityönopeettajaa.

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehysmalli. Viitekehysmalli koostuu tutkimukselle keskeisistä käsitteistä sekä tutkimusta ohjaavista tekijöistä.

Teoreettisessa viitekehysmallissa on esitetty myös opettajan demografisina taustatekijöinä sukupuoli, työpaikan sijainti sekä työkokemus, joilla oletamme olevan yhteyttä opettajan kokemaan työuupumuksen tunteeseen.

3 KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Käsityönopettaja

Suomalainen opettajankoulutus on maailmanlaajuisesti ainutlaatuista siinä mielessä, että siihen sisältyy sekä teknologinen että taiteellinen näkökulma. Sen pyrkimyksenä on kokonainen käsityöprosessi. Käsityön sisältöalueiden opiskelua ja opetusta rasittaa leimaautuminen ja jakautuminen sukupuolen mukaan. Tämä estää käsityön kehittymistä innovatiivisemmaksi, sisällöltään nykyistä yhtenäisemmäksi ja kaikille oppilaille tarkoitetuksi oppiaineeksi. (Lindfors, 2012, 360.)

Käsityönopettajan tulee hallita käsityön teknologinen sekä toiminnallinen taso. Kun opettaja ymmärtää nämä kaksi eri tasoa, hän ymmärtää mitä oppilaassa ja oppilaan pään sisällä tapahtuu käsitöitä tehdessä. Käsityön opettajan tulee myös sisäistää oppiaineen tieteellinen, kasvatuksellinen sekä didaktinen taso. Tieteellinen taso ja sen hallinta auttavat opettajaa hahmottamaan toteutusta, oppisisältöjä, suunnittelua ja arviointia. Hallinta myös auttaa opettajaa ymmärtämään, miten tieteellinen taso on yhteydessä oppilaan toimintakykyyn. Didaktinen taso nousee esille suunnittelussa, materiaalivalinnoissa ja –hankinnoissa sekä erilaisten oppimateriaalien valmistuksessa. Käsityönopettajan on pysyttävä ohjaamaan oppijat oikeiden tiedonlähteiden pariin ja kannustaa heitä omatoimiseen työskentelyyn. Kasvatuksellisen tason hallinta tarkoittaa sitä, miten ja millä tavoin käsityön eri oppialueiden ydinsisällöt kyetään liittämään oppilaiden elämään, esimerkiksi erilaisten pohdinta tehtävien sekä portfolioiden avulla. (Lepistö & Rönkkö, 2009, 48–50.)

Käsityönopettaja käsitteenä ei ole helppo määritellä sen subjektiivisuuden takia. Jokainen käsityönopettaja on muokkautunut oman tiensä kautta omanlaisekseen opettajaksi. Käsityönopettajan ammattitaidon tulee olla nykypäivänä todella laaja. Ennen oli palkattu erikseen tiettyyn opetussisältöön erikoistunut opettaja (veisto, metalli, tekstiili ym.), kun nykyään puhutaan yhdestä käsityön oppiaineesta, jonka ammattilainen on yksi henkilö. Käsityönopettaja on käsityön ammattilainen ja opettaja, joka osaa ohjata laaja-alaisesti käsityön sisältöjä.

3.1.1 Käsityö ilmiönä

Käsityö on intentionaalista toimintaa. Sen tavoitteena on konkreettinen esine ja sisäisenä tavoitteena on kehittää oppilaan erilaisia taitoja. Käsityöllistä tekemistä kutsutaan nimellä tuottamis- tai käsityötoiminta. Tärkeää näissä on kohde sekä motiivi, jotka yhdessä määrittävät tuotteelle prosessin lopussa tarkoituksen. (Kojonkoski-Rännäli, 1998, 52.)

Käsityö on innovatiivista eli luovaa tekemistä ja samalla inhimillistä panosta vaativaa. Tästä syystä se tuottaa tekijälleen myös henkistä pääomaa. Käsityön suunnittelu ja valmistus pyrkivät luovaan ilmaisuun sekä korkeaan osaamiseen, missä yhdistyvät tuotteen suunnittelu, valmistus ja lopuksi tuotteen arviointi. Nämä kolme vaihetta muodostavat kokonaisuuden, jota kutsutaan kokonaiseksi käsityöksi. (Seitamaa-Hakkarainen, 1999 & 2000; Kojonkoski-Rännäli, 1995.)

Käsityö voidaan määritellä seuraavanlaisesti: tuotteen tekijä toimii itsenäisesti omia ideoitaan työssään ratkoen, sekä visuaalisia että teknisiä toteutuksia, sekä prosessin aikana syntyviä ongelmia ja arvioi kriittisesti omaa toimintaa koko työskentelyn ajan. Ositettu käsityö ja valmiit suunnitelmat sekä ohjeet eivät myöskään ole poissuljettuja. Ositettu käsityö on tarpeellista varsinkin käsityötaidon kehittymisen alkuvaiheessa, esimerkiksi eri tekniikkaharjoitukset ilman suunnitteluvaihetta. Tämän kaltainen ositettu käsityö mahdollistaa motoristen taitojen kehityksen ja kokonaiseen käsityöhön siirtymisen. (Lepistö, 2004, 39.)

Kokonainen käsityö pitää sisällään sekä teknisen työn, että tekstiilityön tuotteiden suunnitteluprosessin ja tuotteen valmistuksen. Se on yhteydessä kummassakin käsityön lajissa oppiaineelle ominaisiin tekniikoihin, materiaaleihin ja työtapoihin. Oppiminen tapahtuu kohti kokonaista käsityön hallintaa kontekstisidonnaisesti. (Pöllänen & Kröger, 2004, 162–164.)

Kokonaisessa käsityössä oppilas suorittaa käsityöprosessin, joko itsenäisesti tai osana ryhmää. Prosessin ensimmäinen vaihe on ideointi. Ideoina voivat toimia esimerkiksi mielikuvat tai oppilaan omat unelmat. Ideat syntyvät usein erilaisten tilanteiden tai virikkeiden avulla. Ideointivaihe ei kuitenkaan käynnisty aina itsestään, vaan se vaatii motivointia myös opettajan taholta. Ideointivaihetta konkretisoi visuaalinen ja tekninen suunnittelu. Tätä käsityön vaihetta voidaan myös kutsua muotoiluksi, jos siihen liittyy prototyypin tai mallikappaleen tekoa. Toinen vaihe kokonaista käsityöprosessia on tuotteen valmistus.

Toteutusvaiheessa seurataan laadittua suunnitelmaa ja kerrataan jo opittua. Kertauksen kohteena toimivat oppilaan tiedot sekä taidot niin, että ne pohjautuvat oppilaille merkityksellisiin oppimiskokemuksiin. Käsityöprosessille on tyypillistä sen luonteen takia, että visuaaliset ja tekniset suunnitelmat voivat muuttua vielä valmistusvaiheessa. Kokonaisen käsityöprosessin viimeinen vaihe on arviointi. Tähän vaiheeseen kuuluu tuotteen ja prosessin arviointi. Käsityöllisten tuotteiden arvioinnissa palataan valmistusprosessin kautta ideointiin sekä suunnitelmaan, joka sisältää teknisen ja visuaalisen osuuden. Arvioinnin tulee kohdentua aina koko käsityöprosessiin. Kokonaista käsityötä opettaessa muiden oppiaineiden sisällöt integroituvat käsityöoppiaineeseen luonnollisella tavalla. (Pöllänen & Kröger, 2004, 162–164.)

Käsityöoppiaine liittyy olennaisesti tähän tutkielmaan sen keskeisen roolin takia tutkimuksen kohdejoukon työelämässä. Tutkimukseen osallistuvat henkilöt opettavat ammatikseen käsitöitä peruskoulussa ja siksi heidän ammattinsa perusteet sekä työssä koetut kokemukset ovat tarpeellisia käydä läpi tutkielmaa tehtäessä. Uskomme, että käsityön opetuksen tuoma vastuu tekniikoiden opettamisessa, turvallisen työskentelyn ilmapiirin saavuttamisesta, kokonaisen käsityön toteutumisesta sekä arviointien suorittamisesta luovat paineita käsityöopettajalle sekä lisäävät työtaakkaa.

3.1.2 Käsityö oppiaineen muutoksia

Uuden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014) käsityöoppiaine ohjaa oppilaita kohti kokonaista käsityöprosessia ja sen hallitsemista. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine ja sitä toteutetaan käyttämällä käsityönilmaisua, muotoilua sekä teknologiaa ja näihin pohjautuvaa toimintaa. Kokonaiseen käsityöprosessiin kuuluu yhteisöllinen tai itsenäinen suunnittelu, valmistaminen sekä yhteisen tai oman käsityön arviointi. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014.)

Käsityötaito on käsitteenä monitahoinen. Siihen sisältyy kognitiivisia taitoja; ajattelu- taito- ja ongelmanratkaisutaito, keholliset taidot; käden ja silmän koordinaatiokyky sekä avaruudellinen hahmotuskyky. Käsityötaitoihin voidaan myös laskea mukaan esimerkiksi kulttuurinen taito eli kyky toimia ja tehdä yhteistyötä erilaisten ihmisten kanssa. (Kojonkoski-Rännäli 1996, 66–67; 2002, 234.)

Suomalaisen käsityön on oppiaineena ainutlaatuista. Maailmalla käsityö on sidottu joko työ-, kotitalous-, taide- tai teknologiakasvatukseen. Käsityö nähdään enemmän osana yhteiskuntaa ja yhteiskunnallisessa merkityksessä. Suomessa Cygnaeuksen ansiosta käsityön merkitys on säilynyt ja nähdään yhä yksilöllisenä kehityksenä. (Kojonkoski-Rännäli 1995, 108–109; Pöllänen ja Kröger 2000, 238.)

Uudessa 2014 vuoden perusopetuksen opetussuunnitelmassa käsityöoppiaineen kaksi sisältöaluetta ovat poistuneet. Oppilailta ei ole enää mahdollisuutta valita painotusta opetuksessa neljännen luokan jälkeen teknisen- ja tekstiilityön välillä. Nykyisessä opetussuunnitelmassa puhutaan siis kokonaisuuksista vanhojen sisältöalueiden sijasta. Voimassa olevan opetussuunnitelman mukaan oppilaat käyvät läpi ajankohtaisia oppimistehelmiä. Tarkoituksena on yhdistellä eri materiaaleja ja käsityötä toteutetaan tutkien, keksien sekä kokeillen. Uuden opetussuunnitelman tarkoitus on antaa oppilaille enemmän liikkumavaraa töiden sekä omien ideoidensa tekemiseen, mikä on myös samalla kokonaisen käsityön idea. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 146, 270, 430.)

Yhteistyöhön sisältyy opettajien keskinäinen työskentely, mutta myös samalla koulu, koti sekä opetustoimi. Tällä on tarkoitus saada aikaan yhtenäinen, eheä sekä laadukas opetus ja samalla lisätä avoimuutta oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan kouluissa yhä enemmän, uusien oppimisympäristöjen, turvallisuuden sekä kouluyhteisön työhyvinvoinnin turvaamiseksi. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 35.)

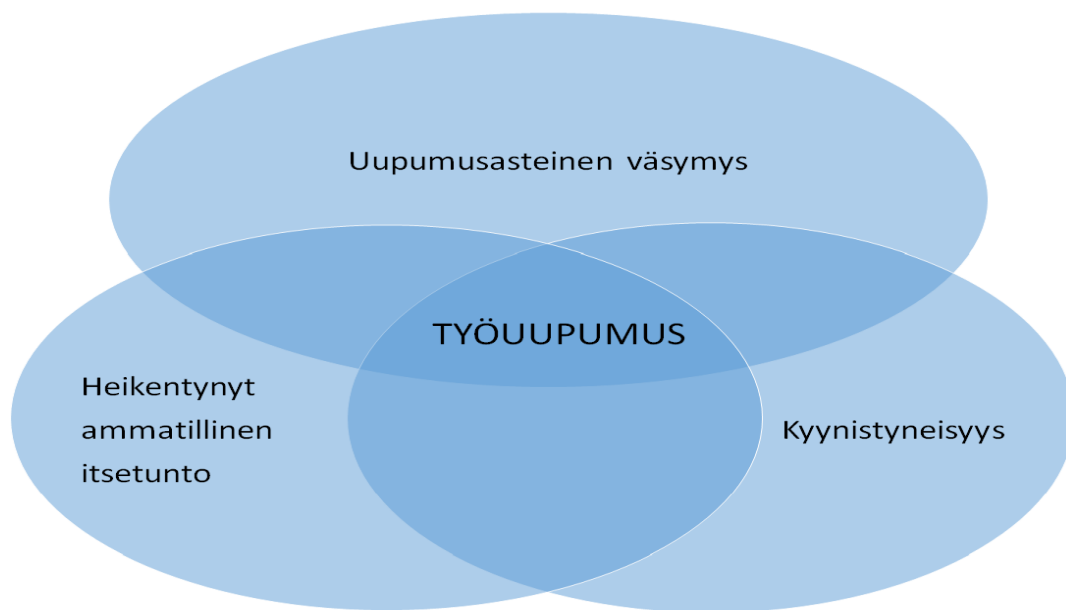
Uusi opetussuunnitelma haastaa käsityönopettajia täysin uudella tavalla. Opetussuunnitelma tuli voimaan vuonna 2016 ja sen tuoma käsityön oppiaineiden yhdistyminen on yhteydessä oletettavasti opettajien uupumukseen. Opettajien pitää hallita nykyään monet aihealueet ja nähdä käsityö uudella tavalla. Kokonainen käsityöprosessi, jatkuva arviointi aina prosessin alusta loppuun sekä monimateriaalisuus, teknologia- ja muotoilusällöt, unohtamatta jatkuvasti kiristyviä turvallisuussäännöksiä ovat muuttaneet käsityön opettamista paljon. Jokaisella käsityön opettajalla on omat vahvuutensa, joten yhteiset käsityön tilat sekä yhteisopettajuus tulevat oletettavasti nostamaan rooliaan tulevaisuuden käsityön opetuksessa. Työympäristön sekä työntekijöiden saumaton yhteistyö ovat avainasemassa opettajien jaksamisen kannalta. Uusi opetussuunnitelma on tuonut siis käsityön oppiaineen kohdalle suuren muutoksen, ja oletamme tämän olevan yhteydessä myös käsityönopettajien työuupumuksen tilaan.

3.2 Työuupumus (burnout)

Uupumus eli burnout on työssä kehittyvä, vakava stressioireyhtymä (Santavirta ym., 2001, 2). Vartiovaara (1996) kuvailee “burnoutin” olevan oireyhtymä, joka koostuu mm. itsestään vieraantumisesta, heikentyneestä omasta suorituskyvystä sekä emotionaalisesta uupumuksesta. Emotionaalisen uupumuksen tilan lisäksi se voi olla fyysistä ja henkistä, joissa on tärkeää krooninen väsymys, voimien loppuminen, kehittyvä kielteinen minäkuva, avuttomuuden ja toivottomuuden tunne sekä kielteinen asenne muita ihmisiä ja työtä kohtaan. Työuupumus eli “burnout” merkitsee muutosta, jossa ihmisen oma käyttäytyminen ja omaan ammattiin liittyvät asenteet muuttuvat kielteiseen suuntaan työ aiheuttaman rasituksen takia. (Vartiovaara, 1996, 29–30.)

Itse sana “burnout” on peräisin 1930-luvulta, jolloin sitä käytettiin ammattiurheilun huumeista puhuttaessa. Psykoanalyytikko Herbert Freudenberger kuitenkin toi sanan julkisuuteen mielenterveyteen liittyvässä merkityksessä 1970-luvulla. Sanalla “burnout” on nykyisin suuri joukko erilaisia määritelmiä, mutta kaikissa toistuvat usein samat teemat. Toistuvia teemoja ovat emotionaalinen, henkinen, fyysinen ihmisten välinen ja älyllinen uupumus. (Vartiovaara, 1996, 27.)

Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan noin puolet työssäkäyvästä väestöstä kokee jonkinasteista työuupumusta. Vakava uupumus on yleisintä koulutusalalla (Työturvallisuuskeskus 1999, 109.) Opettajilla, jotka asettavat itselleen liian korkeat tavoitteet ja ovat arvioineet mahdollisuutensa väärin, omaavat erittäin suuren burnout-riskin (Vartiovaara, 1996, 169).

Kuvio 2. Työuupumuksen kolmitahoinen oireisto (Kalimo & Toppinen, 1997, 8)

Yleisin ja eniten käytetty työuupumuksen määrittelytapa on kuvata uupumus kolmitahoiseksi häiriötilaksi, jossa käy ilmi kolme eri seikkaa: kynnistyneisyys, heikentynyt itsetunto sekä uupumusasteinen väsymys (Kuvio 2.) (Kinnunen & Hätinä 2002, 274–281). Maslachin (1981) työuupumusmallin mukaan ekshaustio, pitkäaikainen ja voimakas uupumusasteinen väsymys, on keskeinen. Ekshaustio ei kuitenkaan ole yksinään riittä työuupumustilan osatekijänä (Vartiovaara 1996, 30; Kalimo & Toppinen 1997, 9; Maslach, Schaufeli & Leiter 2001, 399, 402–403; Maslach 2003, 190). Kynnistyneisyydessä on kyse ilon katoamisesta työssä, työn etäännyttämisestä sekä työn mielekkyyden ja merkityksen kyseenalaistamisesta. Ihmissuhdetyössä varsinkin kynnistyneisyys ilmentyy depersonalisaationa. Depersonalisaatio tarkoittaa muiden ihmisten (oppilaiden, kollegojen jne.) kohtelemista objekteina, ei niinkään yksilöinä. (Kalimo & Toppinen 1997, 9; Rasku & Kinnunen 1999, 4; Maslach, Schaufeli & Leiter 2001, 403; Kinnunen & Hätinä 2002, 275.) Heikentynyt ammatillinen itsetunto tarkoittaa kaikkea yksilön työssä suoriutumista. Ammatillista itsetuntoa selittää taipumus arvioida omaa suoriutumistaan ja käyttäytymistään negatiivisesti, jonka seurauksena henkilö kokee riittämättömyyden tunnetta työssään. Heikentynyt itsetunto kannustaa yksilöä pelkäämään asettamia tavoitteita sekä pelkoa hallinnan menettämisestä omien työasioiden hoidossa. (Kalimo & Toppinen 1997, 9; Maslach, Schaufeli & Leiter 2001, 399, 403; Kinnunen & Hätinä 2002, 275; Maslach 2003, 190.)

Työuupumus on pitkäaikainen työstressin aiheuttama seuraus. Kyseessä on hiljalleen kehittyvä hyvinvoinnin epätasapainoinen tila, jonka piirteitä ovat kyyninen asenne työtä kohtaan, uupumusasteinen väsymys sekä ammatillinen itsetunnon heikkeneminen. (Hakanen, 2005, 406.)

Kinnunen & Hätinä (2005) pohtivat työuupumuksen syitä ja seurauksia aiempien haastattelu tutkimuksien pohjalta seuraavasti. Kukaan tutkittavista ei yksilöinyt työuupumuksen lähdettä ainoastaan työoloihin tai työhön eikä ainoastaan yksityiselämään tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Työn osatekijät kuitenkin nousivat esille enemmän kuin yksityiselämään liittyvät tekijät. Ulkoisiin tekijöihin lueteltiin mm. liian suuri työmäärä, uudet työtehtävät, uusien työvälineiden käyttöönotto, työpaikan sosiaaliset suhteet ja esiinmiestyö. Sisäisiin tekijöihin määriteltiin omat yksilölliset ominaisuudet, suhde työhön, työkeskeisyys elämässä, tunnollisuus, velvollisuuden tunne ja vaatavuus itseään kohtaan. (Hakanen, 2005, 404.)

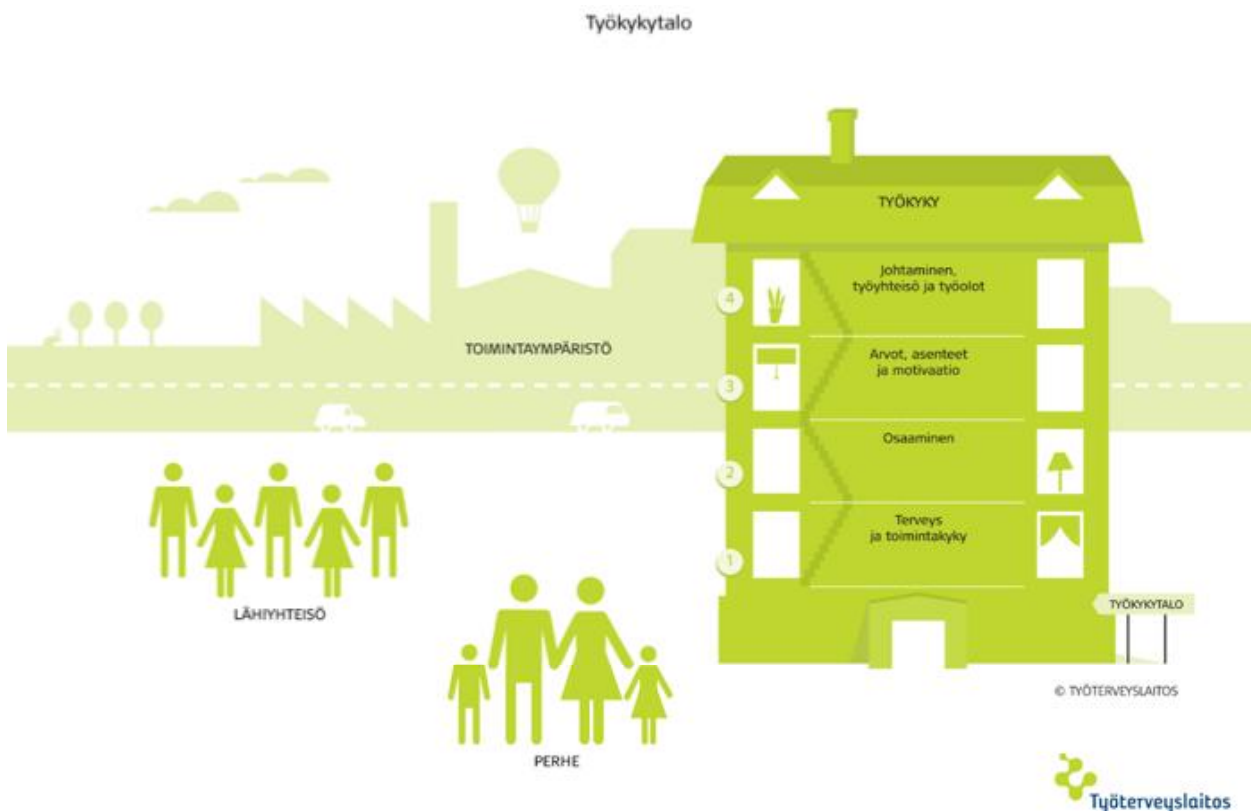
Työuupumuksen määrittelemisen ja sen erilaisten ilmenemismuotojen avaaminen on olennainen osa tutkielmamme toteutumista. Ilman työuupumuksen määrittelyä itsellemme ja lukijalle on vaikeaa etsiä oireita, joita uupunut käsityönopeettaja saattaa kokea työssään. Tutkielmassa keskitymme Maslachin kehittämän Maslach Burnout Inventoryn (MBI) – mittari mitattavaan kolmeen uupumuksen muotoon. Kysymyksillä yritämme yksilöidä näiden uupumuksen ilmenemismuotojen esiintymistä käsityönopeettajilla. Haluamme tässä tutkielmassa tarkastella myös työuupumukseen rinnastettuja käsitteitä, työuupumuksen syitä ja niitä toimia, joita parantamalla voidaan parantaa työssä viihtyvyyttä. Käsitteen työuupumus kanssa usein keskustellaan myös työkyvystä, stressistä, työhyvinvoinnista sekä työympäristöstä. Aiemmissa tutkimuksissa tutkittavia on vertailtu heitä koskevien taustatekijöiden perusteella. Taustatekijöinä pidetään vastaajien sukupuolta, työpaikan sijaintia sekä työkokemusta.

3.2.1 Työkyky

Ahvenniemi (2013, 29) kertoo työkyvyn olevan työn vaatimusten välistä tasapainoa yksilöllisten edellytysten välillä, joka auttaa yksilöä työelämässä. Ilmaisua työkyky käyte-
tään usein työelämässä synonyyminä sanalle toimintakyky. Suppean lääketieteellisen
määrittelyn mukaan terve työkyky nähdään sairauksien puuttumisena. Työkyvyn voi
määritellä laajemmin työn ja yksilöllisten edellytysten tasapainona, joka tarkoittaa yhtei-
sön, ympäristön ja yksilön muodostamaa kokonaisuutta. Tämä kokonaisuus auttaa yksi-
löä selviytymään työssään. (Antti-Poika, Martimo & Husman, 2003, 141–142.) Kaleva,
Kivistö, Seitsamo & Turja (2012, 37–40) kertovat työterveyslaitoksen teettämän tutki-
muksen mukaan, että työkyvyn varhaisella tuella nähdään olevan positiivinen vaikutus
työkykyyn vaikuttavien asioiden puheeksi ottamiseen, tarpeen mukaiseen yksilölliseen
työkyvyn tukemiseen ja havaitsemiseen.

1990-luvun alusta lähtien on suomalaisilla työpaikoilla tehty työkykyä ylläpitävää toi-
mintaa. Tavoitteena toiminnalla on ollut edistää työssäkäyvien hyvinvointia ja terveyttä,
yksittäisen työntekijän tarpeiden kuitenkin olematta toimintaa ohjaavia tekijöitä. Var-
haiskuntoutuksella pyritään estämään työkykyä heikentävät prosessit riittävän aikaisessa
vaiheessa. Varhaiskuntoutuksella tähdätään yksilön terveyden ja työkyvyn edistämiseen.
Jotta tavoitteen saavuttaminen olisi mahdollista, tulee yksilön työkykyä tukea tarvittavin
toimin, mikä vaatii konkreettisen suunnitelman prosessin etenemisestä. (Ylisassi, Kerä-
nen, & Mäkitalo, 2004, 34–39; Turja, Kaleva & Nygård, 2005, 24–35.)

Tärkeä osa työkykyä on motivaatio. Keskeisinä työkyvyn osa-alueina voidaan myös
nähdä omien ja työn voimavarojen tasapaino sekä muun elämän ja työn suhteet. Muut
osa-alueita työkyvystä puhuttaessa ovat työ ja sen osa-alueet, kuten työyhteisön toimi-
vuus, organisointi, johtaminen ja työn vaatimukset. (Ilmarinen 2006, 38–43; Mölsä 2002,
3279–3282.)

Kuvio 3. Työkykytalo (Työterveyslaitos 2017, *www-dokumentti*). Juhani Ilmarisen kehittämä malli, jolla pyritään kuvaamaan yksilön työkykyyn vaikuttavia tekijöitä ja sen rakentumista. (Toivanen, 2012)

Työkykytalon malli (Kuvio 3.) rakentuu neljästä eri kerroksesta ja työkykyyn ulkopuolisesti vaikuttavista tekijöistä, kuten perheestä ja lähiyhteisöstä. Työkykytalo sijaitsee toimintaympäristön keskellä (Hartikainen, 2012, 4). Talon perustana, eli ensimmäisessä kerroksessa, on terveyden ja toimintakyvyn kerros. Kerrokseen kuuluu fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen toimintakyky ja terveys. Tässä kerroksessa vaikuttavat ja siihen vaikuttaa työn sisältö, työn vaatimukset, ihmisen elämäntavat ja tottumukset. Mitä vahvemmaksi ihminen saa pohjakerroksen, sitä paremmin se kestää talon muiden kerrosten raskautusta. (Gould ym. 2006, 24.)

Osaamisen kerroksen, eli talon toisen kerroksen, muodostavat tiedot, taidot ja osaaminen. Ammatillinen osaaminen, jatko- ja täydennyskoulutukset sekä työssä oppiminen vahvistavat tätä kerrosta. (Hartikainen, 2012, 4.)

Arvot, asenteet ja motivaatio rakentavat kolmannen kerroksen, jonka tilaan heijastuvat tasapuolinen kohtelu, yrityksen arvot, luottamus työnantajaan ja periaatteet henkilöstön suhteen. Se, miten henkilö kokee suhteensa työhönsä, riippuu henkilön omasta työmotivaatiosta ja sitoutumisesta työhön. (Gould ym. 2006, 169–170.)

Talon raskain kerros on neljäs kerros, eli työn kerros. Se pitää sisällään työkuormituksen, työtehtävät ja työympäristön sekä esimiestyön, johtamisen ja työyhteisön. Esimies voi organisoimalla ja kehittämällä talon neljättä kerrosta vaikuttaa suoraan yksilön työkykyyn. (Gould ym. 2006, 24.)

Jotta voitaisiin ymmärtää työuupumusta ja työkyvyn heikkenemistä, on hyvä ymmärtää, millainen työkykyinen ihminen on. Edellä on pyritty esittelemään työkykyyn liittyviä ominaisuuksia ja usein henkilön menettäessä työkykynsä työuupumuksen tunteen kokemus saattaa korostua. Tässä tutkielmassa ei ole tarkoitus tutkia Suomen käsityönopeuttajien työkykyisyyttä, vaan tiedostaa työkyvyn ja työkykyisyyden painoarvo työuupumuksen tunteen kokemisessa ja työn tekemisessä. Työkyky lisää toimintakykyä, mikä todennäköisesti vähentää työuupumuksen tunnetta työssä.

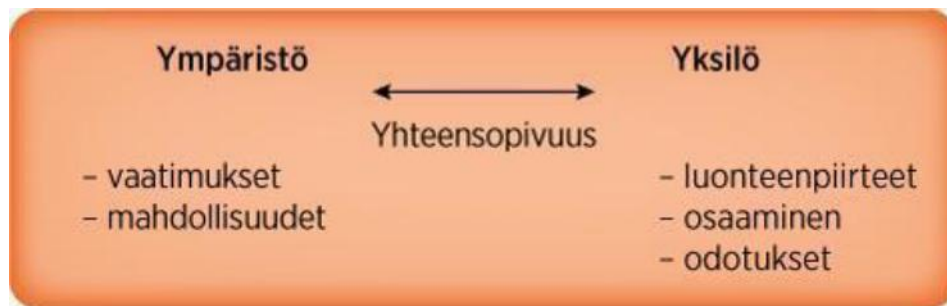
3.2.2 Stressi

Stressi on tahdosta riippumaton, automaattinen reaktio eri tilanteisiin, joissa ihminen havaitsee jotain uhkaavaa. Stressin tarkoitus on valmistaa keho fyysiseen toimintaan uhkaa vastaan ja saada elimistömme valmiustilaan. (Manka, 2015.)

Stressi ja työuupumus eroavat toisistaan, mutta niissä on paljon yhteistä. Stressi nähdään usein yhtenä tekijänä työuupumuksen syntymisessä sekä kehityksessä (Cherniss, 1995, 37–47). Kyriacou (1989) määrittää opettajien kokeman stressin epämiellyttäviksi tunteiksi, kuten jännittyneisyys, viha, ahdistus, masentuneisuus ja turhautuminen, mitkä ovat lähtöisin opettajan ammatin harjoittamisesta (Kyriacou, 1989, 27). Tässä tutkielmassa opettajien kokema työuupumus määritellään psyykkiseksi ahdistustilaksi, joka on seuraus pidentyneestä stressistä. Hänen mukaansa useat uupumusta kokevat opettajat pystyvät toimimaan vielä opettajina, mutta he ovat menettäneet sitoutumisen ja innostuksen, mikä heikentää työn tekemisen laatua. Stressi ymmärretään siis tilana, joka pitkittyessään mahdollisesti johtaa työuupumukseen. Stressi on käsitteenä vanhempi ja ihmisten psyykkisten toimintojen kannalta monipuolisemmin perusteltu kuin työuupumus.

Jokainen ihminen reagoi stressiin omalla tavallaan ja ihmisillä on yksilölliset stressinsietorajansa. Kun sietoraja ylittyy, hallittu stressi muuttuu hallitsemattomaksi. Ihmisen yksilölliseen sietokykyyn vaikuttaa persoona, elämäntavat sekä ympäristö, jossa ihminen

elää. Stressin voi laukaista esimerkiksi pelko, vahva tunnetila, viha, jännitys tai epävarmat työolot. (Aalto, 2006, 29.)

Kuvio 4. Manka (2015) stressin vuorovaikutusmalli.

Kuviosta 4 näkee, miten eri yksilöt reagoivat fyysisesti sekä psyykkisesti eri tavoin samankaltaisessa kuormittavassa tilanteessa. Työn asettamat vaatimukset ja mahdollisuudet sekä yksilön edellytyksen ovat yhteydessä stressin ilmenemiseen. Jos nämä kaksi edellä mainittua eivät ole tasapainossa keskenään, syntyy stressiä. Terve tilanne syntyy, kun ympäristön vaatimukset ja työntekijän osaaminen kohtaavat. (Manka, 2015.)

Hartneyn (2008) jakaa stressin positiiviseen ja negatiiviseen stressiin. Ihmiset yleensä unohtavat positiivisen stressin, jonka ansiosta ihmiset suoriutuvat paremmin. Positiivinen stressitila valmistaa ihmisiä eri suorituksia varten. Negatiivinen stressi taas viittaa tilanteisiin, joissa ihminen tuntee itsensä uhatuksi, tilanne ei pysy hallinnassa tai ihminen joutuu äärirajoilleen. Negatiivinen stressi on pitkäaikaista ja saattaa johtaa työuupumukseen. (Hartney, 2008, 22.)

Manka (2015) esittää, että työstä syntyvän paineen voi jakaa työhyvinvointia haastavaksi tai heikentäväksi tekijäksi (Taulukko 1.). Haastava tai edistävä paine nähdään yleensä positiiviseksi paineeksi. Positiivinen paine kehittää työntekijää ja tarjoaa samalla hänelle aikaansaamisen mahdollisuuksia. Heikentävä negatiivinen paine taas luo tekijälle esteitä eri saavutusten tielle sekä työssä kehittymiselle.

Taulukko 1. Manka (2015), Esimerkkejä työhyvinvointia edistävästä ja estävästä paineesta.

Työhyvinvointia haastava/edistävä paine	Työhyvinvointia estävä/heikentävä paine
Työpaine	Roolin epäselvyys
Ylimääräinen vastuu, johon saa tukea ja koulutusta	Huonot yhteistyösuhteet
Aikapaineet	Työn epävarmuus
Työn moninaisuus	Hallinnan puute
Merkitykselliset tavoitteet	Epäselvät tavoitteet
Tiukat aikarajat	Epärealistiset aikarajat

Näiden erityyppisten paineiden erottaminen on tärkeää, koska pitkään jatkuva negatiivisesti työsuoritukseen vaikuttava estävä paine vie ihmiseltä kokonaan voimat. Tutkija Podsakoff (2007) halusi tietää, onko kuormittavuuden vaikutusta työntekijöiden vaihtuvuuteen ja työtyytyväisyyteen tutkittu ja miten se vaikuttaa niihin. Tutkija löysi peräti 150 eri tutkimusta, joissa selvitettiin näiden välisiä yhteyksiä. Tutkimukset pääasiassa keskittyivät negatiivisten tekijöiden etsimiseen. (Manka, 2015.)

Stressi ja työuupumus ovat käsitteitä, jotka usein menevät sekaisin tai ne rinnastetaan. Harvoin kuulee sanottavan, että on ”työuupunut” vaan ennemminkin puhekielessä käytämme sanaa ”stressaantunut” tai ”stressaava”, kun koemme työn olevan esimerkiksi ahdistavaa. Työuupumuksesta puhuttaessa stressi on olennainen osa kokemusta ja sen määrittäminen tärkeää tämän tutkielman kannalta. Pitkittynyt stressi usein johtaa työuupumukseen. Stressi nähdään tässä tutkielmassa syynä, osasyynä sekä osana työuupumuksen kehittymistä opettajalla.

3.2.3 Työhyvinvointi ja työympäristö

Työhyvinvoinnilla tarkoitetaan työn sujuvaa ja mielekästä toteutumista turvallisen tuntuksessa, työuraa tukevassa sekä terveyttä parantavassa ympäristössä ja työyhteisössä. Monet tekijät, kuten henkilön omaan elämään sekä työhön liittyvät tekijät vaikuttavat työhyvinvointiin ja työterveyteen. Työhyvinvointi ilmenee työntekijällä tuloksellisuuksessa, työn hyvänä laatuna, työhön paneutumisena sekä toimivana yhteistyönä. Työhyvinvointiin vaikuttavat työyhteisön, työpaikan ja työn sisällön muutokset, joten sitä ei voida pitää pysyvänä tilana. Vaikuttavien tekijöiden kesken tulee vallita tasapaino, jolloin työntekijä on työhyvinvoiva. (Puttonen, Hasu & Pahkin, 2016, 6.)

Työympäristön ja opettajan työuupumuksen arviointiin liittyvissä tutkimuksissa erilaisuus yleensä tehdään luokka ympäristön ja laajemman kouluympäristön välillä. Erilaiset roolit, keskinäinen vuorovaikutus, vaatimukset ja olemassa olevat resurssit jokaisessa ympäristössä voivat vaihdella yllättävän paljon ja siitä johtuen voivat aiheuttaa erilaisia vaikutuksia opettajan loppuunpalamiseen sekä muihin oireiluihin. Koulun ja luokkatilan resurssien ja muuttujien välisen suhteen tarkka määrittely jää aiheeksi. Aihe jää väittelyn aiheeksi, sillä kirjallisuudesta löytyy toisinaan ristiriitaisiakin löydöksiä asiasta. Monia koulutason tekijöitä on tunnistettu liittyen opettajan työuupumukseen vaihdellen suhteesta oppilaiden vanhempiin, kollegoihin ja esimiehiin aina koulun resurssien riittävyyteen. (Foley & Murphy, 2015, 48.)

Arkikielellä hyvinvointi nähdään positiivisena käsitteenä. Hyvinvointi sisältää onnellisuutta ja tyytyväisyyttä elämään. Tarkemmin hyvinvointi on moniulotteinen kokonaisuus. Se muodostuu ihmisen itse kokemasta hyvinvoinnista ja ympäristön vaikutuksista. Hyvinvointia on käsitteenä kuitenkin melko hankalaa määrittää, koska se on niin moniulotteinen. (Kinnunen, Parkatti & Rasku 1993, 6; Nakari, 2003, 62.)

Onnellisuus ja hyvinvointi ovat tärkeitä asioita ihmisille sekä yleisesti että työpaikalla ja niillä on vaikutuksia henkiseen ja fyysiseen terveyteen (Diener, 2000; Lyubomirsky, King, & Diener, 2005). Työhyvinvointi voi olla työntekijän henkilökohtainen tunnetila (Ojala & Ahonen, 2005, 28). Työhyvinvoinnin ja siihen liittyjen tunnetilojen uskotaan kehittyvän yksilön ja työympäristötekijöiden vuorovaikutuksessa (Savolainen, 2001, 15). Yleensä työhyvinvointi ymmärretään fyysiseksi kunnoksi ja yksilön terveydeksi, vaikka se on paljon monipuolisempi käsite. Siihen ovat yhteydessä työpaikan toimintatavat,

työympäristön ilmapiiri, johtaminen, työ sekä itse ihminen. (Manka, Kaikkonen & Nuutinen, 2007, 3.)

Työhyvinvoinnin tärkeänä osana pidetään työilmapiiriä ja työympäristöä, yksilön kokemaa hyvinvointia ja yhteisön toimintaa sekä sen kehittämistä (Notkola, 2002, 5). Tärkeää työhyvinvoinnissa on, miten yksilö kokee olonsa työpäivän aikana (Ojala & Ahonen 2005, 27).

Manka (2015) näkee työpaikan kokonaisvaltaisen kehittämisen paljon suurempana vaikuttajana stressinhallintaan kuin yksittäisiä ihmisiä koskevat kehitystoimet. Muitakin kuin työntekijän toimia vaaditaan useasti työstressin vähentämiseen. Montano sekä Manka analysoivat tutkimuksessaan useita kymmeniä työpaikan stressin taltuttamiseksi tehtyjä kehittämistoimia. Kehittämishankkeet, jotka osoittautuivat kaikista onnistuneimmiksi, olivat sellaisia hankkeita, joissa puututtiin yhtäaikaaisesti työpaikan ympäristön olosuhteisiin (fyysiset ja kemialliset tekijät), työaikajärjestelyihin (työtahti, vuorotyön järjestelyt, määräajat yms.) sekä työorganisaation puutteisiin (psykologiset, sosiaaliset työprosessin sujuvuutta lisäävät toimenpiteet). (Manka, 2015)

Opettajan näkökulmasta katsottuna työhyvinvointi ja kouluhyvinvointi koostuvat seuraavista kohdista: tunneilta tulisi näkyä oppimisrauhaa sekä oppimisen iloa, kykyä ja tietoisuutta siitä, että saa tehdä työtä, johon voi itse vaikuttaa, riittävät resurssit sekä kollegoiden ja rehtorin välistä kannustavaa ilmapiiriä ja mahdollisuutta virkistäviin taukoihin omien kollegoiden kanssa yhteisissä tiloissa. (Salovaara & Honkonen, 2013, 44.)

Kuvio 5. Rauramo (2012) Työhyvinvoinnin tarvehierarkia -portaikko.

Rauramo (2012, 3) on kehitellyt työhyvinvointiin pohjautuvan Tarvehierarkia-portaikon (Kuvio 5.), joka pohjautuu Maslown alkuperäiseen malliin. Malli on luotu hyödyntämällä olemassa olevia TYKY- ja hyvinvointimalleja. Portaikossa on kyse tarpeiden vaikutuksesta motivaatioon sekä yksilöiden eli työntekijöiden perustarpeista suhteessa

työhön. Viisiportaisen kuvion eri askelmiin on listattu työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä yksilön sekä organisaation näkökulmasta. Portaavat ovat nimetty: terveys, turvallisuus, yhteisöllisyys, arvostus sekä osaaminen. Työhyvinvoinnin portaavat muodostavat kokonaiskuvan työhyvinvoinnista sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Tarvehierarkian portaavat ovat suhteessa toisiinsa, jolloin sen korkein porras voidaan saavuttaa, jos alempien tasojen tarpeet ovat riittävällä tasolla täytetyt.

Työhyvinvointiportaikon ensimmäisellä tasolla sijaitsee työntekijän terveys eli psyko-fysiologiset perustarpeet. Nämä täyttyvät työn ollessa sopivan vaativaa ja mahdollistaa samalla myös vapaa-ajan. Työn ja vapaa-ajan ollessa hyvässä tasapainossa ne tarjoavat ihmiselle sopivan kognitiivisen, psykososiaalisen ja fyysisen kuormituksen. Kun kuormitusta on sopivasti, työntekijä kykenee palautumaan työpäivän rasituksesta ja pystyy myös viettämään täysipainoista vapaa-aikaa sen jälkeen. Edellä mainittujen lisäksi tähän portaaseen sisältyy riittävä sekä laadukas liikunta, ravinto ja sairauksien hoito sekä ehkäisy. Toisella askelmalla työhyvinvoinnin portailla on turvallisuus. Turvallisuuden edellytyksenä ovat työympäristön toimintatavat, turvallisuus, oikeudenmukainen työyhteisö sekä pysyvä työsuhde. Turvallisuutta suosii aktiivinen työsuojelun yhteistoiminta ja koordinoitu riskienhallinta. Tavoite on siis kokonaisvaltainen turvallisuus. Kolmannella askelmalla on yhteisöllisyys. Tämän tarpeen takana on ihmisen tarve olla osa yhteisöä sekä kokea yhteisöllisyyttä. Jotta yhteisöllisyyden tarve tyydyttyy, on keskeistä panostaa työpaikalla yhteishenkeen ja hyvään työilmapiiriin. Työympäristössä luottamus ja avoimuus ovat tärkeitä arvoja. Neljännellä askelmalla on tarve arvostukselle. Työntekijän arvostuksen saaminen on edellytys itsetunnolle sen kehittymiselle ja säilymiselle. Korkeimmalla ja viimeisellä tasolla työhyvinvoinnin portailla on osaaminen. Viimeisen portaan tarpeen tyydyttävä täyttyminen tarjoaa työntekijälle oppimiskokemuksia, oivalluksia ja mahdollisuuksia omaan luovuuteen. Työ, joka soveltuu henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, osamiseen ja on sopivan haastavaa, edistää työntekijän kehittymistä sekä tarjoaa onnistumisia. (Rauramo, 2012, 14–15.)

Tässä tutkielmassa työympäristön, työhyvinvoinnin sekä työuupumuksen välillä odotetaan olevan suhde. Käsityönopettajan työympäristö sisältää oletettavasti fyysisiä olosuhteita, jotka luovat paineita opettajalle. Käsityönopettajan vastuu odotetaan olevan verrattain suuri, kun luokkatilassa on erilaisia koneita sekä työkaluja, jotka väärinkäytettyinä

luovat työturvallisuuteen ja turvallisuuteen loven. Opettajan on pyrittävä olemaan tietoinen ja vastuussa omasta työympäristöstään ja sen haasteista, mikä saattaa kuormittaa opettajaa ja lisätä työuupumuksen kokemisen tunnetta.

3.2.4 Sukupuoli, työkokemus ja työpaikan sijainti

Sukupuolieroja on löydetty kaikissa työuupumuksen ja uupumuksen kolmessa ulottuvuudessa (ks. Kuvio 2). Useimmissa tutkimuksissa naisilla on raportoitu kokemaa uupumusasteista väsymystä enemmän kuin miehillä (Byrne, 1991; Grayson ym. 2008; Lau ym. 2005) vain muutamat tutkimukset ovat osoittaneet vastakkaisia tuloksia. Byrne (1991) sekä Lau ym. (2005) raportoivat selkeästi heikentyneempää ammatillista itsetuntoa nais- kuin miesopettajilla, kun taas Unterbrink ym. (2007) raportoi päinvastoin. Miehillä useimmiten raportoidaan suurempaa kyynistyneisyyden oireilua kuin naisilla (Van Droogenbroeck, Spruyt, Vanroelen, 2014, 103).

Arvidsson, Håkansson, Karlson, Björk & Persson (2016) toteavat, että naiset ovat enemmän stressin vaikutuksen alaisena sekä henkisesti uupuneita kuin miehet. Ei ole kuitenkaan usein selkeää, ovatko nämä eroavaisuudet johdettavissa siitä, että naisilla ja miehillä on yleensä erilaiset työtehtävät tai asema työpaikalla. Sukupuolten erottelu työelämässä usein vaikeuttaa tarkoituksenmukaista vertailua miesten ja naisten välillä. (Arvidsson, Håkansson, Karlson, Björk & Persson, 2016, 2.)

Työuupumus on Suomessa hieman yleisempää naisilla kuin miehillä. Mitä iäkkäämmistä työntekijöistä puhutaan, sitä enemmän sukupuolten välinen kuilu kasvaa työuupumuksen saralla. (Aromaa & Koskinen, 2002, 52.)

Tilastokeskuksessa vuonna 2012 tehdyssä työolotutkimuksessa on käytetty erilaisia psyykkisiä rasittuneisuusoireisiin perustuvia mittauksia, joissa mitattiin yllirasittuneisuutta, väsymystä, masennusta ja univaikeuksia (Pensola & Järvikoski, 2006, 319). Tutkimuksissa naiset oireilivat miehiä enemmän kaikilla pahoinvoinnin osa-alueilla, joista korostuivat univaikeudet ja väsymys (Lehto & Sutela, 2008, 175–177). Kansainvälisissä tutkimuksissa työuupumuksen tunnetta kokevien sukupuolieroista on saatu vaihtelevia tuloksia. Työuupumus on hieman yleisempää naisten keskuudessa tai esiintyvyys molemmilla sukupuolilla samanlainen (Rikala, 2013, 24).

Zavidoviquen, Gilbertin ja Vercambren (2017) tekemän tutkimuksen opettajien työhyvinvoinnista ja elämänlaadusta mukaan ns. “seniori opettajien” työuupumuksen tilasta, tulokset osoittivat heillä olevan taipumusta määritellä tulevan työnsä “aina vain vaikeammaksi”. Tutkimuksessa he ottivat selvää, oliko työntekijän työkokemuksella vaikutusta mm. työuupumuksen kokemiseen. Tutkittavista opettajista juurikin eniten työvuosia omaavat usein osoittivat työuupumuksen oireita sekä olivat vähemmän tyytyväisiä omaan elämänlaatuunsa ja terveyteensä fyysisestä sekä sosiaalisesta näkökulmasta. Tutkimuksessa nostettiin esille se, miten uransa alussa olevien opettajien työhyvinvointiin, työssä jaksamiseen ja työuupumuksen oireiden vähentämiseen tulisi kiinnittää huomiota. Uransa alussa olevat opettajat kokevat saavansa vähemmän suotuisat työolosuhteet kuin kokeneet opettajat (Zavidovique, Gilbert & Vercambre, 2017).

Aloittelevat opettajat ovat suuren paineen alla joutuessaan uransa alkuvaiheessa toimimaan organisaation samanarvoisena osana, kuin heidän kokeneemmat kollegansa. Ensimmäisistä päivistä lähtien opettajan odotetaan omaavan perinpohjainen tieto organisaatiosta ja organisaation toimintaan liittyvästä byrokratiasta (Lortie 1975). Kuitenkin aloittelevan opettajan tiedon rajallisuus koulun organisaatioon liittyvästä tiedosta estää opettajan integroitumisen tehokkaasti kouluun. Joka tapauksessa monet vaikeudet joita aloitteleva opettaja kohtaa, korreloivat työuupumuksen kanssa (Friedman 2000; Holloman 1999) ja organisaation tuomat tilanteet ja sen yhteys saattavat olla tärkeä avustava tekijä. Tutkimus eri työuupumuksen tasoista niillä opettajilla, jotka ovat uransa alkuvaiheilla, saattaa antaa käsitystä ja tukea tälle syyille (Gavish & Friedman, 2010, 142).

Suomessa asuinalueen ja koulun välistä yhteyttä koulutusuriin, koulutusasenteisiin ja oppimistuloksiin on tutkittu erityisesti pääkaupunkiseudulla. Tutkimusten perusteella voidaan sanoa, että kaikissa asiaa koskevissa ilmiöissä on eroa koulujen ja alueiden välillä. Oppimistuloksissa erot ovat vahvasti yhteydessä koulujen ympärillä olevien alueiden väestörakenteisiin (Rimpelä, 2013, 25). Oppilaiden kotitaustoilla ja asuinalueella on siis oletettavasti merkitys ja yhteys oppilasmateriaaliin, joka samalla heijastuu opettajien työhön. Paikkakunta tyypillä Kinnusen (1989) mukaan hänen saamien tulosten perusteella on merkitystä siinä suhteessa, että kaupunkien opettajat ovat stressaantuneempia kuin maaseudun opettajat. (Kääriäinen, Laaksonen & Wiegand, 1997, 35).

Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita työkokemuksen tuomasta erosta työuupumuksen kokemuksessa käsityönopeettajilla. Pitkäaikainen työkokemus saattaa ohjata kä-

sityönopeettajaa tiettyyn opetustyyliin tai -muottiin, joka muutoksen hetkellä saattaa särkyä tai olla kovan paineen alla. Työkokemuksen puute taas voi rasittaa aloittelevaa käsityönopeettajaa sekä lisätä työpäivän ulkopuolella, opettajan vapaa-ajalla, tapahtuvaa työskentelyä sekä ”töiden kotiin viemistä”. Aloittelevien käsityönopeettajien ensimmäisinä vuosina opettajalla kestää jonkin aikaa asettua uuteen työpaikkaan ja ymmärtää työpaikan kaikki käytänteet. Uuden tiedon opettelu ja sisäistäminen uudessa organisaatiossa saattaa kokea itseä rasittavaksi sekä uuvuttavaksi. Kokeneemmat työntekijät ovat olleet samassa tilanteessa joskus tullessaan uuteen työympäristöön. Haluamme selvittää, miten eri työkokemuksen omaavat käsityönopeettajat kokevat tällä hetkellä työuupumusta ja onko mahdollista eritellä otoksesta tietty työkokemuksen määrä, jolloin työuupumusta esiintyy erityisesti.

Tutkielman yhtenä tavoitteena on selvittää, löytyykö eri sukupuolten välillä eroja työuupumuksen tunteessa. Kansainväliset ja kansalliset tutkimukset jakavat vertailun pääsääntöisesti miehiin ja naisiin, johon pääasiallisesti keskitymme. Suomessa luokanopeettajilla ja erityisesti naisopeettajilla on huomattu olevan enemmän taipumusta uupumukseen ja sen eri oireisiin, kun taas kansainväliset tutkimukset ovat eri sukupuolten välillä tasaisempia. Mielenkiintomme siis onkin, ovatko Suomen käsityönopeettajat samalla tavalla työuupuneita sukupuolesta riippumatta vai onko sukupuolella merkitystä työuupumuksen kokemisen kannalta.

Tutkimukseen osallistujien taustatekijöinä halusimme tietää työkokemuksen sekä sukupuolen lisäksi tutkittavien työpaikan sijainnin. Rajasimme työympäristön sijainnin selvitystä Suomen maakuntiin. Mielenkiinto tutkimukseen osallistuvien työpaikan sijainnilla on mahdollisuus kohdistaa työuupumuksen kokeminen tiettyyn osaan Suomea.

4 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkielman pääongelmaksi asetimme kysymyksen, “kokeeko käsityönopeettaja työuupumuksen tunnetta?” Olemme teoriaosuudessa käyneet läpi erilaisia työuupumuksen tunteen kehittymisen syitä, joita olemme myös nimittäneet tutkielmamme keskeisiksi käsitteiksi. Käsityönopeettajan rooli on keskeinen, sillä kyseistä ammattia ei ole tutkittu työuupumukseen liittyen juuri ollenkaan. Pääongelmaa tukevat alaongelmat rakensimme niin, että niiden avulla saisimme yksityiskohtaisempaa tietoa käsityönopeettajien demografisten taustatekijöiden yhteydestä työuupumuksen tunteen kokemiseen. Lopuksi viimeisenä alaongelmana pidämme käsityön oppiaineen kohdalla tapahtuvia muutoksia, jotka julkisen keskustelun perusteella ovat aiheuttaneet turhautumista erilaisilla käsityöfoorumeilla.

PÄÄONGELMA:

- Kokevatko käsityönopeettajat työuupumuksen tunnetta?

ALAONGELMAT:

- Onko käsityönopeettajan työpaikan sijainnin ja työuupumuksen kokemisen välillä yhteyttä?
- Esiintyykö käsityönopeettajalla työuupumuksen kokemusta erityisesti jossain kohtaa työuraa enemmän?
- Onko käsityönopeettajan sukupuolella yhteyttä työuupumuksen kokemiseen?
- Mitkä käsityön oppiaineen muutoksista koetaan kuormittaviksi?

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

5.1 Tutkimuksen mittarin valinta

Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät perustuvat mittaamiseen, jossa mittari ja mittayksikkö voivat luonnollisesti vaihdella (Erätuuli, Leino & Yli-Luoma, 1994, 35). Mittauksen tuottama tieto vaihtelee käytetyn mittausten menetelmän ja mitattavan asian mukaan (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo, 2002, 84).

Kuvio 6. Käsitteen muuttaminen indikaattoriksi ja muuttujaksi (Kananen, 2014, 136)

Tässä tutkielmassa kaiken takana on käsite (konstruktio), joka muodostetaan erojen kautta. Käsitettä ei voida mitata muuten, kuin siihen liitettyjen ominaisuuksien ja tekijöiden kautta, joita sanotaan indikaattoreiksi. Indikaattorit siis määrittelevät käsitteen ja sen millä käsitettä mitataan. Indikaattorin määrittelyssä ja sen muuttamisessa muuttujaksi tarvitaan tieto. Indikaattori on aina määrittelykysymys. Indikaattori ja siitä johdettu muuttuja kysymyksineen pyritään laatimaan niin, että kaikki vastaajat ymmärtävät kysymyksen samalla tavalla (Kuvio 6).

Tutkimuksen mittarin valinnassa tutustuimme tunnettuihin ja hyväksi todettuihin työuupumuksen ja uupumuksen mittareihin. Luotettavuutta on pyritty huomioimaan valitsemalla valmiita, standardoituja, kansainvälisesti sekä Suomessa yleisesti paljon käytettyjä mittareita (Santavirta ym., 2001, 38). Löydetyistä mittareista päädyimme käyttämään tutkimuksemme osana Maslach Burnout Inventory -mittaria, joka on eniten käytetty uupumusta mittaava mittari. Alun perin vuonna 1981 julkaistu mittari piti sisällään 47-osiota. Nykyisin jatkotutkimusten ja -kehittelyjen tuloksena osioita on vähennetty 22:een. Alun perin mittarissa tiedusteltiin rasittumista koskevien tuntemusten toistumista ja intensiteettiä, mutta uudessa tiivistetyssä mittarissa korrelaatiot tuntemusten toistumisten ja intensiteetin välillä osoittautuivat riittävän korkeiksi, jotta intensiteetin arviointi voitiin poistaa kyselystä (Kalimo, Hakanen & Toppinen-Tanner, 2006, 17).

MBI -mittarilla mitataan kolmea uupumuksen ulottuvuutta, jotka ovat ekshaustio eli jatkuva väsymys, heikentynyt ammatillinen itsetunto ja kyynistyneisyys (Kuvio 2, 12). Näistä kolmesta voidaan haluttaessa koota neljäs mitattava dimensio, joka on työuupumusoireyhtymän taso. On pidetty välttämättömänä kehittää syndrooman arvioimiseksi metodiikkaa, koska työuupumus katsotaan kolmen dimension oireyhtymäksi. Työuupumusoireyhtymän tarkastelu antaa selkeän ja kokonaisvaltaisen sekä yksinkertaisen kuvan työuupumuksesta ja sen yhteyksistä muihin tekijöihin. Mittarin summamuuttujat on käännetty niin, että mitä suuremman arvon dimensio saa, niin sitä vahvemmin mitattavaa ominaisuutta esiintyy (Kalimo ym., 2006, 20; Santavirta ym., 2001, 13).

5.2 Mittari

Tutkielman mittari koostuu monivalintakysymyksistä, joissa on ennalta määriteltä vastausvaihtoehto ja kysymysmuoto on vakioitu, mittarin tarkoituksena on kerätä dataa itse tutkielmaa varten. Maslach Burnout Inventory – mittarissa on kuusiportainen Likert – asteikko, jossa asteikon arvot sijoittuvat välille 1 (ei koskaan) – 6 (päivittäin). Kysely toteutetaan intervalliasteikolla, jolla pyritään mittaamaan tiettyä ominaisuutta, tässä tapauksessa asennetta työtä kohtaan ja tunnetilaa, jota koehenkilö itse arvioi (Metsämuuronen, 2009, 70). Likertin asteikkoa käyttämällä poistetaan vastaajalta niin sanottu pakkovastaamisen ongelma, kun asteikon keskelle sijoitettu “en osaa sanoa”, ei velvoita vastaajaa omaamaan asiasta mitään mielipidettä (Valli, 2015, 57).

Tutkittavien *taustatekijöinä* kysyttiin sukupuoli: “Mies”, “Nainen” ja “Muu” (=demografinen taustatieto), työpaikan sijainti, työkokemus opettajana: “0-3 vuotta”, “4-10 vuotta”, “11–20 vuotta” ja “21–40 vuotta” (=työtä kuvaavat taustatekijät). Työtä kuvaavien tekijöiden eli tässä tutkimuksessa työkokemuksen mittaamiseen halusimme saada vasta valmistuneet opettajat yksilöityä (“0-3 vuotta”). Tutkimukseen osallistuneiden työpaikan maakunta kartoitettiin omalla kysymyksellä. Tutkimuksessa maakunnat olivat: Uusimaa, Varsinais-Suomi, Satakunta, Pirkanmaa, Kanta-Häme, Päijät-Häme, Etelä-Karjala, Kymenlaakso, Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Ahvenanmaa - Åland ja Lappi.

Työuupumusta arvioitiin Christina Maslachin laatimalla työuupumusmittarilla ”Maslach Burnout Inventorylla” (MBI). Lähteenä käytettiin suomenkielistä Santavirran ym. (2001) tutkimusta, jossa oli suomennettu 22 väitteestä koostuva mittari. Mittarin väittämiin on annettu vastausvaihtoehdoiksi asteikko, johon vastataan 0 (ei koskaan) - 6 (päivittäin). Järjestysasteikossa vaihtoehtojen ei tarvitse olla tasavälisiä, niin kauan, kun järjestys pätee. Mittaustaso on myös tarkempi kuin karkeassa dikotomisessa asteikossa (Vehkalahti, 2014, 31). MBI-mittaristo mittaa uupumuksen kolmea ulottuvuutta: ”jatkuva väsymys” (kohdat 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20), ”kynnistyminen” (kohdat 5, 10, 11, 15, 22) ja ”ammatillinen itsetunto” (kohdat 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21). Muodostimme jokaista ulottuvuutta vastaavat summamuuttujan Santavirran ym. (2001) tutkimuksen perusteella, koska käytimme samaa kyselylomaketta. Summamuuttujat saivat nimet ”jatkuva väsymys”, osiot 2, 3, 6, 7, 8, 11, 13, 20 ($\alpha = 0.923$), ”kynnistyminen” osiot 10, 15, 16 ($\alpha = 0.735$) ja ”ammatillinen itsetunto” osiot 1, 9, 12, 14, 17, 18, 19 ($\alpha = 0.844$). Vastausten Cronbachin alfa -arvot olivat siis riittävän korkeat, jolloin eri muuttujien yhdistäminen samaksi summamuuttujaksi oli mielekästä eli muuttujat korreloivat keskenään.

Kyselymme lopussa kysymme käsityöopettajille suoraan kohdennettuja aiheita. Olemme poimineet teoriastamme kysymykset, jotka käsittelevät soveltuvasti käsityön oppiaineen muutosta. Vastausvaihtoehtoina annoimme vastaajalle ”Kyllä” ja ”Ei”. Valitsimme vastausvaihtoehdon dikotomisuuden, koska emme ole kiinnostuneita tietämään syytä vastaukselle vaan haluamme pelkän mielipiteen vastaajalta. Kysymykset pohjautuvat OPS 2014 pääteemoihin ja uudistuksiin käsityön oppiaineen osalta. Väittämät olivat seuraavat:

- Koen monimateriaalisuuden vaikeaksi ja kuormittavaksi.
- Koen kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoksi.
- Teknologia sisältöjen opettaminen on minulle helppoa.
- Uuden käsityön opettaminen OPS2016 mukaan on minulle helppoa.
- Olen tyytyväinen käsityöopettajan ammattiini.
- Olen miettinyt uranvaihtoa.
- Koen yhteisopettajuuden helpottavan työtäni.

5.3 Aineiston keruu

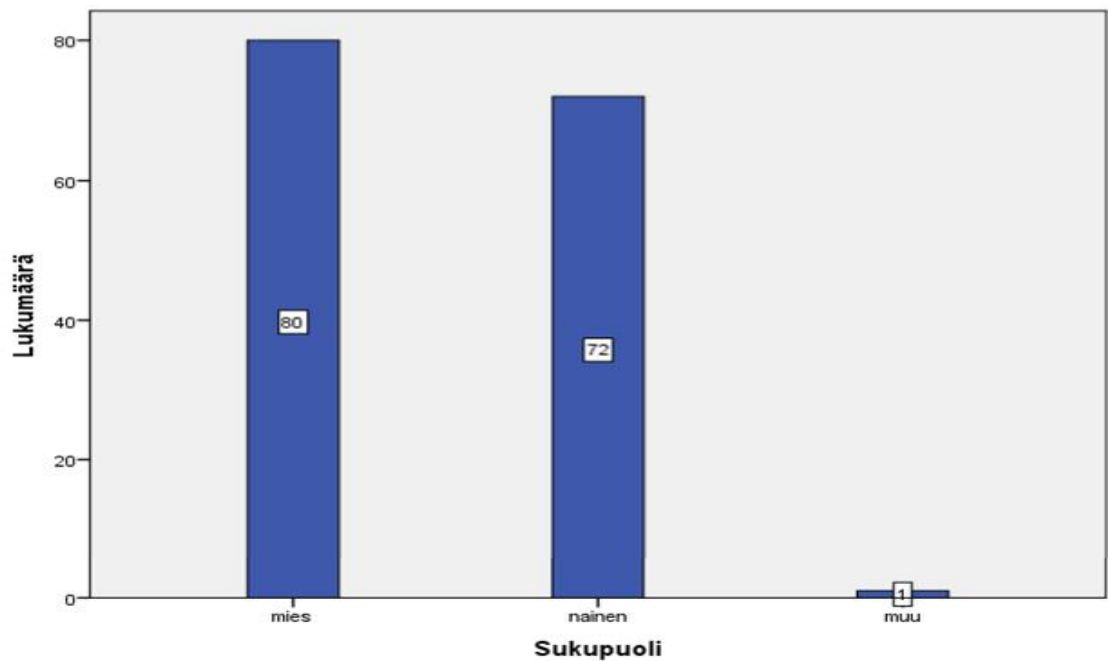
Tutkimusongelmat sekä mittari vertaisarvioitiin Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen, Rauman opiskelijoilla syksyllä 2017. Tutkimuskysymyksiä ei erikseen testattu ennen kyselyn lähettämistä, koska kysymykset oli standardoitu aiemmin Santavirran ym. (2001) tutkimuksesta. Kyselylomakkeet lähetettiin loka-marraskuussa 2017 TAO ry:n ja TOL ry:n kautta heidän jäsenistölleen, joista koostui tutkimuksen tutkittava joukko. Jotta vastausprosentti ei jäisi alhaiseksi, täytyy kyselyn ajoitus suunnitella hyvin (Vilkka, 2007, 28). Olemme yrittäneet ajoituksessa ottaa huomioon perusopetuksen loma-ajat ja sen, että käsityönopeettajilla olisi aikaa vastata kyselyyn. Loma-ajat huomioon ottaen lähetimme TAO ry:n sekä TOL ry:n yhteyshenkilöille muistutusviestin, jonka pyysimme välittämään heidän jäsenistölleen. Kysely aineiston keräämiseen on standardoitu eli vakioitu. Kyselyssä siis kaikki vastaajat lukevat itse samat kysymykset, samat asiat ja samassa järjestyksessä. (Vilkka, 2007, 28).

Kyselyt toteutettiin verkkokyselynä Webropol -ohjelmaa hyväksi käyttäen. Webropol -ohjelmassa kysymykset ovat kaikki samassa lomakkeessa näkyvillä, mikä auttaa vastaajaa hahmottamaan, vertailemaan ja johdonmukaistamaan vastauksiaan. Kun vastaaja voi vertailla omia vastauksiaan, voi hänen edellinen vastauksensa vaikuttaa seuraavaan (Valli, 2015, 53).

Tutkimuksen perusjoukkona olivat TAO ry:n ja TOL ry:n käsityönopeettajista koostuvat jäsenet (N=1777). Tutkimus pyrittiin toteuttamaan yhdellä otannalla, jolla pyrittiin kattamaan koko Suomi. Osallistumispyyntö lähetettiin sähköpostin liitteenä linkkinä perusjoukolle. Linkki johti Webropol -kyselyyn, jonka avulla tutkijat pysyivät objektiivisina tutkimuksessa. Kun tutkija esimerkiksi kerää aineistoa verkossa tai käyttää aineiston keräämiseen postikyselyä, ei tutkija ikinä tapaa tutkittavaa henkilökohtaisesti (Vilkka, 2007, 16).

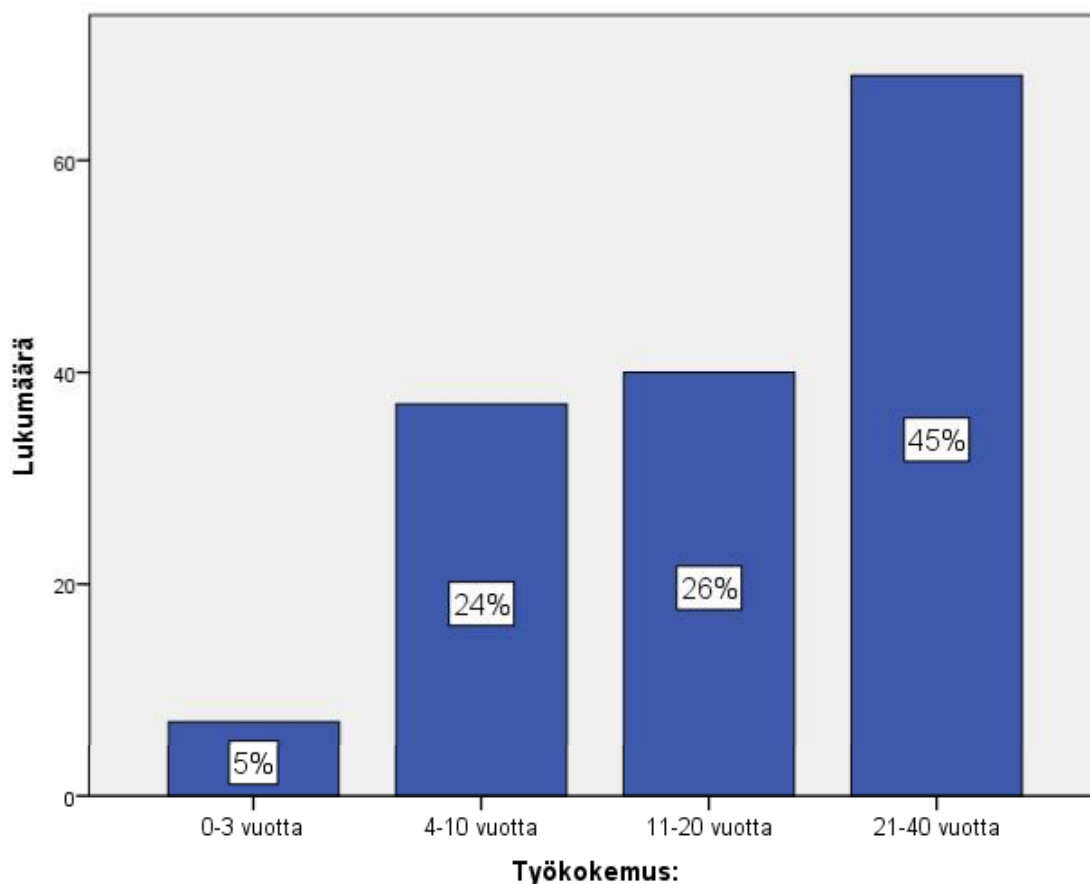
5.4 Tutkimuksen toteutus

Tutkielman perusjoukkona toimivat TAO ry:n ja TOL ry:n jäsenet, jotka koostuvat käsityönopeettajista. Lähetimme sähköpostitse yhdistyksille viestin, jonka pyysimme heidän välittämään jäsenistölleen. Sähköpostiviestissä oli linkki Webropol -kyselyymme.

Kuvio 7. Tutkimukseen osallistuneiden sukupuolijakauma

Tutkimukseen vastasi yhteensä 153 käsityönopeettajaa, joista 52 % oli miehiä ja naisia 47 %. Muu -sukupuolisia edusti tutkimuksessamme 1 % henkilö (Kuvio 7). Muu -sukupuolen osuus tutkimuksessa jäi niin pieneksi, että sitä ei voida tilastollisesti pitää merkittävänä tässä tutkielmassa. Tästä syystä jätimme muu -sukupuolen analysoinnin sekä esitettävien kuvioiden ulkopuolelle.

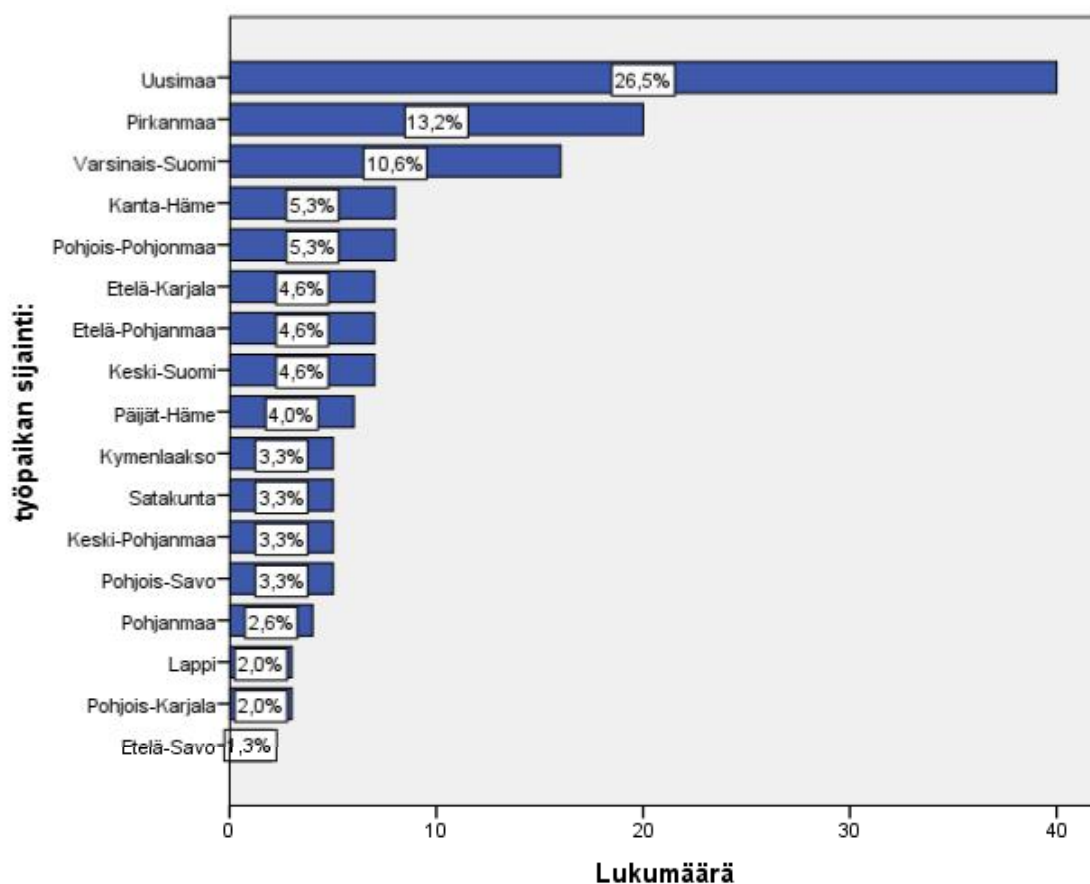

Kuvio 8. Kyselyyn vastanneiden työvuodet.

Vastanneista 5 % oli työskennellyt 0-3 vuotta käsityönopettajana, 24 % 4-10 vuotta, 26 % 11–20 vuotta ja 45% 21-40 vuotta (Kuvio 8). Työkokemukseltaan suurinta joukkoa tutkimuksessa edusta 21–40 vuotta käsityönopettajana töissä olleet. Tästä eteenpäin puhumme tutkielmassamme opettajan työvuosien määrittelemistä ryhmistä taulukon 2 mukaisesti.

Taulukko 2. Työkokemuksen taustatekijän ryhmien nimeäminen.

Työkokemuksen taustatekijän ryhmittely	Tutkielmassa käytetty nimi taustatekijän ryhmälle.
0-3 vuotta työkokemusta	Vastavalmistuneet käsityönopettajat
4-10 vuotta työkokemusta	Työuransa alkuvaiheessa olevat käsityönopettajat
11- 20 vuotta työkokemusta	Työuransa keskivaiheilla olevat käsityönopettajat
21–40 vuotta työkokemusta	Työuransa loppuvaiheessa olevat käsityönopettajat

Kuvio 9. Tutkimukseen osallistuneiden työpaikkojen sijainti -jakauma maakunnan mukaan.

Tutkimuslomakkeen kysymykseen vastanneiden maakunta kohtaan vastasi 152 henkilöä. Vastanneiden työpaikkojen maakunnat jakautuivat seuraavasti: Uusimaa 40 (26%), Pirkanmaa 20 (13%), Varsinais-Suomi 16 (11%), Pohjois-Pohjanmaa 9 (5,3%), Kanta-Häme 8 (5,3%), Keski-Suomi 7 (4,6%), Etelä-Pohjanmaa 7 (4,6%), Etelä-Karjala 7 (4,6%), Päijät-Häme 6 (4%), Kymenlaakso 5 (3%), Pohjois-Savo 5 (3%), Satakunta 5 (3%), Keski-Pohjanmaa 5 (3%), Pohjanmaa 4 (3%), Pohjois-Karjala 3 (2%), Lappi 3 (2%), Etelä-Savo 2 (1%), Kainuu 0 (0%), ja Ahvenanmaa 0 (0%) (Kuvio 9).

5.5 Aineiston analysointi

Tutkimusaineisto analysoitiin IBM Statistics 23 SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) tilastomenetelmä -ohjelmalla. SPSS -ohjelmistolla luotiin tutkimuksessa käytetyt taulukot ja graafiset kuviot. Tuloksia analysoitiin tilastollisilla ja yleisillä testausmenetelmillä Santavirran ym (2001) tutkimusta mallintaen. Tutkielman tutkimusongelmien summamuuttujien korrelaatiot laskettiin Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla. Kruskal Wallisin testiä käytettiin niissä tapauksissa, kun muuttujia oli enemmän kuin kaksi. Kruskal Wallisin testiä käyttäessä emme odottaneet normaalijakautuneisuutta, sillä käytetty mittari koostuu mielipidekysymyksistä. Samoin kuten Kruskal Wallisin t -testi, niin Mann Whitney U -testi soveltuu hyvin mielipideasteikolle, jolloin normaalijakautuneisuutta ei tarvitse odottaa otoksesta. Kummatkin testit soveltuvat myös hyvin yli 30 vastaajasta koostuviin tutkimuksiin. Yksisuuntainen varianssianalyysi (ANOVA) ja reliabilitteettia mitattiin Cronbachin alfa-kertoimen avulla.

Ennen analysointia aineisto koodattiin numeeriseen muotoon sekä aineistosta määriteltiin mitattavat muuttujat. Muuttujat tutkimuksessamme pohjautuivat Santavirran ym. (2001) tutkimuksen pohjalle ja käytimme samoja kolmea summamuuttujaa kuvaamaan työuupumusta, joista ”jatkuva väsymys” oli MBI -mittarin osioista parhaiten uupumusta kuvaava. Käytimme tätä summamuuttujaa ryhmittelevänä muuttujana, jonka pohjalta analysoimme tulokset. Excel-tilaukoihin kootut vastaukset siirrettiin SPSS -tilastomenetelmäohjelmaan itse analysointia varten. Summamuuttujat muodostettiin ainoastaan kyselylomakkeessa olleesta työuupumuksen mittarista (MBI). Summamuuttujia mittarissa on kolme: heikentynyt ammatillinen itsetunto, kyynistyneisyys sekä uupumusasteinen väsymys.

MBI -mittarin kysymyksistä käännettiin kysymykset 1, 9, 12, 14, 17, 18, 19 ja 21 vastaamaan tutkimusta. Käännettyissä kysymyksissä vastaajan antama suurempi arvo käännettiin pienemmäksi, jolloin tutkimuksessa saadut tulokset ovat kaikkien kysymysten kohdalta yhteneväiset. Edellä mainitut käännetyt kysymykset olivat positiivisia saadesaan vastaajalta korkean arvon ja näin ollen oli vastakohtainen kahteen muuhun ryhmään verrattuna analysoitaessa aineistoa. Lukujen kääntäminen aiheutti sen, että mitä korkeampi annettu arvo oli, sitä vahvemmin mitattavaa attribuuttia esiintyi. Alkuvaiheessa aineistoa käsiteltäessä koodasimme myös puuttuvat vastaukset eli tyhjät kohdat SPSS ohjelmalla koodilla -1, jolloin ohjelma tunnistoi puuttuvat kohdat ja sai suoritettua halutut

laskutoiminnot. Ilman ”Missing”-koodausta (-1) SPSS-ohjelma ei tunnista tyhjiä numeroruutuja. Omien kysymysten kohdalla käytimme SPSS-ohjelman toimintoja, joiden avulla saimme tarvittavat kuviot sekä laskutoiminnot tehtyä kyseiseen osioon.

Käsityönopettajat luokiteltiin kolmeen homogeeniseen ryhmään MBI –mittarista johdetun ”jatkuva väsymys” –summamuuttujan sisäisesti. Luokittelu perustui Santavirran ym. (2001) tutkimukseen ja ryhmille annettiin samat nimet kuin tutkimuksessa: ”ei lainkaan uupuneet”, ”lievästi uupuneet” ja ”uupuneet”. Ryhmistä muodostettiin uusi summamuuttuja, jonka nimeksi annettiin ”työuupumus” ja arvot määriteltiin välille 1-3. ”Ei lainkaan uupuneet” saivat arvon 1, silloin kun olivat vastanneet lomakkeen kysymyksiin arvoilla 1-2. ”Lievästi uupuneet” saivat arvon 2 summamuuttujaan ”työuupumus”, kun vastaajat olivat vastanneet summamuuttujan ”jatkuva väsymys” arvoilla 2-4. ”Uupuneiden” vastaukset summamuuttujassa ”jatkuva väsymys” sijoittuivat välille 4-6, jolloin ”työuupumus” summamuuttujassa heille annettiin arvo 3. Vastausten jakautuminen ”työuupumus” –summamuuttujan määrittelemiin ryhmiin taulukossa 3.

Taulukko 3. Työuupumus -summamuuttujan homogeeniset ryhmät.

Työuupumuksen kokemus						
	Valid				Missing	Total
	ei lainkaan uupuneet	lievästi uupuneet	uupuneet	Total	System	
N	46	70	31	147	6	153
%	30,1	45,8	20,3	96,1	3,9	100,0
Valid Percent	31,3	47,6	21,1	100,0		

Test of Homogeneity of Variances -testin avulla näimme tätä tutkielmaa tehdessä, että $p. = 0,887$. Näin ollen pystyimme tässä tutkimuksessa oletamaan varianssit yhtä suuriksi, joka on varianssianalyysin käyttöedellytys. Yksisuuntaisen varianssianalyysin tarkoituksena on tutkia eroavatko aineistossa kahden tai useamman ryhmän keskiarvot

toisistaan. Testi osoittaa, että olettamukset jäävät tutkimuksessa voimaan, koska vastanneiden ryhmittäiset keskiarvo erot ovat yhtä suuria. ANOVAn avulla saatu F-testiluku 2,033 ja siihen liittyvä p.-arvo 0,135, kuvaavat ryhmien välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä. Oletamus ryhmäkeskiarvojen samansuuruudesta voidaan pitää, koska p.-arvo on korkeampi kuin yleisesti raja-arvona pidetty 0,05. Eli tutkielmassa esitetyistä ryhmistä ei voida yksilöidä tiettyä ryhmää puhuttaessa työuupumuksesta, eikä tutkimuksen ryhmien välillä näin ole tilastollisesti merkitsevää eroa. (Liite 4.)

Eri muuttujien välisiä eroja selvitimme epäparametrisilla testausmenetelmillä, koska kyseessä on mielipideasteikolla toteutettu kysely. Näistä valitsimme Kruskal-Wallis t-testin niihin tutkimusongelmiin, joissa oli kolme tai useampi ryhmittelevä muuttuja. Tutkimusongelmiin, joissa ryhmitteleviä muuttujia oli kaksi, valitsimme Mann Whitney U-testin. Näiden testien avulla mitataan muuttujien välisiä yhteisvaihteluja. Yhteisvaihtelu on tutkimukselle keskeistä, koska sen avulla tarkastellaan kahden ilmiön samanaikaista esiintymistä sekä niiden välisiä syy-seuraussuhteita. Yhteys eri muuttujien välillä voi olla positiivista, negatiivista tai yhteyttä ei ole olemassa lainkaan. (Nummenmaa, 2004, 265). Käsityönopeuttajan ammattiin kohdistuvia muutoksia käsittelevien kysymysten tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin riippumattomien otosten t-testin avulla. Riippumattomien otosten t-testiä käytettäessä oletetaan kahden ryhmän välisten keskiarvojen olevan samansuuruiset. Olemme tarkastelleet tilastollista merkitsevyyttä sukupuolen sekä oman muuttujan välillä.

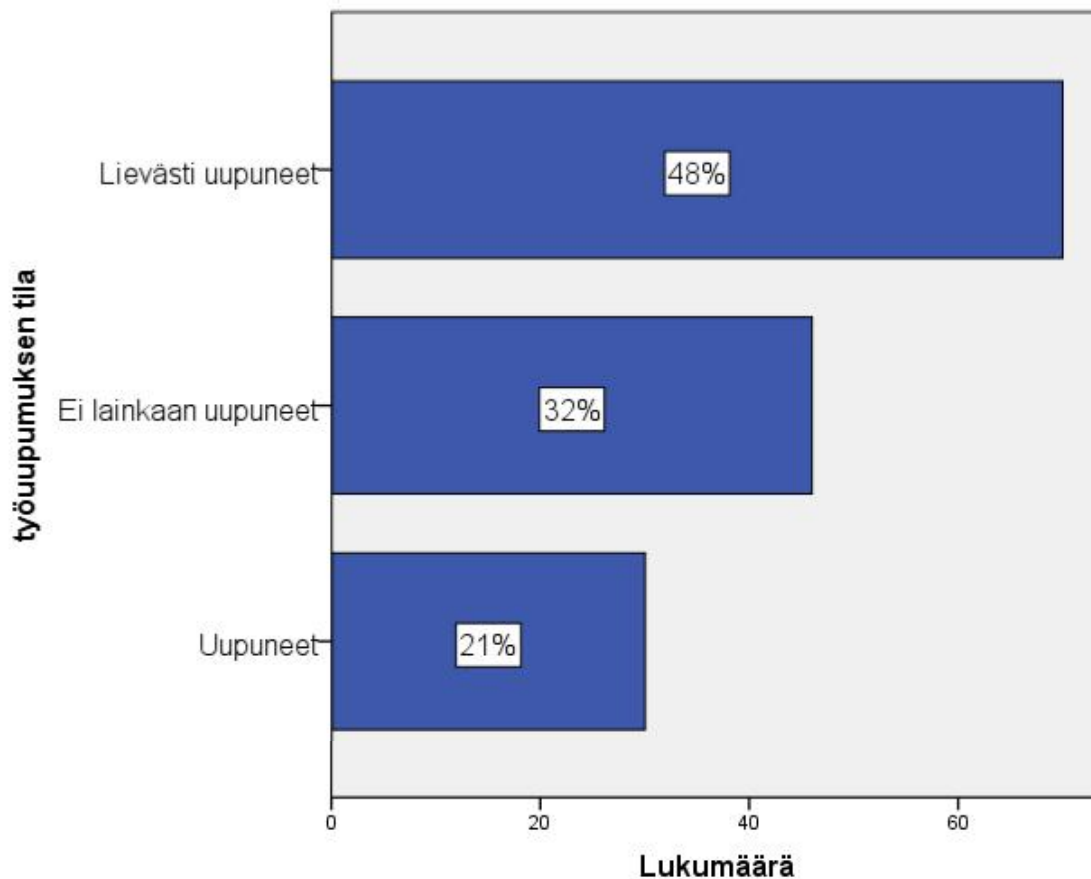
6 TULOKSET

6.1 Tulosten tarkastelu

Tulosten esittäminen aloitetaan pääongelmasta ”Kokevatko käsityönopeettajat työuupumuksen tunnetta?”, jonka jälkeen esitetään tulokset alaongelmiin: ” Onko käsityönopeettajan työpaikan sijainnin ja työuupumuksen kokemisen välillä yhteyttä?”, ”Esiintyykö käsityönopeettajalla työuupumuksen kokemusta erityisesti jossain kohtaa työuraa enemmän?” ja ” Onko käsityönopeettajan sukupuolella yhteyttä työuupumuksen kokemiseen?”. Kyselyyn vastasi yhteensä 153 vastaajaa ja kysely oli sukupuolijakaumaltaan tasainen (ks. Kuvio 7, 28). Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden vastauksia ei saatu analysoitua kyselylomakkeen eri kohdissa vastausten puutteellisuuden takia. Vastausten (N) määrä siis vaihteli eri kohdissa välillä 147–153 vastaajaa. Työuupumuksen tunnetta tutkittiin ”jatkuva väsymys” summamuuttujan avulla niin, että summamuuttujan kysymyksiin vastausten vastausten arvot ryhmiteltiin kolmeen homogeeniseen ryhmään. Ryhmät jakautuivat ”ei lainkaan uupuneisiin” (1-2), ”lievästi uupuneisiin” (2-4) ja ”uupuneisiin” (4-6). ”Työuupumuksen kokemusta” analysoidaan jokaisen tutkimusongelman kohdalla tätä summamuuttujaa hyväksi käyttäen.

6.2 Kokevatko käsityönopeettajat työuupumuksen tunnetta?

Kyselyn työuupumuksen summamuuttujan määrittelemiin kysymyksiin vastanneista käsityön opettajista (N=147) “ei lainkaan uupuneita” oli 32 %, “lievästi uupuneita” 48 % ja “uupuneita” 21 %. (Kuvio 10)

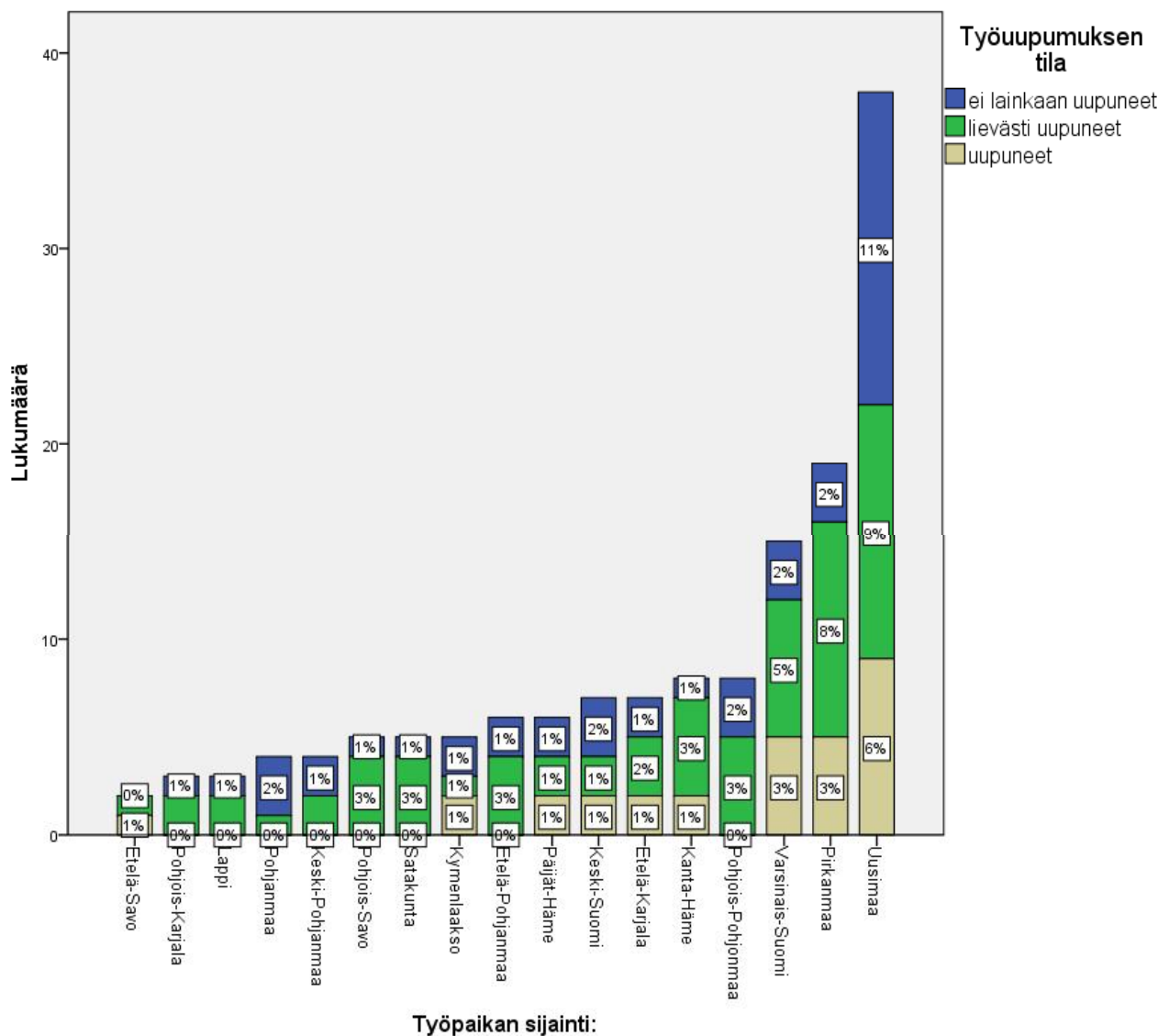

Kuvio 10. Käsityönopeettajien työuupumuksen tunteen kokemus eli työuupumuksen tila.

Työuupumuksen summamuuttujassa “uupuneet” oli saanut korkeat arvot summamuuttujan sisällä. Työuupumus summamuuttujan mukaan melkein puolet käsityön opettajista oli lievästi uupuneita ja noin viidesosa uupuneita. Kaiken kaikkiaan siis voidaan ajatella, että opettajista 69 % kokevat työuupumuksen tunnetta.

6.3 Työpaikan sijainnin ja työuupumuksen kokemuksen yhteys

Tutkimukseen osallistuneiden (N=146) työpaikan sijainnilla ei ollut uupumuksen kanssa tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, $p = 0.722$. Kyselyyn saatiin vastauksia melkein jokaisesta Suomen maakunnasta. Eniten vastauksia saatiin Uudeltamaalta 26%, Pirkanmaalta 13% ja Varsinais-Suomesta 10%. Muiden Suomen maakuntien vastausmäärät jäivät alhaisiksi <6%. Kyselyn ulkopuolelle jäivät Ahvenanmaa sekä Kainuu 0 %:lla vastauksia. Maakuntien sisällä työuupumuksen kokemuksen aste jakautui melko tasaisesti (Kuvio 11).

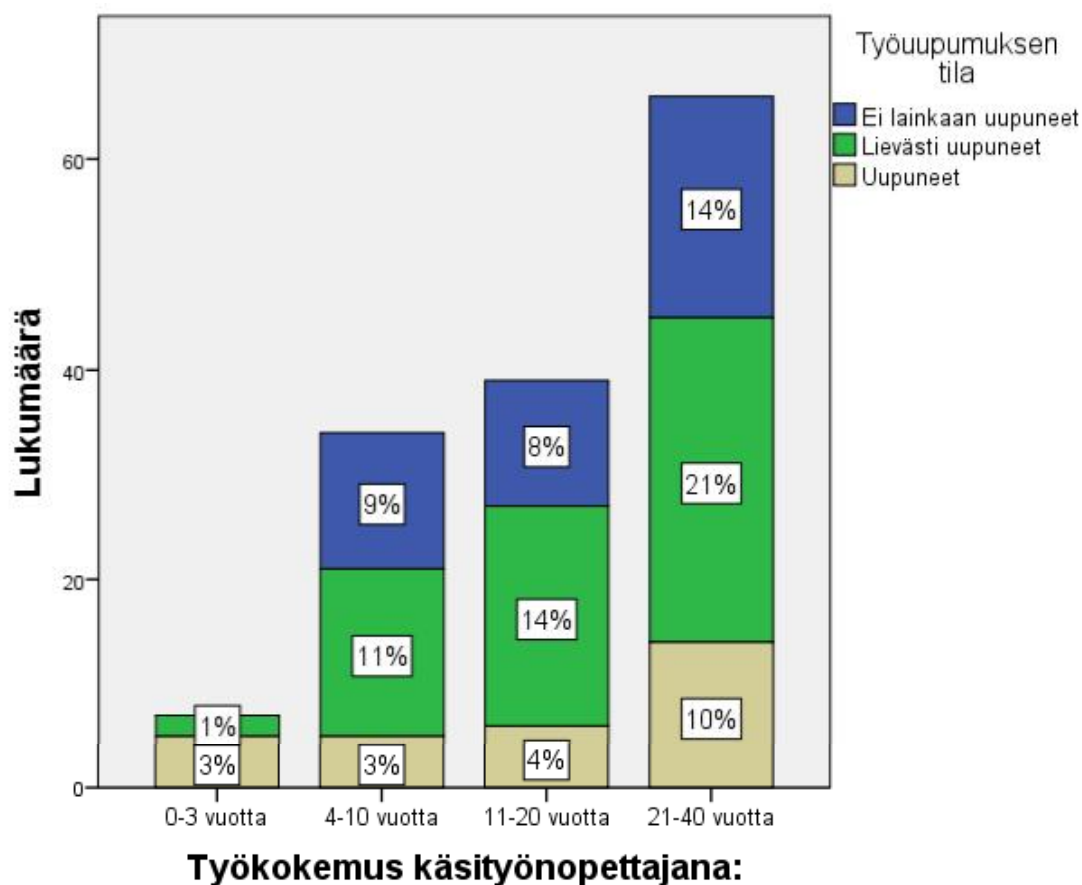

Kuvio 11. Tutkittavien työpaikan sijainti Suomen maakuntien mukaan.

Uupuneiden määrä eri maakuntien sisällä jakautuu prosentuaalisesti selkeästi “uupuneisiin” ja “lievästi uupuneisiin”. “Ei lainkaan uupuneiden” osuudet maakuntien sisäisestä työuupumuksen tilasta jää pieneksi. Kuviossa korostuu maakuntien vastaajamäärissä olevat erot.

6.4 Työuran ja työuupumuksen kokemisen yhteys

Kun tarkastellaan työuupumuksen kokemisen tunnetta työkokemuksen perusteella (N=147) voidaan havaita ikäryhmien välillä eroja. Työkokemuksen pituudella oli tulosten mukaan tilastollista merkitystä työuupumuksen tunteessa $p. = 0,024$. Eniten ryhmissä vastaukset sijoittuivat “lievästi uupuneisiin” käsityönopettajiin. (kuvio 12)

Kuvio 12. Työkokemuksen yhteys työuupumuksen tunteen kokemiseen.

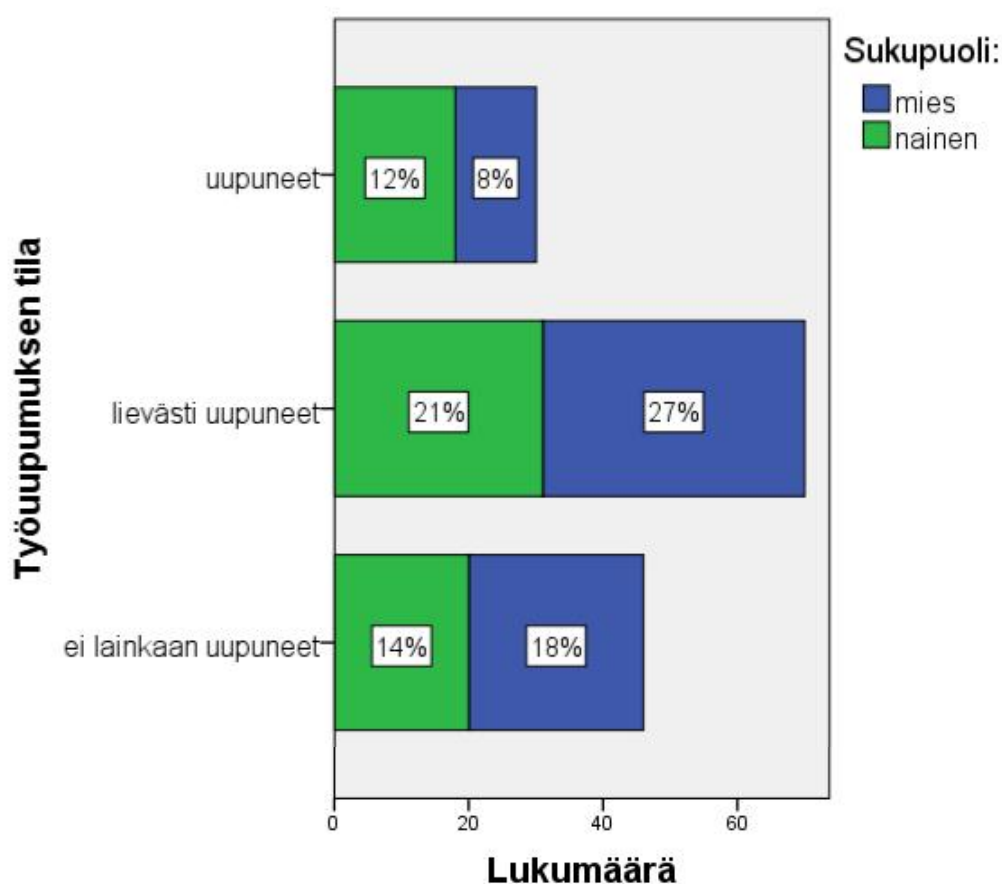
Vastavalmistuneet käsityönopettajat (4%) tuntevat olevansa uupuneita sekä lievästi uupuneita työssään. Vastavalmistuneista “ei lainkaan uupuneita” käsityönopettajia oli yh-

teensä nolla. Muiden kokeneempien ryhmien vastaukset jakaantuivat tasaisemmin työuupumuksen kokemuksen kaikille mitatuille osa-alueille (työuransa alkuvaiheessa olevat 23%, työuransa keskivaiheilla olevat 26% ja työuransa loppuvaiheessa olevat 45%).

6.5 Sukupuolen ja työuupumuksen kokemisen yhteys

Työuupumuksen tunteen kokemus sukupuolten välinen yhteys (N=147) toi tuloksissa esiin eroja, varsinkin “uupuneiden” osalta. Miehistä vastanneista oli “ei lainkaan uupuneita” 18 %, “lievästi uupuneita” 27% ja “uupuneita” 8%.

Naisista “ei lainkaan uupuneita” oli 14 %, “lievästi uupuneita” 21% ja “uupuneita” 12%. Muu -sukupuolen edustaja koki olevansa “uupunut” vastausten tulosten perusteella (Kuvio 13).

Kuvio 13. Sukupuolen yhteys työuupumuksen tunteen kokemiseen.

Työuupumuksen tunteen kokemisen ja sukupuolen välillä ei ole tilastollista merkitsevyyttä $p.=0,214$. Merkitsevyydestä suoritettiin Mann-Whitneyn U-testin avulla. Aineiston analysointiin pohjautuen voidaan todeta tässä tutkielmassa, että sukupuolella ollut eroa työuupumuksen tunteen kokemisessa.

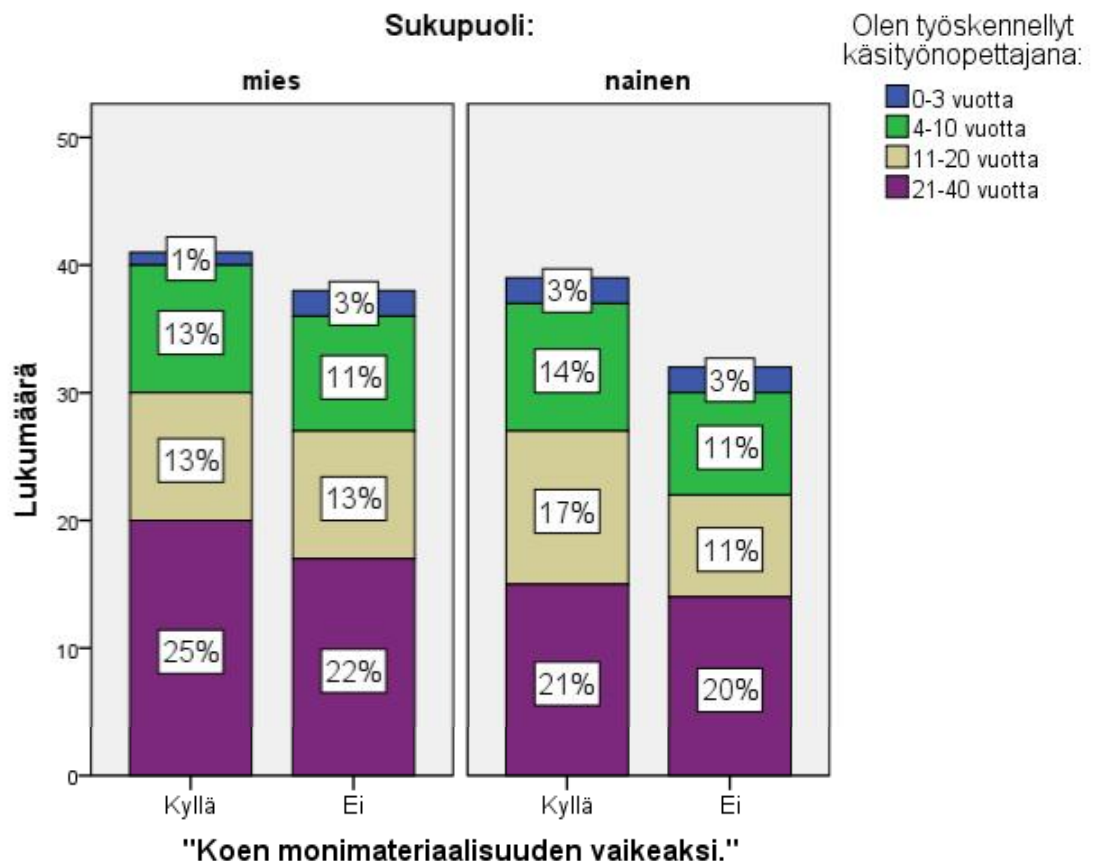
6.6 Käsityönoppiaineen muutokset käsityönopettajien kokemana.

Käsitlemme tässä luvussa tuloksia kyselylomakkeen lopussa olleista kysymyksistä. Tarkoituksenamme on vastata tässä luvussa tutkielman alaongelmaan: ”Mitkä käsityönoppiaineen muutoksista koetaan kuormittaviksi?”. Valitsimme kysymyksiin käsityölle keskeisiä käsitteitä sekä kysymyksiä, uuden käsityön opetussuunnitelman (POPS 2014) pohjalta. Kysymysten tarkoitus oli kohdentaa tutkielmaa käsityön ja käsityönopettajien suuntaan, työuupumuksen lisäksi. Huomioitavaa on, että uusi opetussuunnitelma on vasta astunut voimaan. Tällöin vastaukset liittyen opetussuunnitelmaan ovat lähinnä opettajien mielipiteitä sekä lyhyen ajan kokemuksia. Kaikki tämän osion aiheet ja kysymykset kohdentuvat uuteen opetussuunnitelmaan, sen asettamiin tavoitteisiin ja teemoihin, joista olemme valinneet tähän tutkielmaan tutkimusta parhaiten vastaavat aihepiirit.

Opettajilla oli mahdollisuus vastata osion kysymyksiin ”kyllä” ja ”ei” vaihtoehtoin, joten on tärkeää huomioida myös se, että monet vastaukset olisivat varmasti jääneet näiden välimaastoon, jos vastausvaihtoehtoja olisi ollut enemmän. Käsitteiden keskeisyyden takia näemme, että vastaukset tässä osiossa ovat käyttökelpoisia ja tuovat uutta tietoa aiheesta. Kuvioista näkee sukupuolen ja vastauksen lisäksi vastaajien työkokemuksen prosentteina. Koemme tämän helpottavan lukijaa sekä meitä ymmärtämään erilaisia vastauksia.

6.6.1 Monimateriaalisuuden vaikeus ja kuormittavuus

“Koen monimateriaalisuuden vaikeaksi ja kuormittavaksi” -kysymyksen (Kuvio 14) vastaukset olivat jakautuneet tasaisesti, sekä eri sukupuolten, että “kyllä” ja “ei” vaihtoehtojen välille. Kysymyksen kaikista vastanneista (N=151) “Kyllä” vastasi 54 % vastanneista ja “ei” vastasi 46 % vastanneista. Miehistä 52% vastaajaa vastasivat monimateriaalisuuden olevan vaikeaa sekä kuormittavaa, kun taas 48% vastaajaa olivat vastanneet kohtaan “ei”. Naisilla vastausten hajonta oli hieman suurempi, mutta mitään merkitsevää eroa ei ollut havaittavissa. Naisista 55% vastaajaa vastasi kysymykseen “kyllä” ja 45% vastaajaa vastasi “ei”. “Muu” -sukupuolinen vastaaja vastasi kokevansa monimateriaalisuuden vaikeaksi sekä kuormittavaksi. Sukupuolella sekä monimateriaalisuuden kokemisella kuormittavaksi ja vaikeaksi ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa, $p. = 0,491$.

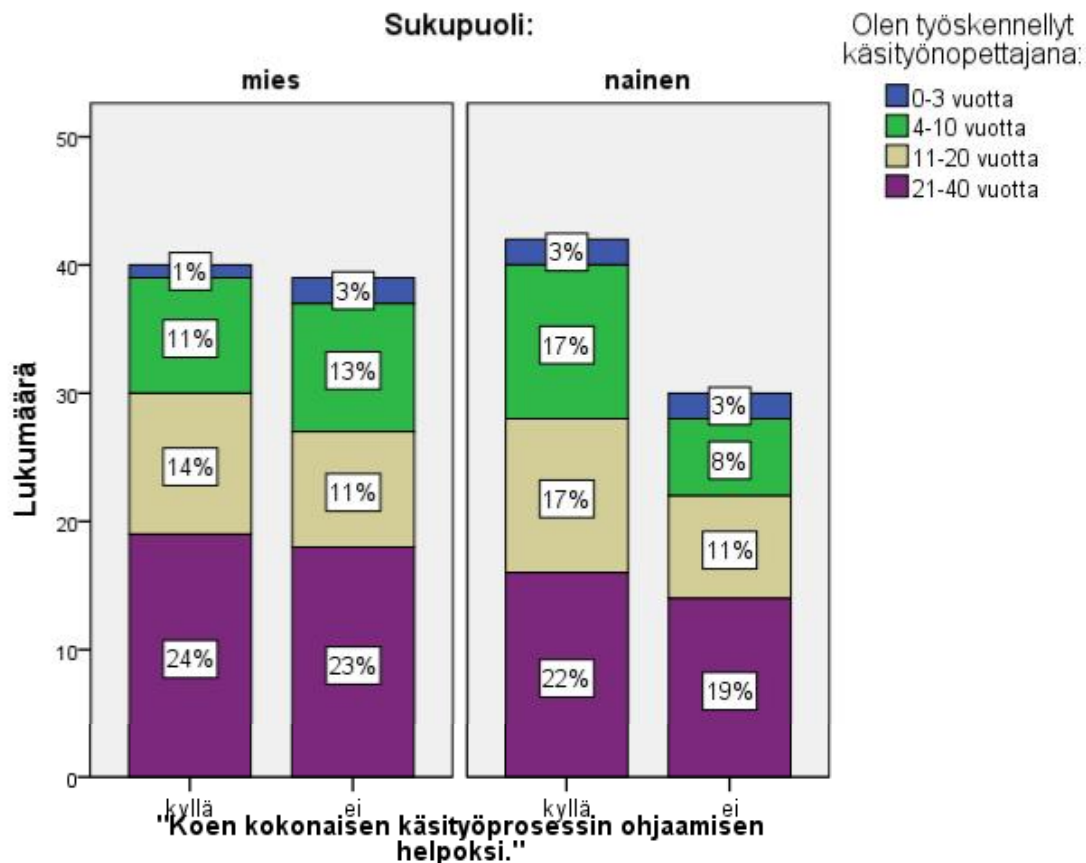

Kuvio 14. "Koen monimateriaalisuuden vaikeaksi."

Työkokemuksen muuttujan sisällä vastaukset jakautuivat tasaisesti “kyllä” ja “ei” vaihtoehtojen välille. Työkokemuksella ei nähdä kuvion perusteella olevan yhteyttä monimateriaalisuuden vaikeaksi kokemisen kanssa.

6.6.2 Kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helppous

Kysymykseen “Koen kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoksi.” (Kuvio 15) vastaajista (N=152) vastasi “kyllä” 54 % ja “ei” 46 %. Miespuolisista vastaajista 51% vastasi kokevansa kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoksi vastaamalla kysymykseen “kyllä” ja 49% oli vastannut kohtaan “ei”. Naisopettajat olivat hieman enemmän “kyllä” vastauksen kannalla. “Kyllä” vastasi 59% vastaajaa ja “ei” 41% vastaajaa. Sukupuolekseen “muu” oli valinnut vastaukseksi “ei”. Sukupuolella sekä kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen välillä ei ollut tilastollista merkitsevyyttä, $p. = 0,141$.

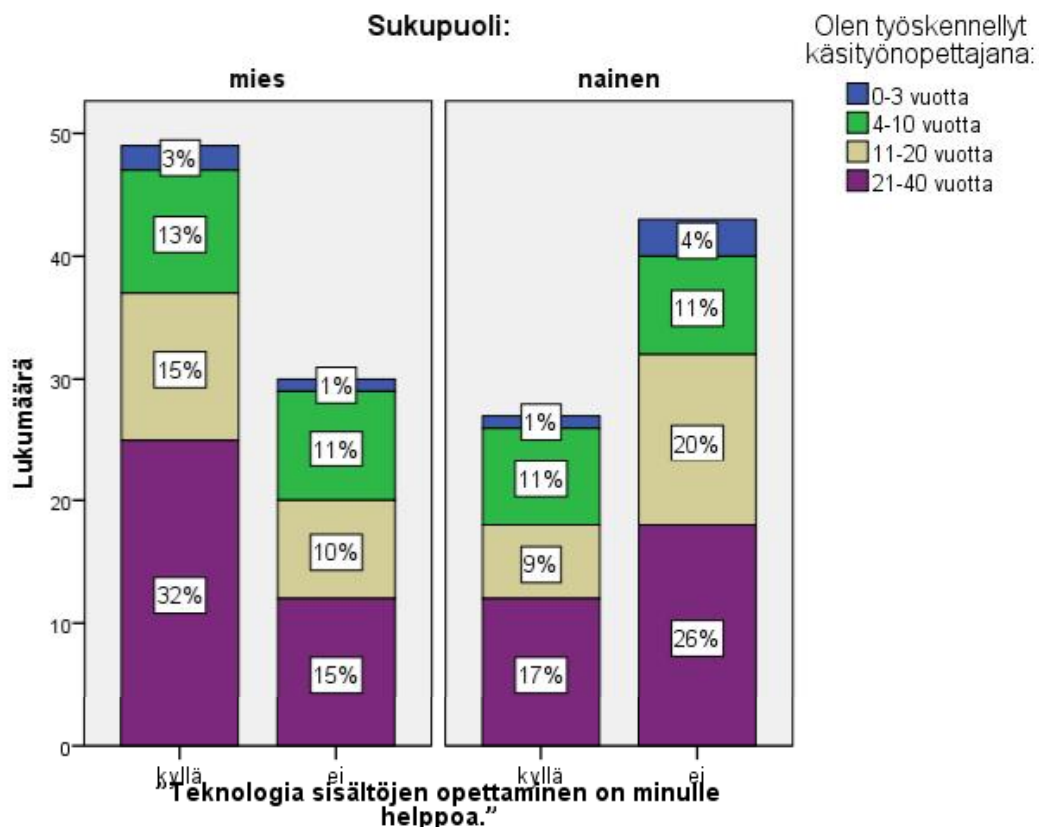

Kuvio 15. “Koen kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoksi.”

Työkokemuksen ja kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen välillä ei ollut miesten välillä suuria eroja muuttujan sisällä. Naisilla kokonaisen käsityöprosessin ohjaaminen koettiin kokolailla helpommaksi, joka myös näkyi työkokemus -muuttujan sisällä.

6.6.3 Teknologia sisältöjen opettaminen

Kysymys ”Teknologia sisältöjen opettaminen on minulle helppoa.” vastaukset (N=150) jakaantuivat tasaisesti ”kyllä” 51% ja ”ei” 49% vaihtoehtojen välille (Kuvio 16). Miehistä 63% vastaajaa vastasi teknologian olevan helppoa opettaa, kun samalla naisista 62% vastaajaa oli eri mieltä teknologian opettamisen helppoudesta. Kokonaisuudessaan miehistä vastasi kysymykseen ”kyllä” 63% ja 37% vastaajaa ”ei”. Naisopettajien kohdalla diagrammi oli päinvastainen. Naisista vastasi ”kyllä” 38% vastaajaa ja ”ei” 62% vastaajaa. Muu sukupuolen edustaja valinnut oli vastannut osioon vastauksen ”ei”. Teknologia sisältöjen opettamisella ja sukupuolella ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa, $p. = 0,882$. Miehet olivat vastanneet teknologiasisältöjen olevan helppoja opettaa, kun taas naiset olivat vastanneet päinvastoin.

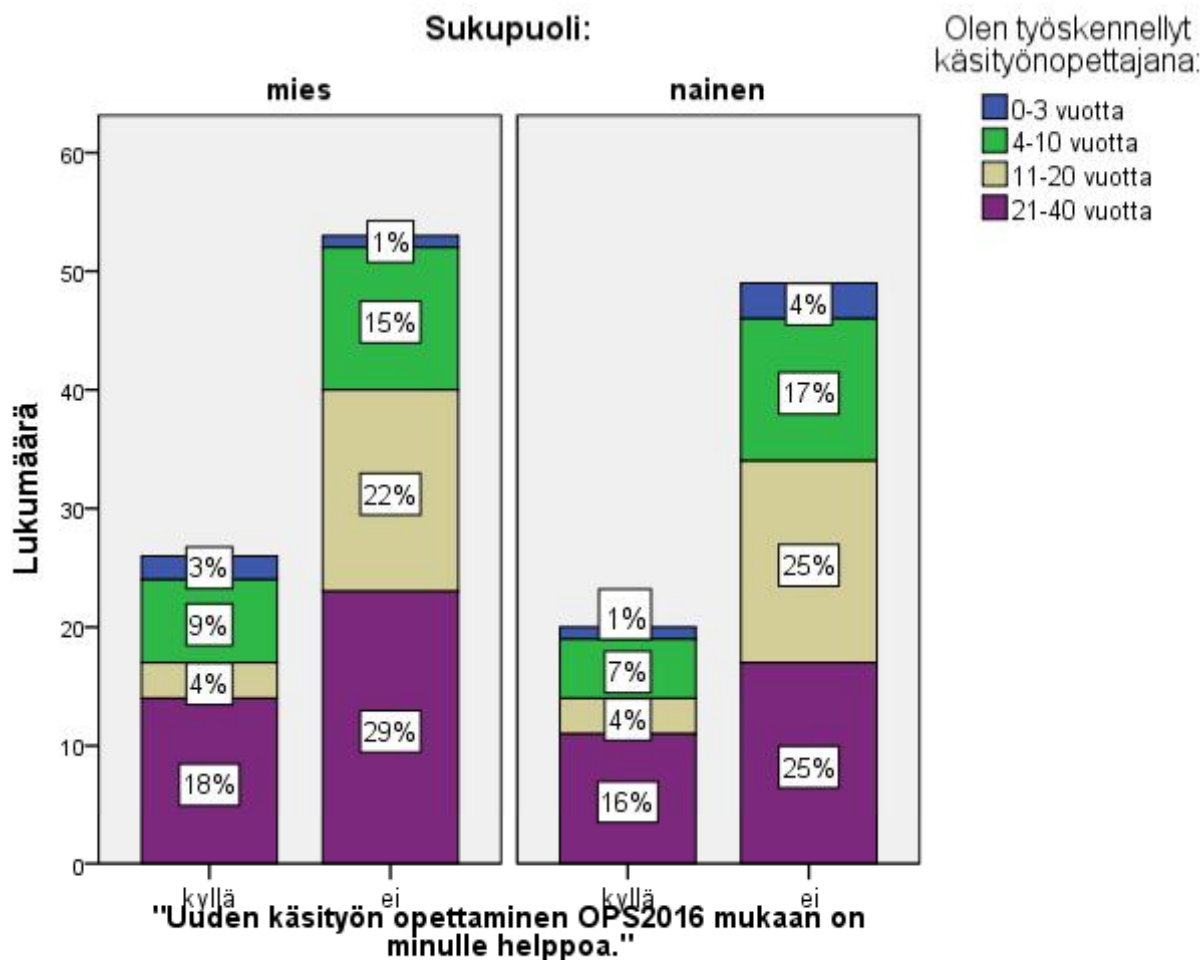

Kuvio 16. "Teknologia sisältöjen opettaminen on minulle helppoa."

Työuransa loppuvaiheessa olevat miehet kokivat selkeästi teknologia sisältöjen opettamisen olevan heille helpompaa. Naisissa työuransa loppuvaiheessa olevat vastaajat olivat kokeneet teknologia sisältöjen ohjaamisen haastavaksi.

6.6.4 Käsityön opettaminen POPS 2014 mukaan

Väitteeseen "Uuden käsityön opettaminen OPS 2016 mukaan on minulle helppoa." vastanneista (N=149) "kyllä" vastasi 31% ja "ei" 69%. Suurin osa siis vastaajista kallistui vastauksissaan samaan suuntaan. Uuden opetussuunnitelman mukainen opettaminen siis koettiin hankalaksi vastaajien keskuudessa. Eroja väitteeseen sukupuolten välillä ei ole nähtävissä (Kuvio 17), kun miespuolisista vastaajista 67% vastasi "ei" ja 33% "kyllä" ja naisista 71% vastasi "ei" ja 29% "kyllä". Muu sukupuolinen vastaaja oli vastannut "ei". Käsityön opettamisen OPS2016 mukaan sukupuolella ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa, $p = 0,305$.

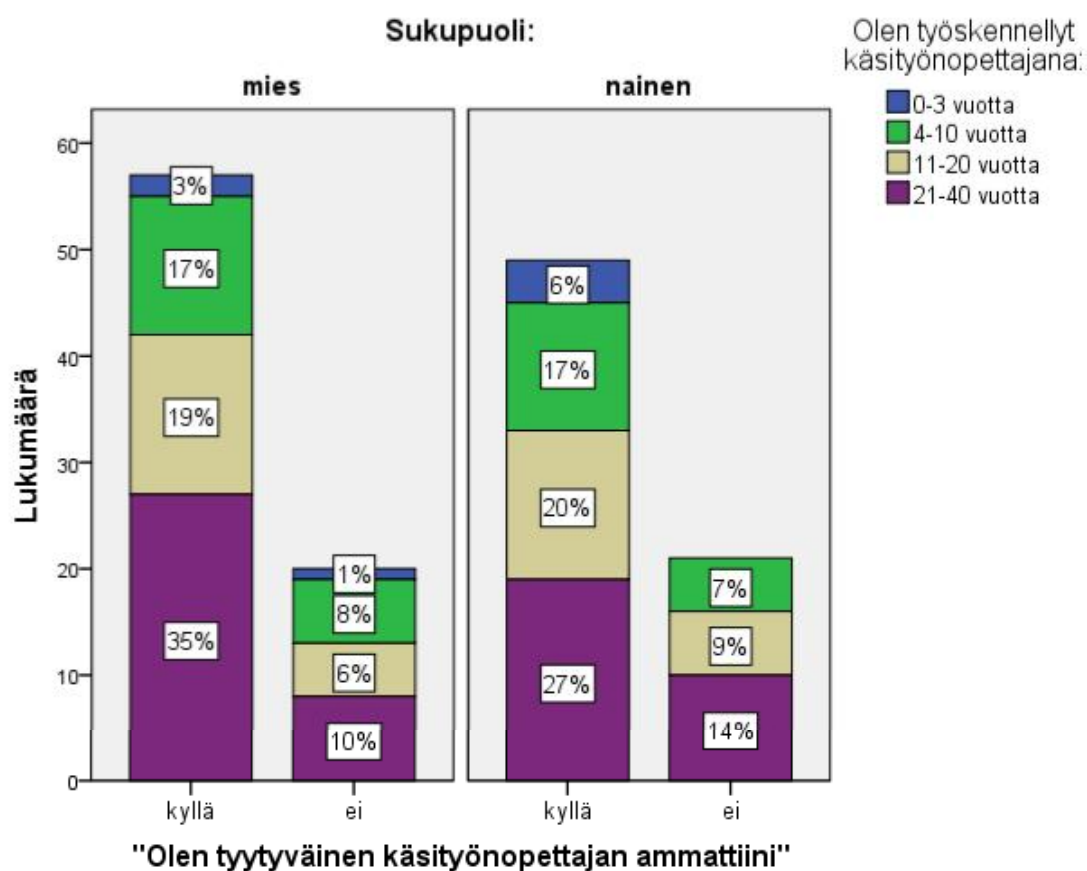

Kuvio 17. "Uuden käsityön opettaminen OPS2016 mukaan on minulle helppoa."

Uuden käsityön opettaminen OPS 2016 mukaan näyttää sisällöllisen eron käsityönopeettajien kesken. Kummankin sukupuolen mielestä opettaminen on haastavaa. Työkoekemuksella ei suhteessa vastauksiin voida nähdä olevan suuria eroja. Vastavalmistuneiden naisten kesken uuden opetussuunnitelman mukainen opettaminen koettiin selkeästi hankalaksi. Miesten vastauksissa vastavalmistuneet käsityönopeettajat kokivat opettamisen enemmän helpommaksi kuin haastavaksi.

6.6.5 Tyytyväisyys käsityönopeettajan ammattiin

Kysymykseen vastanneet (N=148) olivat tyytyväisiä omaan ammatin valintaansa, kun vastauksia “kyllä” oli 72% ja vastauksia “ei” 28% vastauksista. Sukupuolten välisiä tai sisäisiä eroja ei juurikaan ollut. “Kyllä” vastasi miehistä 74% ja naisista 70%, kun vastaukseen “ei” oli päätenyt miehistä 26%, naisista 30% ja muu 1 (Kuvio 18). Sukupuolen ja ammatin tyytyväisyyden välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa, $p. = 0,284$.

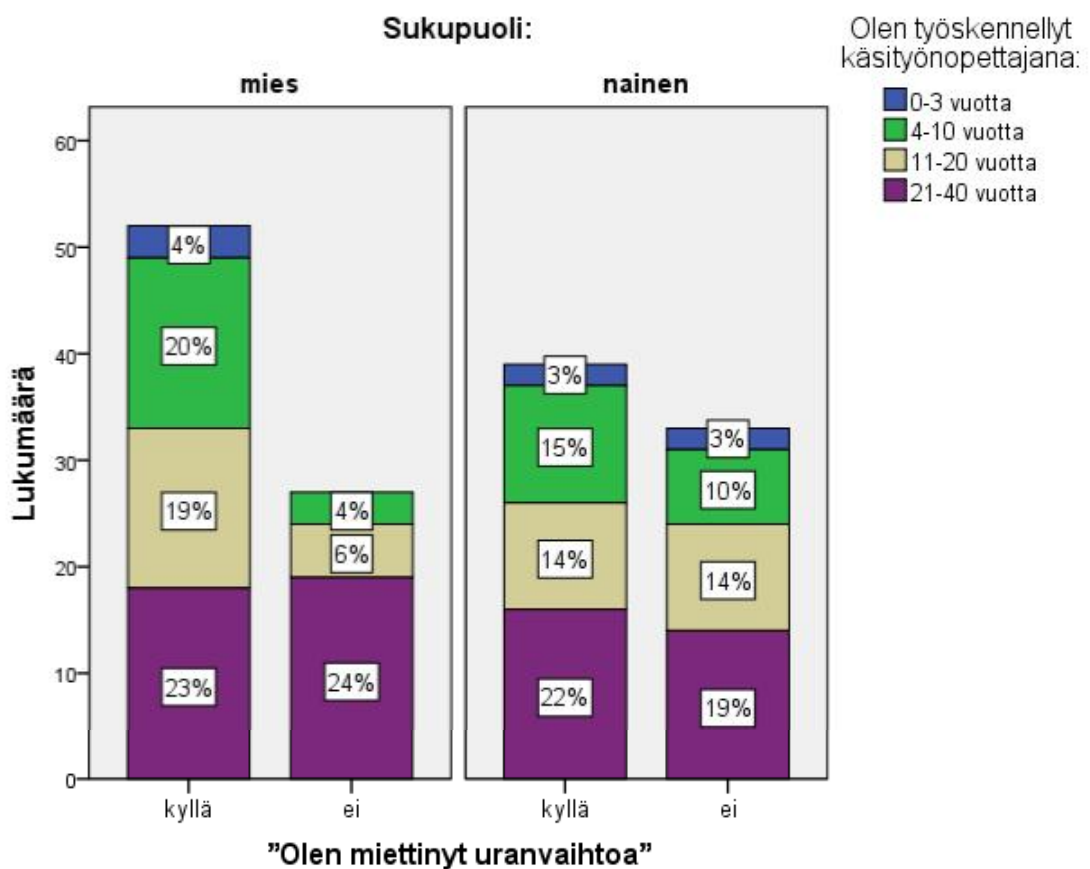

Kuvio 18. "Olen tyytyväinen käsityönopeettajan ammattiini"

Työkokemuksella ja ammatti tyytyväisyydellä voidaan nähdä eroja eri sukupuolten välillä. Naiset olivat kaikissa työkokemuksen luokissa tyytyväisiä, erityisesti esiin nousee vastavalmistuneet naisopettajat, jotka kaikki olivat tyytyväisiä käsityönopeettajan ammattiin.

6.6.6 Käsityönopettajien ajatukset uranvaihdosta

Uranvaihtoon vastanneet (N=152) olivat vastanneet suurimmissa määrissä ”kyllä” 61% kuin ”ei” 39%. Vastanneiden miesten kesken vastaukset jakaantuivat selvemmin kuin muilla sukupuolilla. Miehistä 66% oli vastannut ”kyllä” ja 34% ”ei”. Naisista ”kyllä” oli vastannut 54% ja ”ei” 46%, joten naisten välillä ei ollut selvää eroa väittämästä. Muu-sukupuolen edustaja oli vastannut miettineensä uranvaihtoa (Kuvio 19). Uranvaihdon harkinnan ja sukupuolen välillä oli tilastollista merkitsevyyttä, $p. = 0,012$.

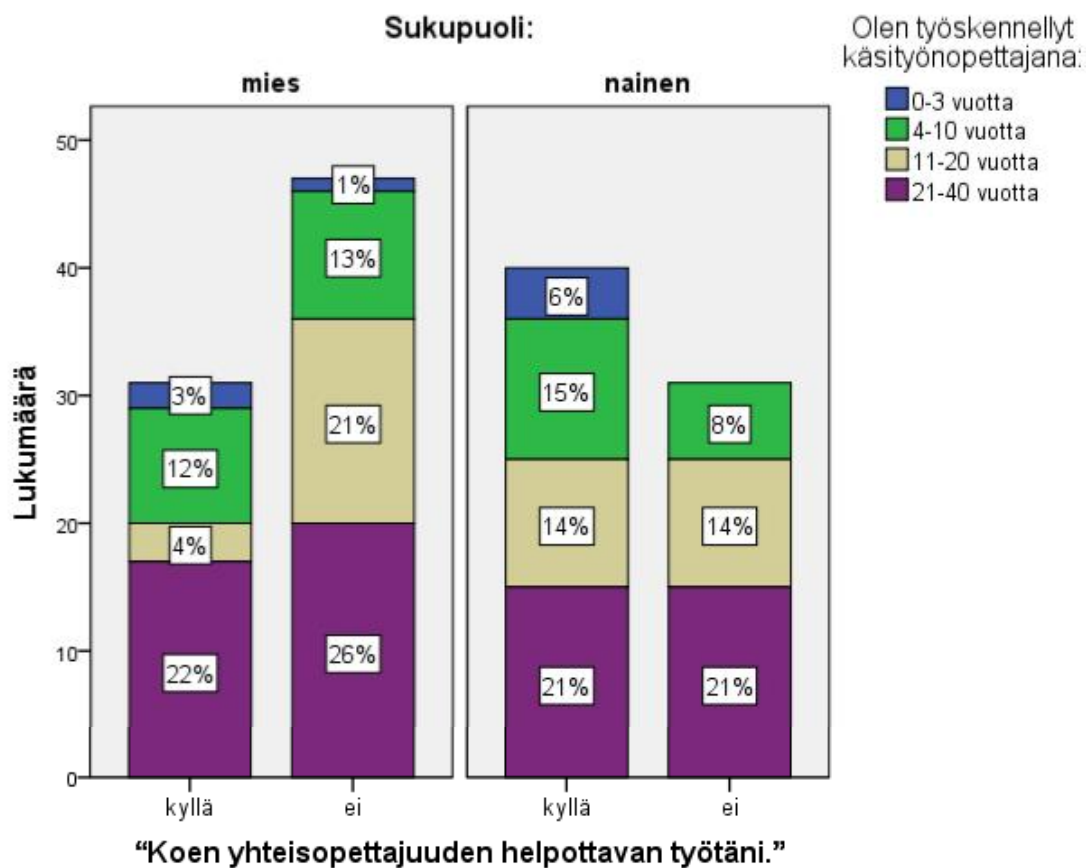

Kuvio 19. ”Olen miettinyt uranvaihtoa”

Vastavalmistuneet miehet olivat selkeästi miettineet uranvaihtoa. Työuransa loppuvaiheessa olevien miesten kesken vastaukset jakaantuivat tasaväkisemmin. Naisilla työkokemuksella ei ollut yhteyttä uranvaihdon miettimiseen.

6.6.7 Käsityönopettajien yhteisopettajuus

Käsityönopettajuuteen ja käsityöoppiaineeseen profiloituneista kyselyn kysymyksistä viimeiseen väittämään ”Koen yhteisopettajuuden helpottavan työtäni.” vastaajat (N=150) jakautuivat tasaisesti vastaten ”kyllä” 47% ja ”ei” 53%. Sukupuolten sisällä voidaan kuitenkin nähdä eroja vastauksissa. Miesten vastauksissa vastattiin ”kyllä” 41% ja ”ei” 59%. Miehet siis eivät vastausten perusteella koe yhteisopettajuuden helpottavan omaa työtään. Naisten kesken vastaukset jakautuivat ”kyllä” 56% kappaletta ja ”ei” 44% kappaletta eli naiset olivat suhteessa avoimempia yhteisopettajuudelle kuin miehet. ”Muu” -sukupuolen edustaja oli vastannut ”ei”, eikä näin ollen ollut kokenut yhteisopettajuuden helpottavan työtään (Kuvio 20). Yhteisopettajuuden kokemista työtä helpottavana tekijänä ja sukupuolen välillä ei ollut tilastollisesti merkittävää eroa, $p = 0,354$.

Kuvio 20. ”Koen yhteisopettajuuden helpottavan työtäni.”

Vastavalmistuneet miehet ja naiset suhtautuivat todella positiivisesti yhteisopettajuuteen muita työuransa eri vaiheissa oleviin verraten. Työuransa keskivaiheessa olevat eniten

sitä mieltä, ettei yhteisopettajuus helpota heidän työtään yhtään. Naisilla töissä jo kauemmin olleiden, eli työuran keski- ja loppuvaiheessa olevien, käsityönopeettajien vastaukset jakautuivat tasan.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tavoitteena oli tutkia käsityönopeettajien työuupumuksen tilaa sekä sen ilmentymistä Suomessa. Tutkimme myös sukupuolen, paikkakunnan sekä työkokemuksen yhteyttä käsityönopeettajien työuupumuksen kokemiseen. Tulokset ovat suuntaa antavia ja avaavat samalla mielenkiintoisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että 69 % Suomen käsityönopeettajista kokevat työuupumuksen tunnetta työssään Näistä työuupuneista 48 % on lievästi uupuneita ja 21 % uupuneita. Uupuneita käsityönopeettajia on siis noin joka viides Suomessa. Tulosten pohjalta voidaan päätellä, että käsityönopeettajat kokevat työuupumuksen tunnetta suurissa määrin. Työpaikan sijainnilla ei ollut työuupumuksen kokemisen kanssa tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, mutta sisällöllisesti voidaan huomata alueellisia eroja. Vastaajien määrät sekä maakuntien sisällä sijaitsevat suurkaupungit vaikuttavat tutkimukseen osallistuneiden vastaajamääriin. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että työuupumuksen kokemus painottuu Etelä-, Keski- ja Itä-Suomeen. Käsityönopeettajan työkokemuksella ja työuupumuksen kokemisen välillä on tilastollinen merkitsevyysero. Tilastollinen merkitsevyysero voidaan nähdä vastavalmistuneiden käsityönopeettajien työuupumuksen kokemisessa. Tutkielman tulosten mukaan vastavalmistuneista opettajista kaikki ovat jollain tasolla uupuneita. Sisällöllisesti voidaan huomata työuupuneisuuden osuuden, työkokemuksen määrittelemissä ryhmissä, kasvavan sitä mukaan, mitä kauemmin on ollut työelämässä. Vastanneiden määrä myös kasvaa käsityönopeettajan työkokemuksen kasvaessa, jonka perusteella saamme käsityönopeettajan ammatin ikäjakauman selville. Enemmistö Suomessa työskentelevistä käsityönopeettajista on työuransa loppuvaiheilla olevia käsityönopeettajia. Sukupuolella ja työuupumuksen kokemuksella ei ollut tilastollista merkitsevyyseroa tutkimuksessa. Sisällöllisesti voidaan huomata naisten olevan enemmän uupuneita työssään kuin miesten. Enemmistö lievästi uupuneista käsityönopeettajista sekä ei lainkaan uupuneista on miehiä.

Käsityönopeettaja muutoksen keskellä

Monimateriaalisuuden vaikeutta ja kuormittavuutta kuvaavista tuloksista ei nähdä tilastollisesti merkitseviä eroja. Enemmistö käsityönopeettajista kokee monimateriaalisuuden vaikeaksi ja kuormittavaksi. Vastavalmistuneet miesopettajat eivät koe monimateri-

aalisuutta vaikeaksi tai kuormittavaksi. Kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoudella ja käsityönopeettajan sukupuolen välillä ei ollut tilastollista merkitsevyyseroa. Sisällöllisesti miehet vastasivat paljon tasaisemmin kuin naiset. Enemmistö naisista kokee kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoksi. Teknologia sisältöjen opettamisella ja sukupuolella ei ollut tutkimusten tuloksissa tilastollista eroa. Sisällöllisesti miehet kokivat teknologia sisältöjen ohjaamiset selkeästi helpommaksi kuin naiset. Miehistä työuransa loppuvaiheilla olevat käsityönopeettajat kokivat teknologian opettamisen helpoksi selvänä enemmistönä. Naisilla varsinkin vastavalmistuneet käsityönopeettajat kokivat teknologia sisältöjen opettamisen vaikeaksi. Käsityön opettaminen POPS 2014 mukaan ja sukupuolen välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Tuloksista voidaan kuitenkin huomata, että valtaosa (69 %) oli sitä mieltä, että opettaminen uuden opetussuunnitelman mukaan on vaikeaa. Vastavalmistuneet miehet kokivat uuden opetussuunnitelman mukaisen opettamisen olevan helppoa, kun taas vastavalmistuneista naisista enemmistö koki opettamisen vaikeaksi. Tyytyväisyydellä käsityönopeettajan ammattiin ja sukupuolella ei ole tilastollista eroa. Tutkielman tulosten mukaan voidaan nähdä, että käsityönopeettajat ovat tyytyväisiä omaan ammattiinsa. Erityistä enemmistöä edustavat vastavalmistuneet opettajat, jotka ovat tyytyväisiä omaan ammattiinsa, eritoten naiset. Käsityönopeettajien ajatuksilla uranvaihdosta ja sukupuolella löydettiin tilastollinen merkitsevyysero. Suurin osa tutkimusjoukosta on vastannut miettineensä uranvaihtoa. Naisten kesken ajatuksen uranvaihdosta jakautuvat tasaisesti, mutta miehillä enemmistö on miettinyt uranvaihtoa. Vastavalmistuneista miehistä kaikki ovat miettineet uranvaihtoa. Myös vastauserot työuransa alkuvaiheessa ja työuransa keskivaiheessa olevilla käsityönopeettajilla olivat suuret, heistä suurin osa on miettinyt uranvaihtoa. Ajatukset käsityönopeettajien yhteisopettajuuden ja sukupuolen välillä ei ollut tilastollista eroa. Sisällöllisesti voidaan huomata, että miehet eivät kokeneet yhteisopettajuuden helpottavan heidän työtään, kun taas naiset kokivat helpottavan. Vastavalmistuneista naisista kaikki ja vastavalmistuneista miehistä enemmistö kokevat yhteisopettajuuden helpottavan heidän työtään. Työuransa keskivaiheilla olevat miesopettajat eivät näe yhteisopettajuuden helpottavan heidän työtään alkuunkaan.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa tulee ottaa huomioon lukuisten eri tekijöiden yhteydet ja riippuvuudet toisiinsa. Luotettavuuden tulee tapahtua kahdella tasolla: koko tutkimuksen ja mittavälineen tasolla. Mittausmenetelmiä arvioitaessa keskitytään mittarin ominaisuuksien toimivuuteen. Tutkimuksen tarkastelun kokonaisuudessaan, kuinka validia ja reliaabelia tietoa saamme (Soininen & Merisuo-Storm, 2009, 151). Tämän tutkimuksen kohdalla mittari ja mittausmenetelmät olivat jo valmiiksi testattuja sekä päteväksi todettuja niin kansallisella kuin myös kansainvälisellä tutkimustasolla.

Tutkimusaineisto on siinä määrin reliaabeli ja validi, kun aineisto ja mittaaminen ovat sisäisesti luotettavaa. Kun tutkittu otos tai näyte edustaa perusjoukkoa, toteutuu ulkoinen luotettavuus silloin. Epäedustavaa otosta ei pelasta validi mittaaminen, eikä kelvotonta mittaamista pelasta edustava otos. Jotta tutkimuksen kokonaisluotettavuus olisi mahdollisimman hyvä, tulee kumpaankin kiinnittää riittävästi huomiota (Uusitalo, 1991, 86).

Tässä tutkielmassa on pyritty käyttämään primaarilähteitä eli alkuperäislähteitä, jotka sisältävät ennestään tunnetun tiedon uudenlaista tulkintaa tai uutta tietoa. Sekundaarilähde voi olla tiivistetty esitys jostain aihealueesta, mutta myös keino löytää primaarilähde. Tutkimusta tehtäessä ei aina ollut tarkoitus palata tiedon juurille, koska tietohan on kumuloituvaa. Olemme valinneet sellaiset sekundaarilähteet, jotka ovat auktorisoituja. Kansainvälisiä tutkimuksia käännettäessä tekstin merkitys muuttuu, eikä eri kielten välillä löydy täyttä vastaavuutta. (Mäkinen, 2005, 186–187). Tutkimusta tehdessämme yritimme valita lähteiksi mahdollisimman ajan tasalla olevia teoksia ja artikkeleita omaan teoriaamme. Pyrimme monipuolisuuteen teoriaa kirjoittaessamme, sekä lähteitä valitessamme. Käytimme kasvatustieteellisten lähteiden lisäksi muun muassa hoitoalan, psykologian sekä tilastokeskuksen lähteitä. Myös kansainvälisiä lähteitä käytettiin teorian kirjoituksessa vertailukohtina.

Reliabiliteetti otettiin huomioon, kun lähetimme kyselyn kaikille TAO ry:n ja TOL ry:n jäsenille, jotka koostuvat käsityönopeettajista. Jos tutkitaan vain joitakin siihen kuuluvia ryhmiä, niin tutkimus ei anna tietoa koko perusjoukosta. Sähköpostilistat ovat järjestelmiä, jotka tavoittavat kaikki postituslistan tilaajat (Kuula, 2011, 178). Tutkielman varmuutta lisää vastanneiden määrä eli suuri otanta (N=153). Vastaukset tulivat ympäri Suomea, joka myös omalta osaltaan nostaa tutkimuksen luotettavuutta ja jakaa samalla

tutkimuksen maan kattavaksi. Cronbachin alfat muuttujien välillä olivat riittävän korkeat, joten muuttujista asianmukaista tehdä summamuuttujat. Samalla se näkyi reliabiliteetissa siten, että tutkielma on toistettavissa myös summamuuttujien osalta.

Tässä tutkielmassa pyrkimyksenä oli tutustua mahdollisimman hyvin aiheeseen, sekä hakea kaikki mahdollinen taustatieto jo ennen itse tutkimuksen tekemistä. Halusimme saada aikaan mahdollisimman tarkkaa tietoa aiheesta ja päätimme valita valmiin tutkimuskyselyn käsityönopeettajille. Valmiin mittarin sekä aiempien tutkimusten pohjalta saimme myös hypoteesin. Tutkimuksen luotettavuus sekä toistettavuus muodostavat yhdessä kokonaisluotettavuuden. Kun otos edustaa perusjoukkoa, kokonaisluotettavuus on hyvä. Tutkimuksen valmistuttua voidaan mitata kokonaisluotettavuus esimerkiksi uusintamittauksella (Heikkilä, 2004, 185; Uusitalo 1991, 86).

Tutkimuksen tuloksista johdetuista johtopäätöksissä on huomioitu tulosten sisällöllinen ja tilastollinen ero. Tuloksissa voidaan nähdä sisällöllisiä eroja, vaikka tutkimuksen analysoinnissa tilastollisia eroja ei löydetty. Olisimme voineet kiinnittää enemmän huomiota kyselylomakkeeseen, jotta vastausmäärien vaihtelu kysymyksissä olisi saatu minimoitua. Tutkielman kyselylomakkeen taustatekijöiden vastausvaihtoehtoina olivat Suomen maakunnat, mutta vastausvaihtoehdot olisi voitu jakaa läänien mukaan, eli Etelä-Suomen lääni, Länsi-Suomen lääni, Itä-Suomen lääni, Oulun lääni, Lapin lääni ja Ahvenanmaan lääni (Liite 4).

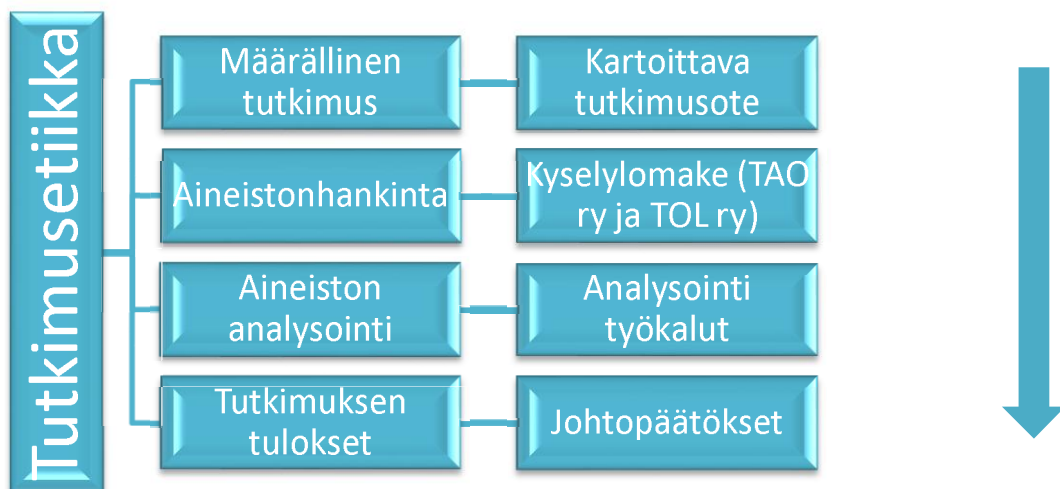
8.1 Tutkielman eettinen tarkastelu

Eettisyyteen liittyy useita eri asioita koko tutkimuksen kulun kannalta. Tämän tutkielman eettinen pohdinta lähtee liikkeelle oikeanlaisen mittarin valinnalla. Samalla on ymmärrettävä, että tutkimusaihe on arkaluontoinen, koska kysymyksessä on opettajia koskeva työuupumus. Tutkimuksen alussa selvitimme tälle tutkielmalle sopivan mittarin, jolla saadaan vastauksia opettajien uupumuksen tilasta. Mittarin tulee antaa oikeanlaisia vastauksia, jotka ovat tutkielmaan tarkoituksenmukaisia. Samalla mittarin valinnassa tulee ottaa huomioon myös tutkielmaan vastaavat henkilöt. Aiheen arkaluontoisuuden takia tutkielman vastaajille ei saa aiheutua haittaa. Tutkimus ei saa loukata kenenkään ihmisryhmän tai yksittäisen ihmisen arvoa. (Heikkilä 2002, 165–171, 174.)

Tutkimus tulee suorittaa rehellisesti sekä puolueettomasti (Heikkilä, 2014, 27). Tutkielma pyrki mittaamaan sitä, mitä on tarkoituskin eli käsityönopeettajien uupumuksen tunnetta työssään. Tämän varmistimme hyvin suunnitellulla mittarilla, joka on paljon käytetty myös muissa aiemmissa tieteellisissä tutkimuksissa. Sillä on mitattu eri ammattialojen työuupumuksen tasoja sekä ilmenemistä. Maslachin työuupumusmittari (MBI) on paljon käytetty mittari kansainvälisellä tasolla. Kotimaassa sitä on käytetty esimerkiksi Terveys 2000- tutkimuksessa. Mittarin reliabiliteetti sekä validius on useissa tutkimuksissa osoitettu olevan hyvällä tasolla. (Hakanen, 2007, Kalimo, Hakanen, J., Toppinen-Tanner, S. 2006, Hakanen, 2002).

Tietojen kerääminen sähköpostitse edellyttää tutkimuslupaa. Lupa on saatava aina tutkittavilta itseltään (Kuula, 2006, 193, 178). Tässä tutkielmassa tutkittaville lähetettiin sähköposti TAO ry:n ja TOL ry:n sihteerien välityksellä. TAO ry ja TOL ry koostuvat täysi-ikäisistä, valmistuneista tai tulevista käsityönopeettajista, joten tutkimuslupan antaminen ja tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista sekä tutkittavien itse päätettävissä, koska voimme olettaa kaikkien olevan täysi-ikäisiä.

Tutkijan tulee arvioida tutkimukseen liittyviä riskejä koko tutkielman tekemisen ajan ihmisryhmien tai yksilöiden kannalta. (Pietarinen 2002, 62). Tiedostamme myös sen, että olemme vastuussa koko tutkimuksesta. Tutkija on aina vastuussa tutkimuksensa virheistä, puutteista sekä tuottamastaan tutkimustiedosta. (Vilka, 2007, 101).

Kuvio 21. Tutkielman tutkimuseettinen prosessi.

Kuviossa 21 nähdään tutkimusetiikan yhteys tutkielman jokaiseen osa-alueeseen. Tutkimusetiikka on huomioitu tämän tutkielman kulussa ja sen tekoprosessissa. Tutkielma etenee kuviossa kronologisessa järjestyksessä ylhäältä alaspäin. Tämä suunta kuvataan myös

nuolella, jotta kuvion lukeminen helpottuu lukijalle. Mielestämme onnistuimme tutkimuseettisesti tutkielmassamme hyvin.

9 POHDINTA

Tässä tutkielmassa pyrittiin selvittämään käsityöopettajien tämänhetkistä työuupumuksen tunnetta. Sen lisäksi pyrimme selvittämään, mitkä ovat sukupuolen, työkokemuksen sekä työpaikan sijainnin yhteydet työuupumuksen tunteeseen käsityöopettajien kohdalla. Vuoden 2018 alussa TAO ry:n jäsenmäärä 945 jäsentä ja TOL ry:n jäsenmäärä 832 jäsentä. Heistä kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 153 käsityöopettajaa. Vastaajien potentiaalinen määrä olisi voinut olla suurempi, mutta olemme tyytyväisiä tutkimusjoukkomme kokoon. Vastaajien määrät vaihtelivat kysymys kohtaisesti 146 ja 153 välillä. Tutkimuslomakkeen monivalintoihin sekä kaikkiin kysymyksiin ei velvoitettu vastaamaan eli vastaamatta jättäminen oli mahdollistettu tutkimuslomakkeessa. Tämän johdosta vastaajat saattoivat ohittaa joitain kysymyksiä, jolloin vastausten kattava analysointi ei onnistunut ja vastaajien määrät vaihtelivat kysymyskohtaisesti.

Pääongelma

Tulosten mukaan käsityöopettajat kokevat olevansa uupuneita työssään. Kun joka viides käsityön opettaja Suomessa on uupunut, voidaan sitä pitää hälyttävänä. Ajankohta jolloin toteutimme tutkimustamme oletettavasti vaikuttaa käsityöopettajien vastauksiin, sillä opetussuunnitelma keskustelu on herättänyt paljon aiheita uupumukselle käsityön oppiaineen sisällä. Oppiaineen epävakaa tulevaisuus, sekä työuransa loppuvaiheilla olevat käsityöopettajat, ovat muutoksen keskellä voimattomia. Työuransa loppuvaiheilla olevat opettajat edustivat tutkielmassamme enemmistöä muihin työkokemuksen määrittämiin ryhmiin nähden. Myös työpaikan sijainnilla oli sisällöllistä merkitystä meidän mielestämme. Etelä-, Keski- ja Itä-Suomesta vastanneita käsityöopettajia oli paljon ja heidän vastaukset jakautuivat laajemmin työuupumuksen eri ilmenemismuotojen välille. Uusimaa, Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi maakuntina edustivat vastanneissa käsityöopettajissa enemmistöä, jossa nähtiin paljon jollain tasolla uupuneita opettajia. Työuupumuksen ja sijainnin välisellä yhteydellä saattaa myös olla selitys erityisesti kaupungeissa yleistyvällä opetuksen ja oppilaan ohjaamisen eriyttämisellä ja sillä, että käsityöoppiainetta varten yleensä muodosteta pienryhmiä erityistä tukea tarvitseville oppilaille. Sukupuolen ja työuupumuksen kokemisen välillä nähtiin eroja naisten ja miesten kesken. Naiset olivat tutkimusjoukostamme enemmän täysin uupuneita kuin miehet. Tämän saman tuloksen sai myös Santavirta ym. (2001, 36) toteuttamassaan tutkimuksessa ala- ja yläkoulun sekä

lukion opettajilla. Tutkimukseen osallistuneiden käsityöopettajien kyynistyneisyyttä ja ammatillista itsetuntoa mittaavien summamuuttujien vastaukset on eritelty liitteessä 5. Opettajat eivät kokeneet vahvasti kyynistyneisyyden lisääntymistä tai ammatillisen itsetunnon heikkenemistä.

Käsityöopettaja muutoksen keskellä

Monimateriaalisuudesta puhuttaessa on huomioitava se, että monimateriaalisuus ei välttämättä ole mikään uusi käsite kaikille opettajille. Se on ollut aina läsnä käsityön oppiaineessa, mutta se on noussut enemmän esille uuden opetussuunnitelman myötä. Tutkielman tulos on mielenkiintoinen siinä mielessä, että lähtökohtaisesti monimateriaalisuus koetaan vaikeaksi. Vastavalmistuneet miesopettajat kokevat monimateriaalisuuden olevan helpompaa kuin muut ryhmät. Tämä saattaa johtua siitä, että vastavalmistuneet miehet ovat todennäköisesti opiskelleet molempia käsityöoppiaineen sisältöjä. Voidaan ajatella, että ns. pehmeiden materiaalien ja tekstiilisältöjen oppiminen on helpompaa ja yksinkertaisempaa kuin teknisten sisältöjen oppiminen. Jos mieskäsityöopettajalla on siis vahvana perustana teknisten sisältöjen osaaminen, niin tekstiilisältöjen käyttöön ottaminen ei nähdä niin suurena haasteena kuin toisinpäin.

Kokonaisen käsityöprosessin ohjaaminen miesopettajien kesken on jakanut mielenkiintoisesti mielipiteet. Vastavalmistuneet miehet eivät koe sitä helpommaksi, kuin muut työkokemuksen määrittelemät ryhmät. Teknisten sisältöjen tekniikoiden ja materiaalien haastavuuden takia voidaan kuvitella kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen olevan toissijainen itse tekemisen ja sen kautta opettelemisen rinnalla. Teknisten aineiden sisältöjä on osittain helpompaa opetella ja ohjata mallikäsitöiden kautta, jonka avulla oppilas saa perustaidot, joita hyväksikäyttäen oppilas kykenee toteuttamaan luovemmin kokonaista käsityöprosessia. Naisopettajat kokevat kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen olevan helppoa. Oppiainesisällöllisesti pehmeiden materiaalien kanssa työskentely ja yksinkertaisemmat tekniikat antavat enemmän tilaa oppilaan suunnittelulle sekä itsereflektiolle, kun lopullisen tuotteen työstäminen saattaa myös kestää pidemmän aikaa.

Teknologia sisältöjen opettamisen helppoudesta saadut tulokset olivat odotettavissa. Miesopettajat kokivat sen selkeästi helpommaksi kuin naiset ja työuransa loppuvaiheilla olevat miesopettajat erityisesti. Tämä saattaa olla seurausta siitä, että vanhemmat miesopettajat ovat kehittäneet todella laajan aineenhallinnan teknisten aineiden sisältöihin ja sitä kautta myös teknologiaan. Mielenkiintoista on, että vastavalmistuneet naiset kokevat

suurimmaksi osaksi teknologian opettamisen selkeästi vaikeaksi. Oletettavasti vastavalmistuneilla naisopettajilla on käsityönoppiaineen kaksoispätevyys, jolloin opiskellessaan he ovat opiskelleet myös teknologia sisältöjä. Opettajankoulutus ei ole tuonut naiskäsityönopettajille siis tarvittavia työkaluja teknologian sisältöjen opettamisen helpottamiseksi.

Uuden perusopetuksen opetussuunnitelman 2014 opetettava käsityönopetus koetaan vaikeaksi käsityönopettajien keskuudessa työkokemuksesta riippumatta. Työuransa loppuvaiheessa sekä työuransa keskivaiheessa olevat käsityönopettajat olivat selkeästi sitä mieltä, että uuden käsityön opettaminen OPS 2016 mukaan on vaikeaa. Kyseinen tulos oli odotettavissa vanhempaa ikäluokkaa edustavien opettajien keskuudessa, sillä käsityötä viedään tällä hetkellä radikaalista eri suuntaan, kuin mihin kokeneemmat opettajat ovat oppineet ammatissaan. Tutkielman tuloksissa vastavalmistuneet opettajat yllättävät ajatuksillaan käsityönopettamisesta POPS2014 mukaan. Vastavalmistuneet naisopettajat, joilla kuuluu olla alalta viimeisin tieto ja keitä on opettajankoulutuslaitoksella opetettu opettamaan uuden opetussuunnitelman mukaan, kokevat opettamisen vaikeaksi. Vastavalmistuneet miehet kokevat suuremmaksi osaksi uuden opetussuunnitelman mukaisen opettamisen helpoksi. Vastauksiin saattaa myös olla yhteydessä perehtymättömyys ja suunnitelman saama suuri huomio erilaisuuden sekä uudenlaisuutensa ansiosta. Uuteen opetussuunnitelmaan perehtyminen käsityön oppiaineen osalta saattaa tuoda opettajalle ahdistusta, kun opettajalle ja oppilaalle annetaan vapaammat kädet toteuttaa sisältöjä, tavoitteita ja kokonaisuuksia.

Suurin osa opettajista ovat selvästi tyytyväisiä valitsemaansa ammattiin. Opettajan ammattia usein pidetään kutsumusammattina, joka näkyy myös tämän väitteen vastauksissa. Työkokemuksen rajaamien ryhmien kesken ei nähdä merkityksellisiä eroja, kun melkein kaikki opettajat ovat tyytyväisiä omaan ammattiinsa. Vastavalmistuneet naiskäsityönopettajat ovat yksimielisesti tyytyväisiä uravalintaansa, mikä eroaa muiden ryhmien vastauksista. Lieneekö mahdollista, että vastavalmistuneet opettajat katselevat toistaiseksi ammattivalintaansa erilaisten lasien takaa, kuin kauemmin ammattia harjoittaneet käsityönopettajat. Vaikka opettajat olivat lähtökohtaisesti tyytyväisiä omaan ammatinvalintaansa, on käsityönopettajien keskuudesta useat miettinyt uranvaihtoa. Uranvaihtoa olivat erityisesti miettineet miespuoliset käsityönopettajat, jotka omasivat enintään 20 – vuotta työkokemusta. Miesopettajista kaikki olivat miettineet uranvaihtoa jo ensimmäis-

ten vuosien aikana. Miesten mielenkiinto uranvaihtoon saattaa selittyä alanvaihdon mahdollisuuksien suurena määränä. Miesopettajilla voidaan olettaa olevan mahdollisuuksia hyödyntää omia olemassa olevia taitoja esimerkiksi kasvavalla teollisuudenalalla ja miehet tiedostavat mahdollisuutensa naisia laajemmin. Naisten vastavalmistuneiden käsityöopettajien sekä muiden työkokemuksen määrittelemien ryhmien välillä vastaukset jakautuivat lähes tasan.

Yhteisopettajuudesta puhuttaessa ja tutkielman tuloksia tarkasteltaessa, voidaan nähdä, että miehet eivät koe yhteisopettajuuden helpottavan työtään. Työuransa loppuvaiheessa olevat käsityöopettajat vastasivat tasaisesti sukupuolesta riippumatta. Voidaan siis ajatella, että heillä ei ole kiinnostusta muuttaa työtapojaan tai olla muuttamatta. Työuransa keskivaiheilla olevat käsityöopettajat miehet ovat yksimielisempiä siitä, että yhteisopettajuus ei helpota heidän työtään millään tavalla. Työuran keskivaiheilla olevat miehet saattavat olla tällä hetkellä tyytyväisiä omaan rooliinsa oman oppisisältönsä ammattilaisena. Toisen opettajan ja oppisisällön omaksuminen sekä vastuun ja tiedon jakaminen saatetaan kokea ahdistavana ja työläänä lisänä käsityöopetuksessa. Yhteisopettajuus myös tarkoittaa ryhmäkokojen suurenemista, jolloin teknisten tilojen valvonta ja turvallisuus vaarantuvat muun muassa työstökoneita käytettäessä. Vastavalmistuneet opettajat näkevät yhteisopettajuuden mahdollisuutena jakaa tietoista vastuuta eri sisällöistä, sekä tiedostavat sen, että käsityön oppiaine on erittäin laaja sisältö yksin hallittavaksi kun se sisältää tekstiili- sekä tekniset sisällöt. Työuupumus on opettajien yksi ammattisairauksista ja tämän tutkielman mukaan käsityöopettajat eivät ole siltä säästyneet. Puhuttaessa työuupumuksesta tulisi sitä ennaltaehkäistä jo varhaisessa vaiheessa. Kun uupumus on jo opettajan arjessa tosiasia, voi olla jo liian myöhäistä puuttua asiaan. Lisäksi halusimme korostaa opettajan työkokemuksen merkitystä myös omien kysymystemme kohdalla. Kysymysten pohjalta nousi esiin, miten työvuosien tuoma kokemus auttaa opettajia jaksamaan paremmin työssään, mutta voi myös luoda huonon ja kehitystä jarruttavan ilmapiirin työpaikalle.

9.1 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkielmamme tarkoituksena oli mitata käsityönopeettajien työuupumuksen tilaa. Kuitenkin tarkemmat syyt työuupumuksesta jäivät tämän tutkielman tutkimuslomakkeen ulkopuolelle. Tietoa saatiin siitä, löytyykö uupumusta ja kuinka paljon. Olisi tärkeää paneutua tarkemmin vielä opettajien sekä käsityönopeettajien työuupumuksen syihin, seurauksiin sekä ennaltaehkäisyyn. Olisi mielenkiintoista ottaa selvää käsityönopeettajien kokemuksesta työuupumuksen ennaltaehkäisystä sekä tavoista, joiden avulla olisi mahdollista rakentaa parempaa työympäristöä työuupumuksen ennaltaehkäisyn kannalta. Pelkkä tieto työuupumuksen tunteen kokemuksen olemassaolosta ei riitä vielä ratkaisemaan yhtä opettajien pahimmista ammattisairauksista. Tarvitaan tarkempaa yksittäistä tietoa aiheesta, jotta huoleen päästään pureutumaan tarkemmin sekä tehokkaammin. Oman tutkielman tekemisen lomassa tuli huomattua, että käsityönopeettajat ovat halukkaita kertomaan myös syitä työn vaativuutta lisäävistä tekijöistä.

Mahdollisena jatkotutkimusmahdollisuutena nähdään myös demografisten taustamuuttujien täsmentäminen ja sen avulla työuupumusongelmien paikantaminen. Pienemällä skaalalla toteutettu työkokemuksen mittaus sekä esimerkiksi vastaajan jäsenyhdistyksen täsmentäminen kyselylomakkeella kohdentaisi tarkemmin tutkimusta.

10 LÄHTEET

Aalto, R. 2006. Työelämän selviytymisopas - Käytännön ohjeita työhyvinvointiin. Jyväskylä: Docedo.

Ahvenniemi, R. 2013. Mental management. NLP ja relaksaatio opettajien jaksamisen edistäjinä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Suomen yliopistopaino. Tampere.

Anttila, P. 1993. käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

Antti-Poika, M., Martimo, K-P. & Husman, K. 2003. Työterveyshuolto. Jyväskylä: Duodecim

Aromaa, Arpo & Koskinen, Seppo (toim.) (2002) *Terveys ja toimintakyky suomessa*. Terveys 2000 -tutkimuksen perustulokset. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B3/2002. Helsinki: Kansanterveyslaitos.

Arvidsson, I., Håkansson, C., Karlson, B., Björk, J. & Persson, R. 2016. Burnout among swedish school teachers - a cross-sectional analysis. BMC Public Health, 16 [doi:<https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1186/s12889-016-3498-7>] Viitattu 21.11.2017

Chen, P., Cooper, C., Wiley, J. & Sons. (2014) Wellbeing: a Complete Reference Guide, Work and Wellbeing. ProQuest Ebook Central.

Cherniss, C. (1995). Beyond burnout. helping teachers, nurses, therapist & lawyers recover from stress & disillusionment. New York. Routledge.

Cook, L., & Friend, M. 1995. Co-Teaching: Guidelines for Creating Effective Practices. Focus on Exceptional Children 28 (3), 1-16.

Erätuuli, M., Leino, J. & Yli-Luoma, P. 1994. Kvantitatiiviset analyyssimenetelmät ihmistieteissä. Kirjayhtymä Oy. Helsinki.

Foley, C., Murphy, M. 2015. Burnout in Irish teachers: Investigating the role of individual differences, work environment and coping factors. *Teaching and Teacher Education* 50 (2015) 46-55.

Gavish, B. & Friedman, I.A. 2010. Novice teachers' experience of teaching: a dynamic aspect of burnout. *Soc Psychol Educ* 13: 141. [<https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1007/s11218-009-9108-0>] Viitattu 21.11.2017

Gould, Raija; Grönlund, Harri; Korpiluoma, Riitta; Nyman, Heidi & Tuominen, Kristiina (2007) *Miksi masennus vie eläkkeelle?* Työttömyysasian neuvottelukunta. Eläketurvakeskuksen raportteja 2007: 1. Helsinki: Eläketurvakeskus.

Gould, R., Ilmarinen, J., Järvisalo, J. & Koskinen, S. 2006. Työkyvyn ulottuvuudet. Helsinki: Hakapaino Oy.

Haaparanta, H. 2008. Tietokoneet perusopetuksen opettajan arkipäivässä: Opettajien työhyvinvoinnin, työuupumuksen ja koulun tietostrategioiden vaikutukset teknologia-asenteeseen. Tampere.

Hartney, E. 2008. Stress management for teachers. Great Britain: Chonwell Press.

Hakanen J. Työuupumuksesta työn imu—un positiivisen työhyvinvointikäsitteen arviointimenetelmän suomalaisen version validointi opetusalan organisaatiossa. *Työ ja ihminen* 2002; 1: 42—58.

Hakanen, J. 2005. Työuupumuksesta työn imuun. Työhyvinvointitutkimuksen ytimessä ja reuna-alueilla. *Psykologia* 40, 403-407.

Hakanen J. 2007. Työuupumuksesta työn imuun— työhyvinvointitutkimuksen ytimessä ja reuna-alueilla. Työterveyslaitos. Helsinki.

Hartikainen, T. 2012. Hyvä työ – pidempi työura. Tampere: Tammerprint Oy

Heikkilä, Matti 2002: Eettisiä ongelmia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto ja Pietarinen, Juha (toim.) 2002: Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Sivut 165-176

Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Edita

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy. Porvoo.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. Kustanneosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Ilmarinen J. 2006. Pitkää työuraa! Ikääntyminen ja työelämänlaatu Euroopan unionissa. Työterveyslaitos. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. JAMK. Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Kaleva, S., Kivistö, M., Seitsamo, J. & Turja, J. 2012. Työkyvyn varhainen tuki. Työntekijän työkyvyn yksilöllinen tukeminen työpaikalla. Työterveyslaitos. Helsinki.

Kalimo, R. & Toppinen, S. 1997. Työuupumus Suomen työikäisellä väestöllä. Miktor. Helsinki.

Kalimo, R., Hakanen, J., Toppinen-Tanner, S. 2006. Maslachin yleinen työuupumuksen arviointimenetelmä MBI-GS. Gummeruksen Kirjapaino Oy. Helsinki.

Kinnunen, U. Feldt, T. & Mauno, S. (toim.) 2005. Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. OTAVAN KIRJAPAINO OY. Keuruu

Kinnunen U & Hättinen M (2002). Job burnout from a developmental perspective. *Psykologia* 37.

Kinnunen, U., Parkatti, T., Rasku, A. 1993. Ikääntyvä opettaja- työ, hyvinvointi ja terveys. Ikääntyvä arvoonsa- työterveyden, työkyvyn ja hyvinvoinnin edistämishjelman julkaisuja. Helsinki: Nykypaino Oy.

Koenig, A. 2014. Learning to Prevent Burning and Fatigue: Teacher Burnout and Compassion Fatigue. The University of Western Ontario.

Kojonkoski-Rännäli, S. 2002. Käsityö kasvatuksen välineenä perusopetuksessa. Teoksessa Saloranta, O. Ensimmäiset kouluvuodet. Perusopetuksessa vuosiluokkien 1-2 opetus. Opetushallitus, 231-237.

Kojonkoski-Rännäli, S. 1995. Ajatus käsissämme. Käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 109.

Kojonkoski-Rännäli, S. 1998. Työ tekijäänsä opettaa. Kasvatusteoreettista ja koulutuspoliittista pohdintaa sekä empiirinen tutkimus itsenäisestä käsityön opiskelusta. Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos. Sarja A:185.

Kojonkoski-Rännäli, S. 2014. Käsien tekemisen filosofiaa. Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö.

Koskinen, E. & Mauro, S. 2009. Pieni mielen kuorma on aina paikallaan. Osviitta. 3/2009 pdf-versio: <http://docplayer.fi/165314-Pieni-mielen-kuorma-on-aina-paikallaan.htm>

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere.

Kyriacou, C. 1989. *The Nature and Prevalence of Teacher Stress*. In M. Cole & S. Walker (eds.), *Teaching and stress*. Open University Press. Milton Keynes, Philadelphia. 27–34.

Kääriäinen, H., Laaksonen, P. & Wiegand, E. 1997. Tutkiva ja muuttuva koulu. WSOY. Porvoo.

Lamminpää, A. 1999. Työkykyä ja hyvinvointia ylläpitävät toimijat. Teoksessa Työturvallisuuskeskus (toim.) *Hyvinvointi opetustyössä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 105-111.

Lehto, Anna-Maija & Sutela, Hanna (2008) *Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977–2008*. Helsinki: Tilastokeskus.

Lepistö, J. 2004. Käsityö kasvatuksen välineenä. Seurantatutkimus opiskelijoiden käsitysten jäsentyneisyydestä ennen luokanopettajakoulutuksen käsityön peruskurssin opintoja ja niiden jälkeen. Turun Yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 219.

Lepistö, J. & Rönkkö, M-L. 2009. Käsityön opetukseen sisältyy monipuolisesti taitoa, kulttuuria ja yritteliäisyyttä. Teoksessa M-L. Rönkkö, J. Lepistö & S. Kullas. (toim.)

Monialainen opettajuus. Kasvatuksellisia näkökulmia oppiaineisiin ja aihekokonaisuuksiin. Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos.

Lindfors, E. (toim. Kallioniemi, A. & Virta, A.) 2012. Käsityön ainedidaktinen tutkimus ja haasteet 2000-luvulla. Kasvatusalan tutkimuksia 60. Ainedidaktiikka tutkimuskohteenä ja tiedonalana. Jyväskylän yliopistopaino.

Manka, M-L., Kaikkonen, M-L. & Nuutinen, S. 2007. Hyvinvointia työyhteisöön. Eväitä kehittämisen avuksi. Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos, Tampereen yliopisto & Euroopan Sosiaalirahasto: Tampere.

Manka, M-L. 2015. Stressikirja: Mistä virtaa? E-kirja. Talentum Verkkokirjahylly-palvelussa 2015- Saatavana Ellibs e kirjakokoelmassa. Helsinki: Talentum 2015.

Maslach, C. 2003. Job burnout. New directions in research and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 189–192.

Maslach, C., Schaufeli, W. B. & Leiter, M. P. 2001. Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397–422.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Miettinen, Arto (toim.) *Kaikilla mausteilla. Artikkeleita työolotutkimuksesta*. Tilastokeskuksen tutkimuksia 244. Helsinki: Tilastokeskus.

Mäkinen, O. 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Karisto Oy. Hämeenlinna.

Mölsä P. 2002. Ikäjohtaminen avuksi terveydenhuollossa. *Suomen Lääkärilehti* 34, 3279–3282

Nakari M-L. 2003. Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus. Väitöskirja, Jyväskylän Yliopisto: Jyväskylä.

Notkola, V. 2002. Työhyvinvointi ei ole sattumaa – tutkimus hyvin käytäntöjen vaikuttavuudesta. Helsinki: Työministeriö.

Nummenmaa L. 2004. Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät. Kustannus-osakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Ojanen, S. 1985. Opettajien työnohjaus kasvattajan tukena. Espoo: Weilin+Göös.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

[http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus] Viitattu 22.10.2017

Otala, L. & Ahonen, G. 2005. Työhyvinvointi tuloksen tekijänä. Helsinki: WSOY.

Pasanen, I. 2001. Coping-strategioiden ja koherenssin tunteen yhteys opettajien työssä jaksamiseen. Teoksessa N. Santavirta, E. Aittola, P. Niskanen, I. Pasanen, K. Tuominen & S.

Solovieva (toim.) Nyt riittää. Raportti peruskoulun ja lukion opettajien työympäristöstä, työtyytyväisyydestä ja työssä jaksamisesta. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 173, 95–105

Pensola, Tiina & Järvikoski, Aila (2006) Psykkiset rasittuneisuusoireet ja niiden huomioon otto työpaikalla. Teoksessa Lehto, Anna-Maija; Sutela, Hanna &

Pietarinen, Juhani 2002: Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto ja Pietarinen, Juha (toim.) 2002: Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Sivut 58-69

Puttonen, S., Hasu, M. & Pahkin, K. 2016. Työhyvinvointia paremmaksi. Keinoja työhyvinvoinnin ja työterveyden kehittämiseksi suomalaisilla työpaikoilla. Työterveyslaitos. Helsinki.

Pöllänen, S & Kröger, T. 2000. Käsityön erilaiset merkitykset opetuksen perustana. Teoksessa: Enkenberg, J., Väisänen, P & Savolainen, E. (toim.) 2000. Opettajatiedon kipinäitä: kirjoituksia pedagogiikasta. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 233-253

Pöllänen, S & Kröger, T. 2004. Näkökulmia kokonaiseen käsityöhön. Teoksessa J. Enkenberg, E. Savolainen & P. Väisänen (toim.) Tutkiva opettajankoulutus - taitava opettaja. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. 160-172.

Rauramo, P. (2012a) Työhyvinvoinnin portaat viisi vaikuttavaa askelta. Edita publishing Oy, Porvoo.

Rasku, A. & Kinnunen, U. 1999. Lukion opettajien työolot ja hyvinvointi. Vertaileva tutkimus Euroopan eri maissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 341.

Richardson, P. W., Karabenick, S. A. & Watt, H. M. G. 2014 Teacher motivation. Theory and practice. Routledge. New York.

Rikala, S. 2013. Työssä uupuvat naiset ja masennus. Akateeminen väitöskirja. Yhteiskunta ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.

Rimpelä, M. & Bernelius, V. Peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriyttävällä Helsingin seudulla. MetrOP-tutkimus 2010-2013. Mitä tiedettiin tutkimuksen käynnistyessä keväällä 2010?. Helsingin yliopisto.

Salovaara, R. & Honkonen, T. 2013. Voi hyvin, opettaja! PS-kustannus. Opetus 2000. Jyväskylä.

Santavirta, N., Aittola, E., Niskanen, P., Pasanen, I., Tuominen, K. & Solovieva S. 2001. Nyt riittää. Raportti peruskoulun ja lukion opettajien työympäristöstä, 99 työtyytyväisyydestä ja työssä jaksamisesta. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 173

Savolainen, A. 2001. Koulu työpaikkana. Työolojen itsearviointi ja kehittämistarpeet oppilaiden ja henkilöstön näkökulmasta. Acta Universitatis Tamperensis 830. Tampereen yliopisto. Terveystieteen laitos. Tampereen yliopistopaino: Tampere.

Seitamaa-Hakkarainen, P. 1999. Suunnittelu, kognitio ja uusi tieto- ja viestintätekniikka. Teoksessa Liitteitä - Attachments. Kirjoituksia käsityötieteestä. Raunio, A-M. Seitamaa-Hakkarainen, P. (toim.) 1999. Kuopion käsi- ja taideteollisuusoppilaitos.

Seitamaa-Hakkarainen, P. 2000. The Weaving-Design Process as a Dual-Space Search. Department of Home Economics and Craft Science Research Report 6. University of Helsinki.

Soininen, M. & Merisuo-Storm, T. 2009. Kasvatustieteellisen tutkimuksen perusteet. Rauman opettajankoulutuslaitos. Uniprint, Turku.

Syrjäläinen, E. 2002. *Eikö opettaja saisi jo opettaa? Koulun kehittämisen paradoksi ja opettaja työuupumus*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Talasterä, J. 2016. Yle uutiset. <<https://yle.fi/uutiset/3-9228288>> (Luettu 20.4.2016)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turja, J., Kaleva, S. & Nygård, C-H. 2005. Kuntoutusprosessin eteneminen työpaikalla. *Työelämän tutkimus* 2005 (1): 24 - 35.

Työkaari kantaa WWW-sivut. Luettu 16.2.2017. [<http://tyokaari.fi/tyokykytalo/>]

Työturvallisuuskeskus. 1999. Hyvinvointi opetustyössä. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Bookwell Oy. Juva.

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Bookwell Oy. Juva.

Van Droogenbroeck F., Spruyt B. & Vanroelen, C. 2014. Burnout among senior teachers: Investigating the role of workload and interpersonal relationships at work. *Teaching and Teacher Education* 43 (2014) 99-109.

Vartiovaara, I. 1996. Burnoutista jaksamiseen. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset. Keuruu.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Oy Finn lectura AB.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Ylisassi, H., Keränen, L. & Mäkitalo, J. 2004. Työhön integroitu varhaiskuntoutuksen kehittämishanke ASLAK®-kurssitoiminnan kehittämiseksi. Työpapereita 2/2004. Merikosken kuntoutuskeskus, Oulu.

Zavidovique L, Gilbert F, Vercambre M. 2017. 0273 Teachers' well-being at work and quality of life: any differences according to years of experience? *Occup Environ Med* 2017; 74:A85.

Painamattomat teokset:

Peukunen, J-P. 2007. Työhyvinvointi, työuupumus ja työn imu luokanopettajan työssä. Kasvatustieteen Pro gradu -tutkielma. Turun Yliopisto. Turun opettajankoulutuslaitos.

Toivanen, M. 2012. Työkyky-talo yrityksen henkilöstöstrategian tukena. Johtamisen ja viestinnän opinnäytetyö. Case: Peikko Finland Oy.

11 LIITTEET

Liite 1.

Saatekirje

Turun Yliopisto
Opettajankoulutuslaitos, Rauma
Käsityökasvatus

SAATE
(päivämäärä)

Arvoisa Käsityön aineenopettaja!

Väsyttääkö opettaminen sinua? Uuvuttavatko oppilaat työpäivän aikana, entä jälkeen?

Vietkö töitäsi kotiin? Koetko olevasi elämäsi kunnossa?

Vastasit miten tahansa edellä mainittuihin kysymyksiin, olet juuri oikea henkilö vastamaan oheiseen tutkimuskyselyyn!

Olemme kaksi käsityönaineenopettajaksi opiskelevaa kaverusta Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksesta Raumalta. Olemme tekemässä Pro gradu -tutkimusta käsityön aineenopettajien työuupumuksen tilasta. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa suomalaisten käsityön aineenopettajien työuupumuksen tilaa tai mahdollista esiintymistä. Vastaamalla oheiseen lomakkeeseen voit vaikuttaa kyseisen aiheen kartoittamiseen. Lomakkeen täyttämiseen ja lähettämiseen menee noin 10 minuuttia. Annat myös samalla tärkeän panoksen tutkimuksemme onnistumiseksi. Yhteystietonne on saatu TAO ry:n ja TOL ry:n jäsenrekisteristä. Kaikki vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti.

Ohessa linkki kyselyymme.

Mahdolliset vastaukset pyydämme teitä palauttamaan (päivämäärä) mennessä.

Jos haluatte lisätietoa tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä allekirjoittaneisiin. Vastaamme mielellämme tutkimukseen liittyviin kysymyksiin. Yhteydenotot sähköpostitse.

Kiitos vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin

Aatu Vehosmaa amoveh@utu.fi

Juuso Vilponen juolvil@utu.fi

Liite 2.

Kyselylomake

Käsityön aineenopettajien työuupumuskysely

1. Sukupuoli:

Mies

Nainen

Muu

2. Olen työskennellyt käsityönopettajana:

0 - 3 vuotta

4 - 10 vuotta

11 - 20 vuotta

21 - 40 vuotta

3. Työpaikkani maakunta on:

Uusimaa

Varsinais-Suomi

Satakunta

Kanta-Häme

Pirkanmaa

Päijät-Häme

Kymenlaakso

Etelä-Karjala

Etelä-Savo

Pohjois-Savo

Pohjois-Karjala

Keski-Suomi

Etelä-Pohjanmaa

Pohjanmaa

Keski-Pohjanmaa

Pohjois-Pohjanmaa

Kainuu

Lappi
Pohjois-Pohjanmaa - Åla

4. 1=ei koskaan, 2=muutaman kerran vuodessa, 3=kerran kuussa, 4=kerran viikossa, 5=muutaman kerran viikossa, 6=päivittäin (*Maslach Burnout Inventory(MBI)*, Suomenkielisenä lähteenä käytettiin *Santavirta, Aittola, Niskanen, Pasanen, Tuominen & Solovieva (2001) tutkimusta suomalaisen peruskoulun ja lukion opettajien työolosuhteista, työtyytyväisyydestä ja työssäjaksamisesta.*)

1 2 3 4 5 6

1. Tunnen olevani täynnä energiaa.

2. Työni turhauttaa minua.

3. Tunnen tekeväni liikaa työtä.

4. En oikeastaan välitä siitä, miten joidenkin oppilaitteni käy.

5. Työskentely välittömästi ihmisten kanssa stressaa minua työssäni liikaa.

6. Tunnen olevani henkisesti tyhjiin puserrettu työstäni.

7. Työpäivän päättyessä tunnen olevani aivan lopussa.

8. Olen väsynyt jo aamulla tietäessäni, että minulla on uusi työpäivä.

9. Minun on helppo ymmärtää, miltä oppilaistani tuntuu.

10. Tunnen kohtelevani joitakin oppilaita ikään kuin he olisivat esineitä.

11. Jatkuva työskentely ihmisten kanssa on minulle todella rasittavaa.

12. Käsittelen oppilaitteni ongelmia hyvin tuloksin.

13. Tunnen olevani lopen uupunut työstäni.

14. Tunnen vaikuttavani myönteisesti ihmisten elämään työni kautta.

15. Olen tunteettomampi ihmisiä kohtaan kuin mitä olin aloittaessani tämän työn.

16. Olen huolissani, että tämä työ kovettaa minua.

17. Pystyn helposti luomaan leppoisanilmapiirin oppilaitteni kanssa.

5. Valitse koskeeko väite sinua käsityöopettajana.

Kyllä

Ei

Koen monimateriaalisuuden vaikeaksi ja kuormittavaksi.

Koen kokonaisen käsityöprosessin ohjaamisen helpoksi.

Teknologia-, käsityöilmaisu- ja muotoilusisältöjen opettaminen on minulle helppoa.

Uuden käsityön opettaminen OPS2016 mukaan on minulle helppoa.

Koen jaetun asiantuntevuuden ja yhteisopettajuuden helpottavan työtäni.

Olen tyytyväinen käsityöopettajan ammattiini.

Olen miettinyt uranvaihtoa.

LIITE 3 Tutkimukseen osallistuneiden työpaikkojen sijainti -jakauma maakunnan mukaan.

		N	%	Valid Percent
	Uusimaa	40	26,1	26,3
	Varsinais-Suomi	16	10,5	10,5
	Satakunta	5	3,3	3,3
	Kanta-Häme	8	5,2	5,3
	Pirkanmaa	20	13,1	13,2
	Päijät-Häme	6	3,9	3,9
	Kymenlaakso	5	3,3	3,3
	Etelä-Karjala	7	4,6	4,6
	Etelä-Savo	2	1,3	1,3
	Pohjois-Savo	5	3,3	3,3
	Pohjois-Karjala	3	2,0	2,0
	Keski-Suomi	7	4,6	4,6
	Etelä-Pohjanmaa	7	4,6	4,6
	Pohjanmaa	4	2,6	2,6
	Keski-Pohjanmaa	5	3,3	3,3
	Pohjois-Pohjanmaa	9	5,9	5,9

	Lappi	3	2,0	2,0
	Total	152	99,3	100,0
Missing	-1	1	,7	
Total		153	100,0	

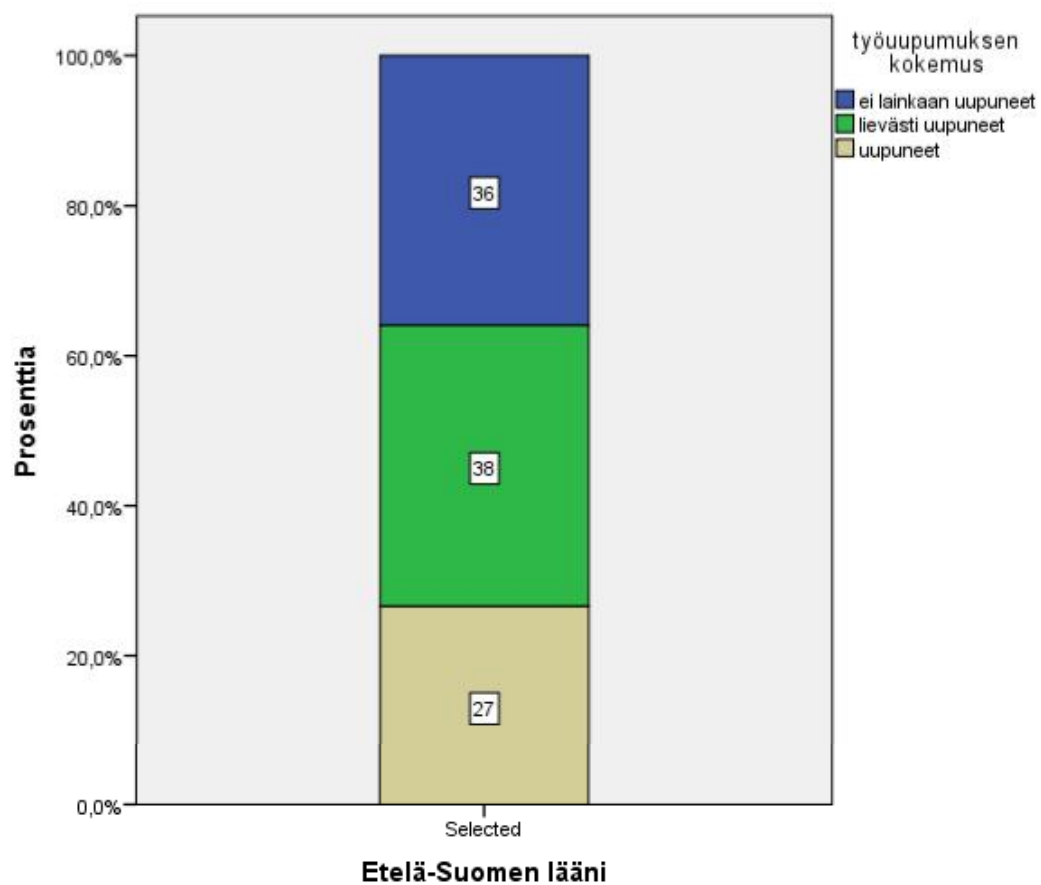
Liite 4. Test of Homogeneity of Variances ja ANOVA – taulukko

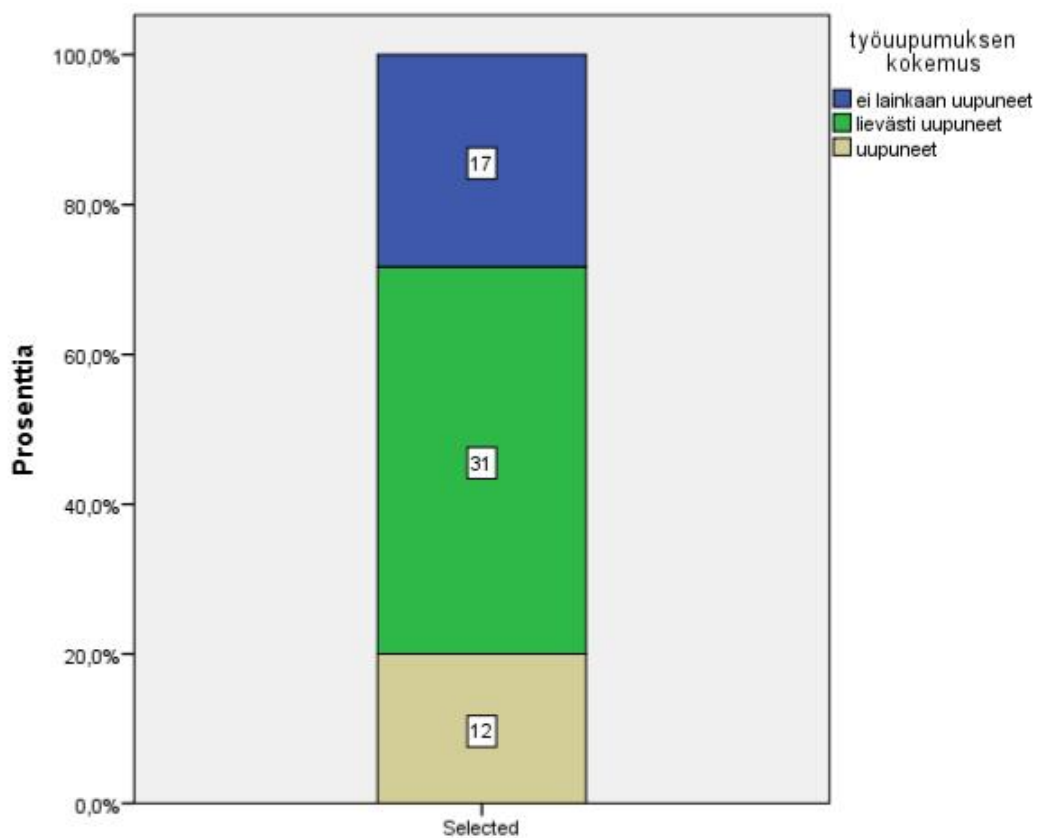
Test of Homogeneity of Variances			
Työuupumus			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,020 ^a	1	144	,887
a. Groups with only one case are ignored in computing the test of homogeneity of variance for työuupumus.			

ANOVA					
Työuupumus					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,073	2	1,036	2,033	,135
Within Groups	73,397	144	,510		
Total	75,469	146			

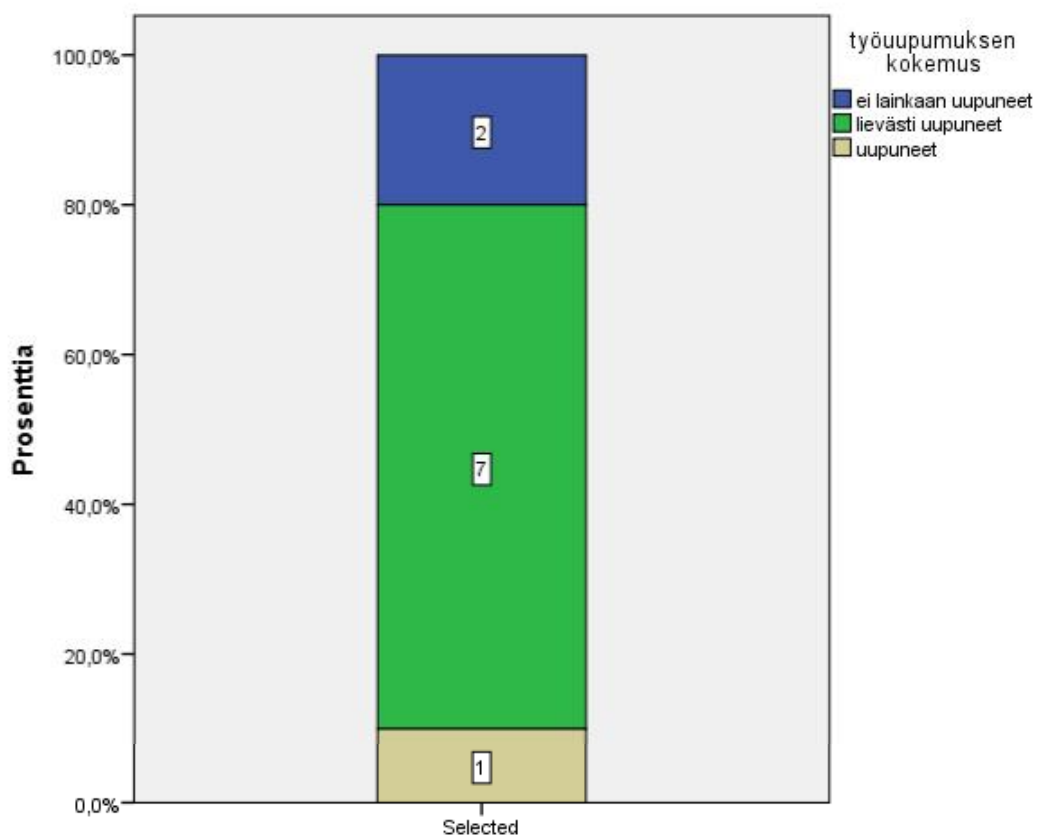
Liite 5.

Kyselyyn osallistuneiden työuupumuksen kokemus Suomen läänien mukaan jaoteltuna.

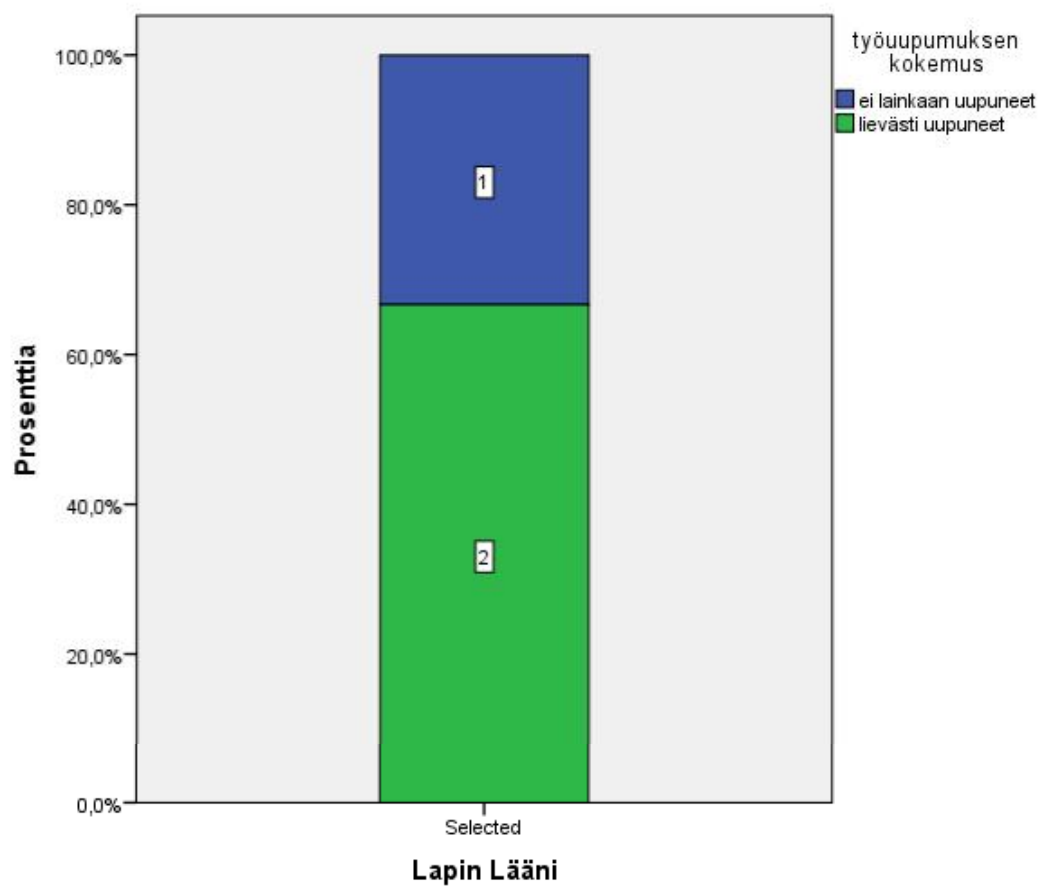
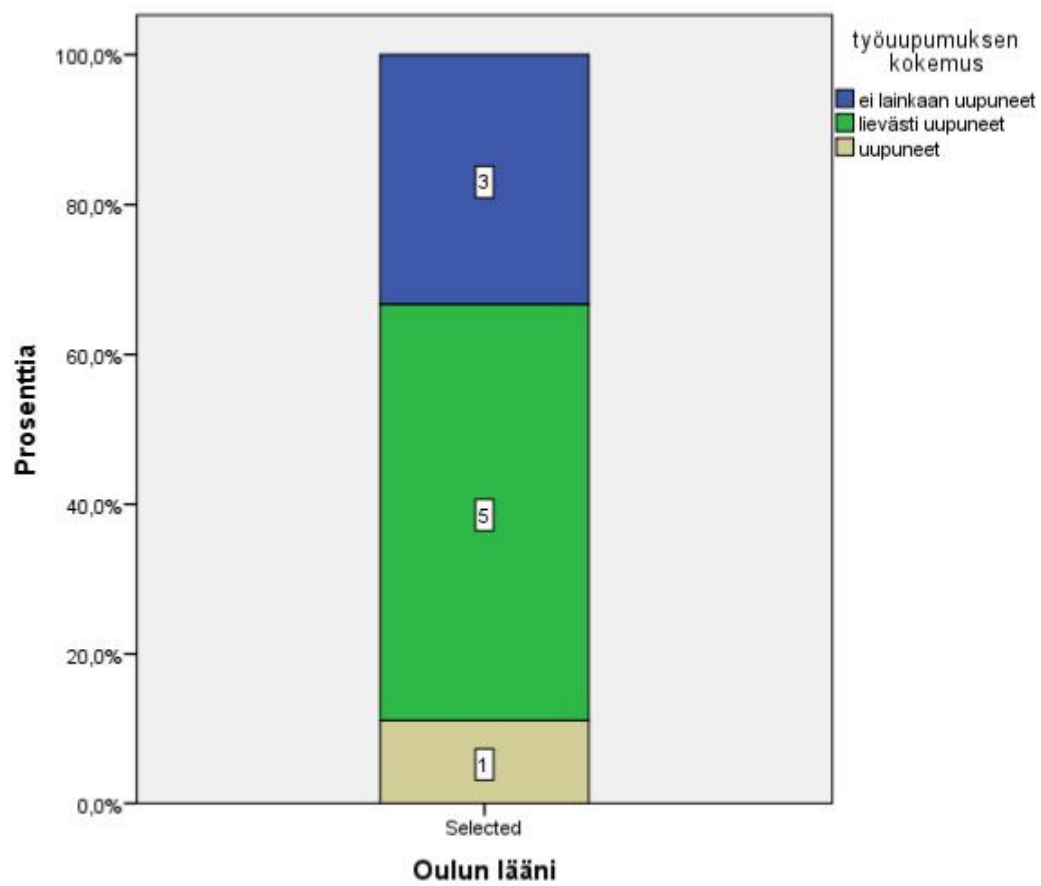

Länsi-Suomen lääni

Itä-Suomen lääni

Liite 5.

Tutkimukseen osallistuneiden “kyynistyneisyys”- ja “ammatillisen itsetunto” -summa-
muuttujien vastausten jakautuminen.

